

วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

สารนิพนธ์
ของ
พัชรพรรณ ยาโน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2552

วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

สารนิพนธ์
ของ
พัชรพรรณ ยานโน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

บทคัดย่อ
ของ
พัชรพรรณ ยาโน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ตุลาคม 2552

พัชรพรรณ ยาโน. (2552). *วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัด
ชุมพร*. สารนิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: อาจารย์ ดร.มณฑิรา
จารุเพ็ง.

การศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร
มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร
ทำการศึกษาเกษตรกรแบบผสมผสานจำนวน 5 คน จากการ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ได้รับการคัดเลือกให้เป็น
เกษตรกรตัวอย่างของจังหวัดชุมพร และ มีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล ทำการศึกษา ด้วย
วิธีการสัมภาษณ์

จากผลการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานมีหลักการสอดคล้องกับ
การเกษตรทฤษฎีใหม่ ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยังสอดคล้องกับระบบเกษตร กรรม
ยั่งยืนอื่นๆ เช่น วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ พุทธเกษตร เกษตร กรรมธรรมชาติ อีกทั้งพบว่า อาชีพ
เกษตรกรนอกจากจะทำเพื่อเป็นการหาเลี้ยงชีพแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และเป็นหนทาง
แห่งการพัฒนาตนเองไปสู่ ความสมบูรณ์ของการเป็นมนุษย์ 2) หลักคิดและแนวทางในการดำเนิน
ชีวิตของเกษตรกรแบบผสมผสานสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับบุคคล
ระดับครอบครัว และระดับชุมชน มีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล
และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง และ ปฏิบัติตนสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม
นอกเหนือจากการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังยึดหลักการปฏิบัติตามวิถีทาง
ธรรมชาติ ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความพึงพอใจในชีวิต
และมีความสุขอย่างยั่งยืน 3) อุปสรรคและความสำเร็จ พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ปัญหาจาก
ภัยธรรมชาติและ จากการทำการเกษตรแบบ สวนกระแสสังคมในอดีต ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
คือ ความ มุ่งมั่น อดทน ความเพียรและการ เรียนรู้การทำเกษตรกรรมด้วยรูปแบบของ ตนเอง
4) การเชื่อมโยงทางสังคม พบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานมีการขยายผลความสำเร็จของตนเองเพื่อ
เชื่อมโยงกับสังคม เช่น มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหกรณ์
และ 5) การพัฒนาอาชีพ พบว่า การเข้าสู่อาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน ได้รับอิทธิพลจาก
ครอบครัวหรืออาชีพของบิดามารดา มีความพึงพอใจในอาชีพของตนเองและมีการพัฒนาอาชีพอย่าง
ต่อเนื่อง

LIFESTYLE AND CAREER DEVELOPMENT OF INTEGRATED SYSTEM FARMERS
IN CHUMPORN PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
PATCHARAPHAN YANO

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

October 2009

Patcharaphan Yano. (2009). *Lifestyle and Career Development of Integrated System Farmers in Chumporn Province*. Master's Project, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Inst. Dr. Monthira Charupheng.

The purpose of this study was to study the lifestyle and career development of Integrated System farmers in Chumporn province. The population were 5 integrated system farmers in Chumporn Province selected by using Purposive Sampling. This study was done with the use of Interview as the instrument.

The results of the study showed that: 1) The integrated farming system implemented by the farmers in Chumporn province was in accordance with the Sufficiency Philosophy and also in accordance with other agriculture systems such as agroforestry farming, organic farming, and natural farming. Furthermore, being a farmer was not only a career but also a way to develop oneself into self-actualization. 2) The concepts and philosophy about the lifestyle of integrated system farmers were in accordance with Sufficiency Philosophy with the ability to have successful career, happy family, life satisfaction and sustainable happiness. 3) The obstacles and problems encountered were problems from practicing agriculture system which was against the mainstream agriculture system in the past and from natural disasters. 4) The integrated system farmers contributed their success to the society by forming the learning centers and enhancing career development in the society. 5) The factors which influenced the decision making process of integrated system farmers into career were family or the career of parents.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง วิธีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร
ของ พัชรพรรณ ยาโน ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. งาม งาม นัยพัฒน์)

วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2552

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง ประธานที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร มณีศรีขำ และ อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ความเมตตา และกำลังใจ ตลอดจนช่วยปรับปรุง แก้ไข ให้สารนิพนธ์มีความชัดเจน สมบูรณ์ มากขึ้น โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ เป็น อย่างสูงสำหรับ รองศาสตราจารย์ เจริญ กวีทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร มณีศรีขำ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และกรุณาสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงวิถีชีวิตอย่างละเอียดและได้ให้ ข้อมูลรวมทั้งแบ่งปันความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานวิจัยนี้สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย อาจารย์ทุกท่านนับ เป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเท ความรู้และเสียสละเวลาอันมีค่า ให้กับศิษย์ทุกคนและงานด้านวิชาการอย่างไม่ เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในพระคุณและรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ สาขาวิชา จิตวิทยาการแนะแนวทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้เสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณณัฐกา สงวนวงษ์ ที่ได้สละเวลาเพื่อตรวจทานและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงงานวิจัยนี้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่และ เป็นผู้ให้ความรักแก่ลูกอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งนับ เป็นแรงบันดาลใจสูงสุด ขอกราบขอบพระคุณพี่สาว และเจ้านาย คุณจันทิพย์ ธิยะวงศ์ ที่เป็นทั้งผู้มีพระคุณและผู้มี อุปการะคุณอันใหญ่หลวงที่ได้ให้โอกาส เวลา และ ทุนสนับสนุน แก่ผู้วิจัยในการศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จได้ ขอขอบคุณ คุณอา พี่ชาย น้องชาย และ สมาชิกทุกคนในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนๆ ผู้เป็นกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ให้ความรัก ความ เมตตา ความหวังใย รวมทั้ง เป็นกำลังใจ แก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสามารถเดินทาง พันฝ่าอุปสรรคและ มาถึง จุดหมายได้

พัชรพรรณ ยาโน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพ	7
ความหมายของวิถีชีวิต	7
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต	7
แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน	10
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	24
ทฤษฎีการเลือกอาชีพ	28
ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ	34
การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพ	38
บริบทเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร	42
ลักษณะทั่วไปของจังหวัดชุมพร	42
ลักษณะทั่วไปของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดชุมพร	45
เกษตรกรแบบผสมผสานกับการพัฒนาอาชีพ	47
กรอบแนวคิดในการวิจัย	50
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	51
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	51
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	51
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ : วิธีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกร	
แบบผสมผสาน	55
กรณีที่ 1	56
กรณีที่ 1	66
กรณีที่ 1	75
กรณีที่ 1	82
กรณีที่ 1	86
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	94
สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	95
ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	108
ภาคผนวก	118
ภาคผนวก ก. แนวคำถามการสัมภาษณ์	119
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล	122
ภาคผนวก ค. หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ	133
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	136

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากร รายได้-รายจ่าย ของจังหวัดชุมพร	44
2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการทำวิจัย	56

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 แผนภูมิภาพปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	27
--	----

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาสังคมในปัจจุบันมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งทำให้เกิดความเจริญมั่งคั่งทางวัตถุ (Material Wealth) อย่างมาก แต่ความเจริญมั่งคั่งทางจิตใจ (Spiritual Wealth) กลับเสื่อมถอยลดน้อยลงไป ไม่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าเท่าเทียมกัน แม้เศรษฐกิจจะดีขึ้น มีสิ่งเอื้ออำนวยความสุขและความสะดวกสบายอย่างมากมาย แต่จิตใจคนกลับเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่ผู้อื่นและส่วนรวมน้อยลง การที่สังคมโลกไม่ได้พัฒนาโดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งแต่สร้างความเจริญทางด้านวัตถุ โดยไม่ให้ความสนใจในการพัฒนาด้านจิตใจเท่าที่ควร จึงทำให้โลกของเราต้องประสบภาวะวิกฤตในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การก่อการร้าย สังคมขาดสันติสุข (สมพร เทพสิทธา. 2549: 10-11) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนถึงความล้มเหลวของการพัฒนา ที่เป็นเหมือนการสร้างพระเจดีย์จากยอด โดยไม่มีฐานรองรับก็จะพังลงๆ แต่ถ้าจะพัฒนาให้มีความมั่นคงแข็งแรงและยั่งยืน ต้องทำให้ฐานล่างแข็งแรง สังคมทั้งหมดจึงมั่นคงและยั่งยืน (ประเวศ วะสี. 2551: 4)

จากความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ปีพ.ศ. 2545 - 2549 ประเทศไทยได้เริ่มมีการปรับแนวคิดในการพัฒนาโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาของประเทศ โดย 1) ยึดหลักทางสายกลาง ไม่พัฒนาไปในทางทิศใดทิศหนึ่งจนเกินไป 2) ให้ความสำคัญกับความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม 3) มีความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความพอดีทั้งในการผลิตและการบริโภค 4) มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก สดุดท้าย 5) มุ่งเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิตรไมตรี เอื้ออาทร มีความเพียร มีวินัย มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง (สมพร เทพสิทธา. 2549: 9) ซึ่งทั้งหมดเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงประทานไว้ว่า “...คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีโลกน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข” (สมพร เทพสิทธา. 2549: 1)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน มีความยั่งยืนหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข 2) มิติด้านจิตใจ หมายถึง มีจิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ ปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิต 3) มิติด้านสังคม หมายถึง การมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ปราศจากการเบียดเบียน การเอาเปรียบและการมุ่งร้ายทำลายกัน และ 4) มิติด้านวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (Lifestyle) ที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน การทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ (สมพร เทพสิทธา. 2549: 21-25)

ปัจจุบันเกษตรกรในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทยได้มีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อทบทวนและไตร่ตรองหลักการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การที่ประชาชนไทยที่ดำรงอยู่ในภาคการเกษตรหรือมีวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยระบบนิเวศธรรมชาติเป็นทุนในการผลิตมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้หรือประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะช่วยหนุนเสริมโลกทัศน์หรือฐานคิดในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงพอประมาณ สมดุลและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยผลิตเพื่อการบริโภค เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวเป็นหลักหรือไม่ก็เป็นผู้ผลิตอิสระโดยใช้แรงงานของสมาชิกครอบครัว (อภิชัย พันธเสน. 2550: 36)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร คุณเสาวนีย์ มีมุทา (2551: สัมภาษณ์) กล่าวว่า จังหวัดชุมพรเป็นอีกจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทยที่ประชากรส่วนใหญ่ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการทำไร่ ทำสวน ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ในการดำรงชีวิต และปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งได้มีการนำมาใช้เป็นรูปธรรม ดังนี้ 1) การบริหารจัดการที่ดิน น้ำ พืช ทุนแรงงานของเจ้าของให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ให้ออกมาเป็นอาหารพืชผลที่จะจัดจำหน่าย 2) การขุดสระน้ำในไร่นา เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร 3) การเปลี่ยนจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน เช่น เคยปลูกทุเรียนอย่างเดียว จะหันมาปลูก

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหลายจังหวัดและหลายพื้นที่ในประเทศไทยแต่เพื่อให้เกิดพลังในการเอาชนะวิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตทางสังคมหรือวิกฤตอื่นๆ จะต้องมีการเชื่อมโยง ถักทอกันทางสังคมเพื่อทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ กฎหมายสำคัญคือการเชื่อมโยงกายกับใจ คนกับสังคม คนกับสิ่งแวดล้อม เมืองกับชนบท เศรษฐกิจกับสังคม วัฒนธรรม คนกับคน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงในด้านการศึกษากับสังคมเศรษฐกิจ (ประเวศ วะสี. 2550: 65-66) เนื่องจากเยาวชนไทยที่ส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับวัฒนธรรมตะวันตก ค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือย รวมทั้งต้องเผชิญกับกระแสบริโภคนิยมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญและคุณค่ากับตัวเงินเป็นหลัก ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นในการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าในการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบและดำเนินวิถีชีวิตอย่างพอเพียง และสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม ไม่ใช่เข้าใจว่าเป็นเพียงเรื่องของชาวนา คนจน หรือเป็นเฉพาะเรื่องของผู้ใหญ่เท่านั้น (เพชร เพชรสวัสดิ์. 2549: 32)

การให้บริการสนเทศด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักว่าเป็นความสำคัญ ที่จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลและจัดรูปแบบในการให้บริการขึ้น เนื่องจากความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกอาชีพของแต่ละบุคคล เพื่อบุคคลจะได้ชัดเจนในตนเองว่าอาชีพนั้นๆ สนองความต้องการของตนเองหรือไม่ เราจะได้อะไรจากการประกอบอาชีพนั้น และเราจะต้องให้อะไรแก่อาชีพนั้นๆ บ้าง (Hoppock. 1976: 114-125) และเนื่องจากในปัจจุบัน พบว่ามีข้อสนเทศเกี่ยวกับอาชีพที่หลากหลายในสังคมที่เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับในการเลือกประกอบอาชีพ แต่อาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมและมีความสำคัญไม่น้อยในสังคมไทยกลับกลายเป็นอาชีพที่มีการส่งเสริมและให้ข้อสนเทศกับเด็กและเยาวชนไม่มากนัก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานโดยนำมาเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะนำไปจัดทำข้อสนเทศทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำงานอยู่และมีความคุ้นเคยกับเกษตรกรในชุมชน มีคำถามหลักในการวิจัยว่าเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรมีการดำเนินวิถีชีวิตอย่างไร มีการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่อย่างไร ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกครั้ง

ผลการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้เห็นภาพวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเกษตรกรรมและความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการพัฒนา

คำถามในการวิจัย

เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรมีวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นเกษตรกรในจังหวัดชุมพร จำนวน 5 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานและได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างของจังหวัดชุมพร
2. มีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบและเข้าใจถึงวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ว่ามีความสอดคล้องตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการพัฒนาอาชีพและเป็นแนวทางสำหรับการแนะแนวอาชีพแก่เยาวชนไทย ชุมชนเกษตรกร ใกล้เคียง หรือชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ มีความสุขและมีการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร** หมายถึง รูปแบบและแนวทางการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานที่อาศัยและทำกินอยู่ในจังหวัดชุมพร มีการหาเลี้ยงชีพโดยการทำเกษตรแบบผสมผสานต่างๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรมากกว่าหนึ่งอย่างในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้มีการเกี่ยวโยงประโยชน์ต่อกัน โดยอาศัยหลักของการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศน์

2. **เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร** หมายถึง บุคคลที่มีอาชีพทำการเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ การทำสวน เช่น สวนผัก สวนผลไม้ สวนปาล์ม สวนยางพารา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ในการหาเลี้ยงชีพ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชุมพร เคยได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่าง และมีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาจำนวน 5 คน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การพัฒนาอาชีพและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตอันเรียบง่ายแต่นำมาซึ่งความสงบสุขและความสมดุลของธรรมชาติว่ามีลักษณะการปฏิบัติอย่างไร มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตอย่างไรเพื่อพัฒนาอาชีพของตนภายใต้บริบทของการเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพ
  - 1.1 ความหมายของวิถีชีวิต
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต
  - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน
  - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.5 ทฤษฎีการเลือกอาชีพ
  - 1.6 ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ
  - 1.7 การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน
  - 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพ
2. บริบทเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร
  - 2.1 ลักษณะทั่วไปของจังหวัดชุมพร
  - 2.2 ลักษณะทั่วไปของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดชุมพร
  - 2.3 เกษตรกรแบบผสมผสานกับการพัฒนาอาชีพ
3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.1 ความหมายของวิถีชีวิต (Lifestyle or Style of Life)

จากการศึกษาตำรา เอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต (Lifestyle or Style of Life) ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับคำว่าวิถีชีวิต ได้แก่ คำว่าแบบแผนชีวิต การดำเนินชีวิต รูปแบบชีวิต ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สารานุกรมเว็บสเตอร์ (Webster's New World Dictionary. 1994: 781) ให้ความหมายว่า วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยภาพรวมของบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและค่านิยมของบุคคลนั้น

นอกจากนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายของวิถีชีวิตไว้แตกต่างกัน เช่น

โอไบรเอน (O'Brien. 1976: 39-40) ให้ความหมายว่า แบบแผนชีวิต หมายถึง นิสัยที่ประพฤติในการดำรงชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO. Health Education Unit. 1986: 118) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

ซิงเกอร์ (Walker; Schrist; & Pender. 1987: 76; citing Singer. 1982: 303-315) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตหรือแบบแผนของการปฏิบัติของประชาชนในเรื่องการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน

คูลบอก; เอิร์นส์ ; และมองโกเมอรี (Kulbok; Earls; & Montgomery. 1988: 25) ให้ความหมายว่า วิถีชีวิต หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ซึ่งบุคคลนั้นได้เลือกแล้ว โดยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของคนนั้น ในด้านดีหรือไม่ดีก็ได้

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า วิถีชีวิตหมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นๆ สำหรับวิถีชีวิตเกษตรกรแบบผสมผสานหมายถึง รูปแบบและแนวทางการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพในตนเองและมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ของแต่ละบุคคล แต่เป้าหมายที่แท้จริงของมนุษย์อาจไม่แตกต่างกัน นั่นก็คือ ชีวิตที่มีความเจริญงอกงามและมีความสุข จะต่างก็เพียงแต่วิธีการหรือวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งแต่ละบุคคลเลือกที่จะเดินทางไปสู่เป้าหมายของตนเอง การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลย่อมเป็นผลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่หลากหลาย ดังนี้

ประเวศ วะสี (2538: 19 - 24) ได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีที่ถูกต้อง ทุกคนควรจะพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบญจวิถี ดังนี้

1. ปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ จุดเริ่มต้นของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ที่การปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า เรามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ที่จะรัก และที่จะเป็นอิสระ คือ พ้นจากความบีบคั้นได้ มโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนง พลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิต ช่วยชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความสำเร็จ

2. สัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของคน อยู่กับความเทียม ทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ทำให้เกิดปัญหาทางจิต สังคม และปัญญา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาต่างๆ เป็นอันมาก ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่มีคุณค่าต้องพยายามให้สัมผัสกับธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น

3. ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติออกไปอย่างกว้างขวางโดยปราศจากเงื่อนไขทางลัทธิ อุดมการณ์ หรือชนชั้นใดๆ ให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย มีความรักสากล เมื่อทำได้ดังนี้มากขึ้นเรื่อยๆ จิตใจจะสงบ ประสบความงาม ความสุขและอิสรภาพ ทำให้อยู่ในฐานะที่พร้อมจะเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริง ตามปกติมนุษย์เรียนรู้ได้ยากเพราะมัวไปขังติดอยู่ในอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลแล้ว สามารถเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพมาก

4. รวมกลุ่มทำให้เกิดความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน และมีองค์กรจัดการ จะเกิดความอบอุ่นและความสุขอย่างท่วมท้น มีพลังการเรียนรู้และพลังการสร้างสรรค์สูงมาก เมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้นเรียกว่า ความเป็นชุมชน และเครือข่ายของชุมชน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด

5. การเป็นบุคคลเรียนรู้ ในยุคสมัยแห่งความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องเป็นบุคคลเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ การรู้อะไรแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข เพราะทำให้เกิดอิสรภาพ หรือการหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบีบคั้น การเรียนรู้ที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ มนุษย์และสังคมทั้งทางวัฒนธรรมและนามธรรม รวมไปถึงจนถึงทางวิญญาณ การรู้ความจริงทำให้มีศักยภาพสังคมเรียนรู้ และบุคคลจะต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544: 41 - 42) ได้กล่าวถึงแนวคิดวิถีชีวิตที่จะดำรงคุณค่าหรือเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตไว้ดังนี้

1. สร้างสมดุลทางกายภาพ คือ การทำให้ร่างกายแข็งแรง สุขภาพกายดี
2. สร้างสมดุลทางจิต คือ การทำให้จิตมีความมั่นคง สุขภาพจิตดี

3. สร้างสมดุลทางสังคม คือ การทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น กลุ่มเพื่อนมั่นคง

4. สร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ คือ การทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง

5. สร้างสมดุลทางจิตวิญญาณ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ทำประโยชน์ตนพร้อมๆ ไปด้วยไปกับประโยชน์ท่านด้วย

6. ส่งเสริมสมดุลทางธรรมชาติ คือ การทำให้ธรรมชาติคงความหลากหลาย สามารถรักษาความสมดุลในระบบนิเวศน์

สุขเมธ ตันติเวชกุล (2543: 2) ได้กล่าวถึงแนวคิดวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ 2) มิติด้านจิตใจ 3) มิติด้านสังคม และ 4) มิติด้านวัฒนธรรม ซึ่งในมิติด้านจิตใจ หมายถึง การมีจิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ ปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิต นั่นคือ การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ซึ่งมีความหมายดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ
2. การพึ่งตนเองทางด้านสังคม
3. การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ
4. การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี
5. การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ รัชชชัช พิษผล (2549: 132) ได้อธิบายไว้ว่าแนวความคิดการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เราสามารถยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ

1. การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อน ต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญา
2. ต้องมีความอดทนมุ่งมั่น ยึดหลักธรรมะ ความถูกต้องจะทำให้เราสามารถเผชิญหน้ากับทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยไม่หวาดกลัว

3. ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายและประหยัด
4. ทำงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่หวังผลอันใด เมื่องานนั้นสำเร็จ ลู่ลวงสิ่งที่เราจะได้รับก็คือ ความสุขในการที่เราทำเพื่อผู้อื่นนั่นเอง

5. ต้องรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน

6. ควรมีความขยันหมั่นเพียร และมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

7. ต้องมีความสุจริตและมีความกตัญญูซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

8. ควรฟังตนเองให้ได้ก่อนที่จะฟังคนอื่น และส่งเสริมคนเก่ง คนดี ไม่อิจฉาเพื่อนร่วมงาน

9. ทำอย่างใดมาจะได้ผลอย่างนั้นตอบแทน ทรงสอนว่าถ้าปลูกมะม่วงก็จะได้มะม่วง ถ้าปลูกความดีก็จะได้รับความรักกลับมา

10. ต้องมีความเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติจึงจะอยู่รอดได้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ว่ามีแนวความคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน

ในประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรกรรมตามยุคสมัย การเปลี่ยนผ่านของระบบเกษตรกรรม ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอาจแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุกระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพ (Subsistence Agriculture) ในช่วงแผนฯ 1 ถึงต้นแผนฯ 3 (พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2516) โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพโดยใช้ต้นทุนต่ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง เกิดจากการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่อมา คือ ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ (Commercial Agriculture) ในช่วงปลายแผนฯ 3 ถึง ปลายแผนฯ 6 (พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2533) โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อขายโดยใช้ปัจจัยการผลิตเต็มที่เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยพื้นที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง เกิดจากการปฏิวัติเขียวและการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร และต่อมา คือ ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงทวิลักษณ์ (Dualistic Agriculture) ซึ่งหมายถึงระบบเกษตรกรรมที่มีทั้งการเกษตรเชิงแข่งขันและการเกษตรแบบยั่งยืน ในช่วงต้นแผนฯ 7 ถึงแผนฯ 9 (พ.ศ. 2534 – พ.ศ. 2549) โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อขายให้ได้ผลตอบแทนสูงโดยลดต้นทุน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง เกิดจากกระแสการทำเกษตรแบบยั่งยืน และในช่วงทำนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแนวคิดทฤษฎีใหม่ และในปี พ.ศ. 2542 ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเกษตรทางเลือกขยายกว้างขวางกลายเป็นกระแสหลักในประเทศไทย (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 25 – 37)

การเกษตรมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาความอดอยากของมวลมนุษยชาติด้วยการทำหน้าที่สร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ อากาศ แสงแดด มาใช้ในการผลิตอาหารเลี้ยงพลโลก บทบาทดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติในฐานะทรัพยากรเพื่อการผลิต และมนุษย์ในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค

จากบทบาทข้างต้นทำให้การเกษตรมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรม ด้วยคุณธรรมเป็นเรื่องของความดีความถูกต้อง การเกษตรที่ดีที่ถูกต้องย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและคุณภาพของผลผลิตที่จะไปสู่ผู้บริโภค หากการทำ

การเกษตรมีความเกี่ยวข้องกันเป็นระบบ หากมองการทำเกษตรแบบองค์รวม อาจเรียกการทำเกษตรทั้งหมดว่าเป็น “ระบบการเกษตร” ซึ่งจะเห็นได้ว่าพัฒนาการของระบบการเกษตรเริ่มมาจากการเกษตรเพื่อปากท้องของตนเอง หรือการเกษตรแบบยังชีพ และนำไปสู่การทำเกษตรเพื่อปากท้องของผู้อื่นโดยมีการแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าหรือเงินตรากับผลผลิตทางการเกษตร หรือระบบการเกษตรเชิงการค้า

ปัญหาของระบบการเกษตรเชิงการค้าไม่ได้อยู่ที่ระบบหรืออยู่ที่เทคโนโลยี หากแต่อยู่ที่คนภายในระบบเกษตรเกิดความโลภ อยากได้มากขึ้นและมากขึ้น จนกลายเป็นการเอาใจเอาเปรียบมากเกินไป ขาดสำนึกในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งผลต่อเพื่อนมนุษย์ และส่งผลต่อตนเอง

ผลของการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมาจากความสมดุลโดยมุ่งแต่ผลทางด้านเศรษฐกิจ ยิ่งพัฒนากลับพบความยากจนมากขึ้น เนื่องจากเกิดความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งสรรทรัพยากร ชาวบ้านทั่วไปถูกบีบบังคับให้ดิ้นรนต้องบุกกรูผืนป่าและใช้ทรัพยากรอย่างมากเพื่อให้อยู่รอดพอประทังชีวิต เมื่อมีการใช้ทรัพยากรมากทำให้ยิ่งเสื่อมโทรมเร็วมากขึ้น การดำรงชีวิตตามปกติต้องยากลำบากขึ้น เกิดเป็นวงจรแห่งความยากจนอย่างไม่สิ้นสุด ทางออกที่มีนักวิชาการเสนอไว้คือการใช้แนวคิดของการพัฒนาแบบยั่งยืนที่เน้นความสำคัญของการเสมอภาคทางสังคมและให้มีทรัพยากรใช้เพียงพอกับความต้องการในอนาคต ด้วยการใช้อย่างประหยัดและแบ่งปัน ไม่มีผู้ใดผูกขาดเอาใจเอาเปรียบแต่ฝ่ายเดียว นั่นคือ การทำเกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable Agriculture) (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 35; อ้างอิงจาก ปรีชา เปี่ยมพงศานต์. 2543)

เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการเกษตรที่อิงอยู่บนแนวคิดแบบองค์รวม (Holistic Approach) ซึ่งมองว่าทุกอย่างต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องสร้างสมดุลตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนใน 3 มิติ ได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ และความยั่งยืนด้านสังคม หมายความว่า ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ทรัพยากรธรรมชาติต้องได้รับการบำรุงรักษาให้ดีขึ้นอย่างเหมาะสมไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ต้องมีความยุติธรรมทางสังคมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถสร้างรายได้เพียงพอตามอัตภาพในสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างกลมกลืน ผลผลิตที่ผลิตได้ต้องอาศัยสมดุลในกระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภคใน 3 มิติเช่นกัน คือ ต้องเป็นระบบการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกษตรกรต้องสามารถเลี้ยงตนเองได้ และต้องสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารเพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอ (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 36)

กล่าวโดยสรุป เกษตรกรรมยั่งยืนคือรูปแบบและวิธีการทำการเกษตรที่เน้นการผสมผสานและการเกื้อกูลกันระหว่างสิ่งมีชีวิตและกิจกรรมการผลิตต่างๆ ในแปลงเกษตร โดยให้มีสภาพคล้ายคลึงกับธรรมชาติมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่อนุญาตให้ใช้สารเคมีในการเกษตรทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบใด (อนุสรณ์ อุณโณ. 2546: 143)

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน สามารถจำแนกได้หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1.3.1 การเกษตรแบบผสมผสาน (Integrated Farming)

การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นระบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่มีการผสมกลมกลืน และเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามธรรมชาติ มีตัวอย่างให้เห็นในหลายประเทศทั่วโลก เช่น ในประเทศจีน มีการเลี้ยงสุกรผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ และในประเทศญี่ปุ่น มีการเลี้ยงปลาในนาข้าว เป็นต้น (นพมาศ พระทอง. 2536: 16)

สำหรับประเทศไทยในอดีต ไม่มีระบบการเกษตรแบบผสมผสานที่ชัดเจนนัก ระบบการเกษตรดั้งเดิมของไทยน่าจะใกล้เคียงกับระบบที่เรียกว่า “ไร่นาสวนผสม” เนื่องจากเป็นระบบการเกษตรที่มีเป้าหมายเพื่อการยังชีพ หรือเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนเป็นหลัก มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลาย ๆ อย่างรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกันสำหรับใช้บริโภคในครอบครัว แต่มีได้จัดการให้กิจกรรมการผลิตผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสูงสุดเหมือนการเกษตรแบบผสมผสาน ไร่นาสวนผสมอาจมีกลไกการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตได้บ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย และเป็นกลไกที่เกิดขึ้นเอง มิได้เกิดจากความรุ้ความเข้าใจและการจัดการของเกษตรกร (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. 2539ข: 85)

การเลี้ยงปลาในนาข้าวและการเกษตรแบบผสมผสานเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของพัฒนาการและการก่อตัวของขบวนการเกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทย โดยในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ภาควิชาประมงสัตว์น้ำและประมงปัญหาขาดแคลนอาหาร จึงเริ่มมีการเลี้ยงปลาในนาข้าว นักพัฒนาได้ค้นพบรูปแบบและเทคนิคการเกษตรอื่นๆ อีก เช่น รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานของมหาอู่ สุรินทร์ ซึ่งเป็นการประยุกต์รูปแบบการทำสวนยกร่องแถบภาคกลางไปพัฒนาเป็นระบบเกษตรแบบผสมผสานที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดสุรินทร์ โดยเริ่มจากการสร้างสระเก็บน้ำในไร่นา จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนามาปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ อย่างช้าๆ จนกระทั่งกิจกรรมการผลิตต่างๆ ได้เข้าสู่ระบบผสมผสานอย่างเต็มรูปแบบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 ทั้งนี้ การเกษตรแบบผสมผสานเริ่มขยายตัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา (อนุสรณ์ อุณโณ. 2546: 109 – 115)

การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นการจักระบบของกิจกรรมการผลิตในไร่นา ได้แก่ พืช สัตว์ ประมง ให้มีการผสมผสานอย่างต่อเนื่องและเกื้อกูลในการผลิตซึ่งกันและกัน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดดอย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลย์ของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเกิดผลในการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติด้วย โดยเนื้อหาของสาระของเกษตรแบบผสมผสานมี 4 ประการคือ

1. ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป อาจเป็นการผสมผสานระหว่างพืชกับพืช สัตว์กับสัตว์ หรือสัตว์กับพืช
2. กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องเกื้อกูลกันเป็นวงจร โดยพิจารณาจากการหมุนเวียนการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับอาหาร อากาศและพลังงาน
3. ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

4. ใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยเป็นแรงงานที่มีอยู่ภายในครอบครัว ครอบครัวเกษตรกรต้องมีความใจเย็นและเข้าใจ มีความอดทนมุมานะในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งต่างจากที่เคยทำในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำเสร็จแล้วก็เสร็จเลย แต่การทำเกษตรแบบผสมผสานต้องใช้เวลาทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ประเภทของระบบเกษตรแบบผสมผสาน มีดังนี้

1. แบบดั้งเดิม เป็นประเภทที่มีการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เป็นหลักในครัวเรือนหรือชุมชน เช่น การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา เพียงเพื่อประโยชน์สำหรับใช้หรือบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

2. แบบกึ่งการค้า เป็นประเภทที่เกษตรกรผลิตสินค้าการเกษตรชนิดเดียวซึ่งอาจจะเป็นข้าวหรือพืชไร่ก็ตาม โดยผลิตเพื่อเป็นอาหารและเป็นรายได้หลัก แต่เนื่องจากการผลิตมีความเสี่ยงในด้านความแปรปรวนของสภาพแวดล้อมเกิดการระบาดของศัตรูพืช ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต จึงหันมาดำเนินการผลิตในระบบเกษตรแบบผสมผสานซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถลดความเสี่ยงได้

3. แบบเชิงการค้า เป็นประเภทที่เหมาะสมกับเกษตรกรก้าวหน้าซึ่งมีประสบการณ์และความสามารถในการผลิตเป็นแบบการค้า เช่น สามารถผลิตพืชและมีตลาดรองรับที่แน่นอน

ความสำคัญของการทำเกษตรแบบผสมผสาน

1. เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน เมื่อสภาวะราคาพืชผลผันแปรเกิดหนี้สิน เกษตรกรสามารถนำเอาปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่เสียเงินทองซื้อมา เมื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เกษตรกรก็สามารถอยู่ได้ ยืนอยู่บนขาของตัวเองโดยมีปัจจัยพื้นฐานสำหรับดำรงชีพที่ผลิตได้เอง ก็สามารถมีความสุขได้อย่างยั่งยืน

2. เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่โดยมีการจัดการเรื่องทุน ที่ดิน และแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลผลิตต่อหน่วยการผลิตสูง เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว ทำให้ได้ทั้งพืชผลผลิตข้าวและปลา ในพื้นที่เดียวกัน

3. สร้างเสถียรภาพและความยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมให้เกิดขึ้นในไร่นาและครอบครัวการเกษตร

4. เกษตรแบบผสมผสานลดความเสี่ยงในการผลิต ในด้านการผลิตที่อาจเสียหาย หรือความไม่แน่นอนและเสียเปรียบเรื่องราคา ตลอดจนไม่แน่นอนของดินฟ้าอากาศ

5. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพที่อุดมสมบูรณ์ได้ เพราะการปลูกไม้ยืนต้นไม่ว่าจะเป็นไม้ผลหรือไม้ใช้สอยในระบบเกษตรแบบผสมผสานจะช่วยให้เกิดความร่มเย็น มูลสัตว์จะเป็นปุ๋ยแก่พืช เศษพืชเป็นอาหารสัตว์และทำปุ๋ยอินทรีย์

6. เกษตรกรมีงานทำตลอดปี จะช่วยแก้ปัญหาการอพยพแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง ตัดปัญหาการขายแรงงาน การก่ออาชญากรรม การค้ามนุษย์ เป็นต้น

7. ลดการใช้พลังงานในการเกษตรลง เพราะปัจจัยการใช้พลังงานสามารถจัดหาได้จากผลพลอยได้จากผลผลิตในไร่ นา เช่น ก๊าซชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักและไม่ใช้สอยที่เกิดจากไม้โตเร็วต่าง ๆ แร่งงานจากสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย

8. รักษาสภาพทางนิเวศวิทยา การทำเกษตรแบบผสมผสานเป็นการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ให้กับคน รักษาความสมดุลให้กับสภาพแวดล้อมซึ่งความสมดุลจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ก๊าซไนโตรเจนในธรรมชาติจะถูกเปลี่ยนเป็นอินทรีย์วัตถุโดยจุลินทรีย์ที่อาศัยอยู่ในรากพืชตระกูลถั่วและสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน จนทำให้ไนโตรเจนที่อยู่ในรูปที่พืชจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนธาตุอาหารอื่น ๆ พืชสามารถสะสมพลังงานแสงแดดในรูปของเนื้อไม้ อาหารและโปรตีน เศษซากพืชที่ร่วงหล่นบนพื้นดินจะเน่ากลายเป็นอาหารพืช

ผลที่เกิดจากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

1. ผลระดับครัวเรือน

1.1 ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ทำตามกำลังและศักยภาพแห่งตน เน้นการพึ่งตนเองในทุกๆ ด้าน สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) ซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก

1.2 สร้างเสถียรภาพ (Stability) และความยั่งยืน (Sustainability) ทั้งทางเศรษฐกิจและทางสภาพแวดล้อมให้เกิดขึ้นในไร่ นา และครอบครัวของเกษตรกร

1.3 เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยการผลิต (ที่ดิน แร่งงานและทุน)

1.4 ปรับปรุงคุณภาพทางโภชนาการ และคุณภาพของประชากรในท้องถิ่นให้ดีขึ้นเพราะมีอาหารครบตามต้องการทุกหมู่ เช่น แป้ง น้ำตาล โปรตีน และเกลือแร่ ที่ได้จากผลผลิตในไร่ นา

1.5 เพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พลังงานให้สูงขึ้น เพราะไม่มีเศษเหลือ แม้แต่มูลสัตว์ก็สามารถนำมาใช้ผลิตพลังงานและปุ๋ยได้

1.6 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในระดับไร่ นา ให้ดีขึ้น มีสภาพเกื้อกูลกันและกันอย่างยั่งยืน

1.7 รักษาสถานะของมาตรฐานการครองชีพโดยการพึ่งพาตนเองเพื่อสามารถยังชีพอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการกู้ยืมเงิน หรือซื้อปัจจัยในการดำรงชีพด้วยเงินสดราคาแพง

2. ผลในระดับชาติ

2.1 ช่วยลดพลังงานในการเกษตรลง เพราะสามารถหาได้จากผลพลอยได้จากการผลิตในไร่ นา มาทดแทน เช่น ก๊าซชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ที่เกิดจากพืช ไม่ใช้สอยจากการปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว แร่งงานจากสัตว์

2.2 การใช้แรงงานต่อเนื่องตลอดทั้งปีในระบบเกษตรแบบผสมผสานจะช่วยแก้ปัญหาการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้ามาขายแรงงานในเมือง

2.3 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพอุดมสมบูรณ์

ความพอเพียงนี้มีได้หมายถึงสังคมเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะให้ผู้คนในประเทศทุกสาขาอาชีพ ยึดเป็นแนวปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน (ห้องเรียนวิชาการระบบเกษตรผสมผสาน. 2551: Online)

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าการเกษตรแบบผสมผสานเป็นการจัดระบบของกิจกรรมการผลิตให้มีการผสมผสานกันอย่างสอดคล้องและเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งรูปแบบในการทำเกษตรแบบผสมผสานสามารถมีได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบริบทของเกษตรกร

1.3.2 วนเกษตร (Agroforestry Farming)

วนเกษตร เป็นระบบเกษตรกรรมที่นำเอาหลักการความยั่งยืนถาวรของระบบป่าธรรมชาติมาเป็นแนวทางในการทำการเกษตร ให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงกับการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล และไม้ใช้สอยต่าง ๆ ให้เป็นองค์ประกอบหลักของไร่นา ผสมผสานกับการปลูกพืชชั้นล่างที่ไม่ต้องการแสงแดดมาก หรือได้อาศัยร่มเงา และความชื้นจากการที่มีพืชชั้นบนขึ้นปกคลุม รวมทั้งการจัดองค์ประกอบการผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลายชนิดของพืชและสัตว์ คำว่า “วนเกษตร” ถูกใช้มาก่อนหน้านี้ โดยนักวิชาการและหน่วยงานด้านป่าไม้ โดยให้ความหมายที่มีนัยของการทำป่าไม้ผสมผสานรวมกับการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ วนเกษตรเป็นที่รู้จักกว้างขวางในสังคมไทย จากการบุกเบิกของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เมื่อปลายทศวรรษที่ 2520 อันเนื่องมาจากประสบการณ์ชีวิตที่ประสบกับปัญหาความล้มเหลวจากการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวในเชิงพาณิชย์ ครั้งแล้วครั้งเล่า ทำให้ท่านตัดสินใจขายที่ดินส่วนใหญ่ เพื่อนำไปชำระหนี้สิน แล้วใช้พื้นที่เล็ก ๆ ที่เหลืออยู่เพียงไม่กี่ไร่ แปรสภาพไร่มันสำปะหลังเป็นระบบวนเกษตร ปลูกไม้ยืนต้น และพืชสมุนไพร ผสมผสานกัน และมีวิถีชีวิตที่พึ่งตนเองได้ ปรัชญาและประสบการณ์ชีวิตของเกษตรกรท่านนี้เป็นส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมให้เกิดแนวความคิดเกษตรกรรมทางเลือก เกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทย ต่อมา (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. 2552: Online) และผู้ใหญ่วิบูลย์เชื่อว่า การปลูกพืชแบบผสมผสานเหมือนสภาพป่าธรรมชาติจะทำให้ต้นไม้เติบโตได้ดี ทั้งยังช่วยฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ กลับคืนมาด้วย (อนุสรณ์ อุณโณ. 2546: 117 – 118)

ระบบวนเกษตร หมายถึง การทำการเกษตรในพื้นที่ป่า เช่น การปลูกพืชเกษตรแซมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ การนำสัตว์ไปเลี้ยงในป่า การเก็บผลผลิตจากป่ามาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการใช้พื้นที่ป่าทำการเพาะปลูกในบางช่วงเวลาสลับกับการปล่อยให้ฟื้นคืนสภาพกลับไป

การเกษตรรูปแบบนี้ส่วนใหญ่พบในชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ป่าธรรมชาติ เกษตรกรจะทำการผลิตโดยไม่ให้กระทบต่อพื้นที่ป่าเดิม เช่น ไม้โค่นไม้ป่า หรือ การนำผลผลิตจากป่ามาใช้ประโยชน์โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ รูปแบบเกษตรที่พบ เช่น การทำสวนเมี่ยง (ชา) สวนมะแขว่น ต่าว ปอสา กัง ฯลฯ ในภาคเหนือ การทำสวนทุเรียน มังคุด ลองกอง สะตอ เหียง ฯลฯ ในภาคใต้

วนเกษตรเป็นแนวคิดและทางเลือกปฏิบัติทางการเกษตรแบบหนึ่งซึ่งรูปแบบจะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และสภาพพื้นที่ โดยสามารถแบ่งเป็นหลายประเภท ดังนี้

1. วนเกษตรแบบบ้านสวน มีต้นไม้และพืชผลหลายชั้นความสูง โดยปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น สมุนไพร และพืชผักสวนครัวในบริเวณบ้าน

2. วนเกษตรที่มีต้นไม้แทรกในไร่หรือทุ่งหญ้า เหมาะกับพื้นที่ซึ่งมีลักษณะสูงๆ ต่ำๆ โดยปลูกต้นไม้เสริมในที่ที่ไม่เหมาะสมกับพืชผล เช่น ที่เนินหรือที่ลุ่มน้ำขัง และปลูกพืชในที่ราบหรือที่สม่ำเสมอ

3. วนเกษตรที่มีต้นไม้ล้อมไร่ไร่ เหมาะกับพื้นที่ไร่ซึ่งมีลมแรงพืชผลได้รับความเสียหายจากลมพายุอยู่เสมอ จึงต้องปลูกต้นไม้เพิ่มความชุ่มชื้น บังแดดบังลมให้กับพืชผลที่ต้องการร่มเงาและความชื้น

4. วนเกษตรที่มีแถบต้นไม้และพืชผลสลับกัน เหมาะกับพื้นที่ที่มีความลาดชันเป็นแนวยาวน้ำไหลเซาะหน้าดินมาก แถบต้นไม้ซึ่งปลูกไว้สองถึงสามแถวสลับกับพืชผลเป็นช่วงๆ ขวางความลาดชันจะช่วยรักษาหน้าดิน และในระยะยาวจะทำให้เกิดชั้นดินแบบธรรมชาติให้กับพื้นที่สำหรับแถบพืช อาจมีความกว้าง 5-20 เมตร ตามความเหมาะสมของพื้นที่

5. วนเกษตรใช้พื้นที่หมุนเวียนปลูกไม้ยืนต้น พืชผล และเลี้ยงสัตว์ เหมาะกับพื้นที่ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ซึ่งมีพื้นที่พอที่จะปลูกพืชผลเป็นแปลงหมุนเวียน โดยมีแปลงไม้ยืนต้นร่วมกับการเลี้ยงสัตว์แบบหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูดิน

1.3.3 การเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

การเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีวิธีการผลิตที่ปลอดสารพิษ (โครงการเกษตรก้าวหน้า. 2545: 50 – 51) การเกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่เน้นการสร้าง ความสมบูรณ์ให้กับดินโดยใช้วิธีทางธรรมชาติ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีการควบคุมและกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี ภายนอก และอินทรีย์เคมี (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551ก: 38)

การเกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรที่มีแนวคิดมาจากโลกตะวันตก โดยเซอร์ อัลเบิร์ต โฮวาร์ด เป็นผู้วางรากฐานศาสตร์แห่งเกษตรอินทรีย์ โฮวาร์ดเริ่มต้นด้วยการเป็นนักวิทยาศาสตร์ในห้องทดลอง และเริ่มมองเห็นข้อจำกัดในห้องทดลอง ในเวลาต่อมา เมื่อเขา

เนื่องจากการได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ทำให้มีสารพิษตกค้างในผลผลิต ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค อีกทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมของดินจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ทำให้แนวคิดการเกษตรอินทรีย์เริ่มได้รับความสนใจจากทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในประเทศไทย

ปัจจุบัน มีการทำเกษตรอินทรีย์ในหลายจังหวัดในประเทศไทย เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา นาไร่ แห่งตำบลนาไร่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เป็นกลุ่มชุมชนเข้มแข็งที่ลุกขึ้นมาสร้างพลังแห่งการพึ่งพาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกองทุนร้านค้าชุมชน จัดตั้งศูนย์สุขภาพธุรกิจชุมชนด้านสมุนไพร เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากเกษตรที่ใช้สารเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ จนกลายเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ส่งออกแหล่งใหญ่ที่สุดในประเทศ และจัดตั้งโรงสีข้าวชุมชนที่ชาวบ้านเป็นผู้บริหารเอง เพื่อลดปัญหาการปนเปื้อนระหว่างข้าวอินทรีย์กับข้าวที่ใช้สารเคมีจากการนำข้าวไปสีตามโรงทั่วไป

อย่างไรก็ตาม วิจิตร บุญสูง (พ่อวิจิตร) แกนนำชาวบ้านในตำบลนาไร่ ผู้ได้ชื่อว่าเป็น “ปราชญ์” คนหนึ่งในแผ่นดิน ได้พิจารณาเห็นว่า แม้ชาวบ้านจะเปลี่ยนมาทำนาแบบอินทรีย์ปลอดภัยจากสารเคมี ถึงขั้นได้รับการรับรองมาตรฐานสำนักงานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ก็ตาม แต่นั่นไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าคุณภาพชีวิตของชาวนาอินทรีย์จะดีขึ้นอย่างที่ควรจะเป็น เพราะยังมีการกินใช้ของมั่วต่าง ๆ จึงยังคงเป็นหนี้ซ้ำซาก ใช้ชีวิตลุ่ม ๆ ดอน ๆ กับกระแสทุนนิยมบริโภคนิยมอยู่เช่นเดิม เพราะขาด “ธรรม” พ่อวิจิตรกล่าวว่า คนทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีธรรมประจำใจ จึงจะสามารถทำนาที่ต้องดูแลเอาใจใส่มากเป็นพิเศษอย่างมีความสุขและด้วยความซื่อสัตย์ เกษตรอินทรีย์ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อขาย แต่เป็นวิถีที่พ่อวิจิตรเรียกว่าเกษตรเกื้อกูล นอกจากเกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อม ต่อดิน ต่อคนบริโภคแล้ว ยังต้องเกื้อกูลต่อคนปลูก นำพาชีวิตไปสู่ความสมถะเรียบง่าย พึ่งตนเอง และรู้จักพอเพียง (ภัทรพร อภิชาติ. 2551: 33 – 35)

1.3.4 เกษตรกรรมธรรมชาติ (Natural Farming)

ในประเทศไทย แนวคิดและวิธีปฏิบัติทางการเกษตรจากต่างประเทศไม่มีการขยายตัวเท่าที่ควรเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ประการแรกรูปแบบการเกษตรบางรูปแบบถูกปฏิบัติเฉพาะในองค์กร ไม่ได้ขยายผลสู่ภายนอก ดังกรณีเกษตรอินทรีย์ที่ในช่วงแรกไม่ขยายตัว เนื่องจากเป็นการให้ผู้ป่วยโรคเรื้อนทำกินกันเองภายในโรงพยาบาล อีกทั้งแม้จะเคยพยายามนำออกขายแต่ไม่มีคนกล้าซื้อเพราะกลัวติดโรคเรื้อน ประการที่สอง รูปแบบการเกษตรบางรูปแบบขาดประสบการณ์จริง มีแต่เพียงหลักการและทฤษฎี ประการที่สาม รูปแบบการเกษตรต่างประเทศ โดยเฉพาะจากตะวันตกมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์และเป็นกลไก ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับเกษตรกรไทย

ขณะที่แนวคิดและวิธีปฏิบัติทางการเกษตรจากประเทศตะวันตกไม่ขยายตัว แนวคิดและวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรจากประเทศญี่ปุ่นกลับขยายตัวอย่างมาก ได้แก่ แนวทางเกษตรกรรม

ฟูโกโอะกะ เริ่มต้นด้วยการเป็นนักวิทยาศาสตร์ในห้องทดลอง เขามีความเชื่อว่าแท้จริงแล้ว มนุษย์ไม่รู้อะไรเลย และไม่อาจเข้าใจธรรมชาติได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นกิจกรรมทุกชนิดของมนุษย์จึงไร้ประโยชน์และสูญเปล่า นอกจากกิจกรรมประเภท “อกรรม” (Do-nothing) ซึ่งเป็นการร่วมมือกับธรรมชาติอย่างสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกันเท่านั้น ในที่สุด เขาจึงได้ตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตด้วยการทำเกษตร

เกษตรกรรมธรรมชาติซึ่งมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นต้นกำเนิดและเป็นจุดสิ้นสุดนี้เอง ที่มีความเป็นมนุษย์และความเมตตากรุณาในทุกหนทุกแห่ง มนุษย์จะทำงานได้ดีที่สุดเมื่อเขาทำเพื่อความดีงามของมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อ “ผลผลิตที่สูงขึ้น” หรือเพื่อ “เพิ่มประสิทธิภาพ” ซึ่งเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานของเกษตรกรรมแบบอุตสาหกรรม ฟูโกโอะกะกล่าวว่า “เป้าหมายสูงสุดของเกษตรกรรมไม่ใช่การเพาะปลูกพืช แต่คือการบ่มเพาะความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์” เขาได้กล่าวถึงเกษตรกรรมในฐานะที่เป็นมรรควิถีว่า “เหลาจื๋อ นักปราชญ์เต๋ากล่าวว่า ชีวิตที่สมบูรณ์และถูกต้องดีงาม คือชีวิตที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ ทำนโพรธรรมชาติซึ่งเป็นปรมาจารย์ทางพุทธศาสนิกายเซน ได้ใช้เวลาเกือบ 9 ปี อาศัยอยู่ในถ้ำ โดยปราศจากกิจกรรมอันวุ่นวาย ยุ่งเหยิง การเป็นกังวลอยู่กับการหาเงินหาทอง การขยายตัว การพัฒนา ปลูกพืชเศรษฐกิจและส่งไปขายหาใช้ชีวิตทางของเกษตรกรรมไม่ การอยู่ที่นี้ ดูแลทุ่งนาเล็กๆ ด้วยความรู้สึกที่เป็นอิสระในแต่ละวัน ทุกๆ วัน นี่คือนิยามดั้งเดิมของเกษตรกรรม งานเกษตรกรรมซึ่งมีความสมบูรณ์เป็นหนึ่งเดียวจะหล่อเลี้ยงบุคคลทั้งร่างกายและวิญญาณ เรามีได้มีชีวิตอยู่ด้วยอาหารเพียงอย่างเดียว” (ฟูโกโอะกะ. 2551: 22 – 23)

เนื่องมาจากการขาดสมดุลทางธรรมชาติในไร่นา และความพยายามในการฟื้นฟูระบบนิเวศในไร่นาอย่างสมบูรณ์ เกษตรกรชาวไทยจึงได้นำแนวคิดเกษตรกรรมธรรมชาติมาใช้ โดยหลักการของการทำเกษตรธรรมชาติ คือ การสร้างสมดุลทางธรรมชาติ โดยทำการเกษตรแบบไม่รบกวนธรรมชาติ เช่น ไม่ไถพรวน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี เน้นปุ๋ยพืชสด ไม่กำจัดวัชพืช แต่มีการคลุมดิน (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551ก: 38)

หลักการ 4 ประการของเกษตรกรรมธรรมชาติ (ฟูกุโอกะ. 2551: 38 - 46) มีดังนี้
 ประการแรก ไม่มีการไถพรวนดิน เป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้วที่เกษตรกรเชื่อว่า การไถเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปลูกพืช อย่างไรก็ตาม การไม่ไถพรวนดินคือพื้นฐานของเกษตรกรรมธรรมชาติ พื้นดินมีการไถพรวนตามธรรมชาติด้วยตัวมันเองอยู่แล้ว โดยการแทรกซอนของรากพืชและการกระทำของพวกจุลินทรีย์ทั้งหลาย สัตว์เล็กๆ และไส้เดือน

ประการที่สอง ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี หรือ ทำปุ๋ยหมัก คนเรามักจะเข้าไปวุ่นวายกับธรรมชาติ และเขาก็ไม่สามารถแก้ไขผลเสียที่เกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะพยายามอย่างไร วิธีการเพาะปลูกที่เดินเล่อทำให้สูญเสียหน้าดินอันอุดมสมบูรณ์ไป เป็นผลทำให้ดินจืดลงทุกปี แต่ถ้าปล่อยดินอยู่ในสภาพของมันเอง ดินจะสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเอาไว้ได้ ซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตของพืชและสัตว์อย่างมีระเบียบ

ประการที่สาม ไม่มีการกำจัดวัชพืชไม่ว่าโดยการถางหรือใช้ยาปราบวัชพืช เพราะวัชพืชมีบทบาทสำคัญในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน และช่วยให้เกิดความสมดุลในสิ่งแวดล้อมทางชีววิทยา ตามหลักการพื้นฐานวัชพืชเป็นสิ่งที่ต้องควบคุม แต่ไม่ต้องกำจัด การใช้ฟางคลุมและปลูกพืชคลุมดินจำพวกถั่วป่นไปกับพืชผล ตลอดจนการปล่อยน้ำเข้านาเป็นครั้งคราว เป็นวิธีควบคุมวัชพืชได้อย่างดีในนาของฟูกุโอกะ

ประการที่สี่ ไม่มีการใช้สารเคมี เมื่อพืชอ่อนแอลงเพราะผลจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ อันได้แก่ การไถพลิกดิน การใช้ปุ๋ย เป็นต้น ความไร้สมดุลของโรคพืชและแมลงจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ในการเกษตร ธรรมชาตินั้นหากปล่อยไว้ตามลำพังจะอยู่ในสภาพสมดุล แมลงที่เป็นอันตรายและโรคพืชมักมีอยู่เสมอ แต่ไม่เคยเกิดขึ้นในธรรมชาติจนถึงระดับที่ต้องใช้สารเคมีที่มีพิษเหล่านั้นเลย วิธีการควบคุมโรคและแมลงที่เหมาะสม คือ การปลูกพืชที่แข็งแรงในสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ ฟูกุโอกะ ยังได้กล่าวว่า “งานของเกษตรกร คือ รับใช้ธรรมชาติแล้วทุกอย่างจะดำเนินไปด้วยดี เคยถือกันว่าเกษตรกรรมเป็นงานอันศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมนุษยชาติหลุดออกจากอุดมคตินี้ เกษตรกรรมเพื่อการค้าแบบใหม่จึงเกิดขึ้น เมื่อเกษตรกรเริ่มปลูกพืชเพื่อเงินทอง เขาก็หลงลืมหลักการที่แท้จริงของเกษตรกรรม”

1.3.5 พุทธเกษตรกรรม

ปัญหาความล้มเหลวของระบบเกษตรกรรมตามแนวทางการปฏิบัติเขียว ซึ่งหมายถึงการเกษตรที่ใช้เมล็ดพันธุ์ซึ่งให้ผลผลิตสูง ใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ตลอดจนเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการแสวงหาทางออกเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเกษตรกรรมขึ้นในสังคมไทย ในทางปฏิบัติ การก่อรูปของแนวทางเกษตรกรรมที่เป็นทางเลือกใหม่นั้น ได้เกิดขึ้นโดยอาศัยรากฐานความรู้จาก 2 แหล่งสำคัญ คือ แหล่งแรกมาจากขบวนการเกษตรกรรมทางเลือกในประเทศอุตสาหกรรม (เช่นมาจากขบวนการเกษตรกรรมอินทรีย์ในยุโรปและอเมริกา เป็นต้น) ส่วนอีกแหล่งหนึ่งมาจากการศึกษารากฐานความรู้และภูมิปัญญาจากระบบเกษตรกรรมพื้นบ้านของเกษตรกรไทยซึ่งถูกละเลยมาโดยตลอด

ช่วงหนึ่งทศวรรษของการก่อรูปขบวนการเกษตรกรรมทางเลือกในประเทศไทย นักพัฒนา นักวิชาการและผู้ที่มีสนใจในแนวทางดังกล่าว ได้พยายามวางรากฐานกรอบความคิดของระบบเกษตรกรรมทางเลือกตามแบบแผนของไทยขึ้น นั่นคือ “พุทธเกษตรกรรม” ซึ่ง ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี ปัญญาชนอาวุโสของประเทศไทยได้เสนอต่อสาธารณะเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2531

ในเวลาไล่เลี่ยกับการนำเสนอกรอบแนวความคิดเรื่องพุทธเกษตรกรรมของปัญญาชนอาวุโสนั่นเอง ที่ชานาชื่อ “ฉลุย แก้วคง” ได้ประกาศแนวทางปฏิบัติและความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมของตนว่าเป็น “พุทธเกษตรกรรม” เช่นเดียวกัน ทั้งๆ ที่ทั้งสองท่านไม่ได้รู้จักและพูดคุยแลกเปลี่ยนกันมาก่อน

ขณะที่คุณหมอประเวศเสนอแนวความคิดนี้มาจากฐานะการเป็นนักคิดของสังคมไทยในภาพรวม ฉลุย แก้วคง ก็เสนอสิ่งที่ใกล้เคียงกันจากรากฐานของวิถีชีวิตเกษตรกรรมประสบการณ์ของ ฉลุย แก้วคง นั้นนอกเหนือจากมีคุณค่าโดยตัวเองแล้ว ยังมีคุณค่าในแง่การเชื่อมโยงระหว่างกรอบแนวคิดกับแนวทางปฏิบัติของการประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับเกษตรกรรมซึ่งนับว่ามีคุณค่ายิ่ง ทั้งต่อแวดวงงานพัฒนาชนบท และแวดวงวิชาการโดยรวม

การเริ่มต้นแนวคิดพุทธเกษตร ของ ฉลุย แก้วคง มาจากการที่ได้ไปบวชหลังจากที่ได้รับการเตือนสติจากหลวงพ่อโธ พระซึ่งเคยบวชเณรให้ท่าน ในขณะที่ลุงฉลุยบรรลุนิติภาวะแล้ว ปีนไต่กิ่งไม้ของชายตนเองที่บังอาจพูดจาสั่งสอนพี่ชายในวงเหล้า หลังจากที่ได้สำนึก จึงคิดอยากบวชเพื่ออุทิศบุญกุศลให้บิดามารดา หลังจากบวชแล้ว ทำให้ได้รู้จักแก่นแท้ของชีวิต ทำให้เกิดปัญญาจำแนกแยกแยะเกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต รู้ว่าสิ่งใดจำเป็นแก่การดำเนินชีวิต เช่น รู้ว่าสุรายาเสพติด แม้แต่หมากพลูที่ท่านเคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของมันนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น เพราะเกิดความรู้ขึ้นเองภายในว่า ชีวิตไม่ได้ “ประกอบ” ขึ้นจากสิ่งนั้น ระหว่างนั้น ท่านเล่าว่า จิตใจของท่านละเอียดลึกซึ้งสัมผัสได้ถึงความงามของธรรมชาติ สัมผัสและเข้าใจได้แม้เมื่อสัตว์ เช่น นก หมู หยอกล้อกัน วิธีการดำเนินชีวิตจึงค่อยๆ เปลี่ยนไป

นอกเหนือจากการทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตแล้ว ประสบการณ์ดังกล่าวยังได้กลายเป็นรากฐานของการพัฒนาความคิดและแนวทางปฏิบัติเรื่อง “พุทธเกษตรกรรม” ในเวลาต่อมา ท่านเล่าว่า “ขณะนั้นนิมิตหายไป แต่ปัญญาไม่มีดับ เกิดอยู่เรื่อย ทุกวันเหมือนคำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ใดเห็นทุกข์ผู้นั้นได้พบสุข เริ่มเข้าใจปัญหาการเกษตร เห็นความทุกข์ของการทำไร่ทำนา เพราะการทำไร่ทำนาที่ใครๆ เขาก็ทำกันอยู่นั้นมีแต่ความทุกข์ เมื่อก่อนจะถึกก็ทุกข์ จะหยอดก็ทุกข์ หยอดแล้วก็ทุกข์ กลัวฝนไม่ตก เมื่อเมล็ดงอกออกมาแล้วก็กลัวหนูมาคุ้ย เมื่อขึ้นเป็นต้นได้ก็กลัวว่าหญ้าจะขึ้นคลุม ข้าวโพดออกเป็นฝักก็ทุกข์อีก กลัวฝนตรดเดี่ยว มันจะงอกเสีย แม้เมื่อหักใส่ยุ้งก็ทุกข์เพราะกลัวราคาจะถูก เห็นไหมล่ะ ทุกข์จริงๆ ทุกข์ทั้งนั้น ลุงเห็นชานาชาวไร่มีแต่ความทุกข์ก็เลยไม่ทำอย่างเขา หันมาทำเป็นพุทธเกษตรธาตุ 4 เลย หรือ ประมง นา สวน จนทุกวันนี้” (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. 2539ข: 38)

“ความเข้าใจแก่นแท้ของชีวิต” คือหัวใจสำคัญของพุทธเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมธรรมชาติของฟูกุโอกะ และนี่คือความแตกต่างของเกษตรกรรมยั่งยืนกับระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หลังจากได้รับประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ ฉนวน แก้วคง จึงเริ่มต้นสร้างระบบเกษตรกรรมตามแนวทางใหม่ขึ้น ขณะที่มียุได้ 43 ปี ในทัศนะของท่าน เราต้องรู้จักชีวิตก่อนจึงรู้ว่าควรทำการเกษตรเช่นไร เพราะ “รู้จักชีวิตจึงชื่อว่ารู้ธรรม รู้ธรรมจึงรู้จักธรรมชาติ รู้จักธรรมชาติจึงรู้จักโลก รู้จักโลกก่อน จึงรู้จักเกษตรกรรม” ในความเข้าใจของท่าน การเห็นธรรมะคือการเห็นความจริงของชีวิตซึ่งประกอบไปด้วยธาตุทั้ง 4 และจิตใจอีกหนึ่ง พุทธเกษตรกรรมนั้นเริ่มต้นขึ้นที่การพูดถึงชีวิตของคน โดยตระหนักว่าชีวิตคนนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับโลกธรรมชาติภายนอก โดยมี “อาหาร” เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งดังกล่าว ในแง่นี้ โลกธรรมชาติ ระบบเกษตรกรรมที่ผลิตอาหารและชีวิตคน จึงเป็นสามสิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกันแยกออกจากกันไม่ได้ การทำลายธรรมชาติเป็นการทำลายชีวิตคนด้วย

หลักการของพุทธเกษตรกรรม ตามที่ ฉนวน แก้วคง อธิบายนั้น ประกอบไปด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. 2539: 41 – 55)

1. เราเกิดจากพระทั้งสาม แม่ทั้งสี่

ร่างกายของเราประกอบไปด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มาประชุมกันเรียกว่ารูป ส่วนไรณาเกษตรต้องมี ดิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมกันเป็นรูปจึงจะถูกต้องตามธรรมะ ตามธรรมชาติ จะขาดอย่างใดไม่ได้เลย ส่วนพระทั้งสาม คือ แม่พระธรณี แม่พระคงคา และแม่พระโพสพ ซึ่งจะขาดไม่ได้เลย และจะต้องจัดให้แม่ทั้งสามอยู่ให้สมดุลกัน กล่าวคือ ยึดเอาแม่ธรณีเป็นพื้น ขุดสระให้แม่คงคาล้อมรอบเป็นฐาน แม่พระโพสพไว้ตรงกลางเป็นหลัก แล้วปลูกกระท่อมข้างหลังให้เป็นแหล่ง นี่คือการสร้าง พื้น-ฐาน-หลัก-แหล่ง ซึ่งหมายถึงพื้นฐานที่ถูกต้อง

2. พุทธเกษตรต้องมีธาตุทั้งสี่สมบูรณ์

ดินบนคันคูมีแต่ดินอย่างเดียว เราเรียกว่าดิน แต่ถ้าปลูกไม้ไผ่ไว้รอบนอกปลูกไม้ผลทุกชนิดบนคันคู ดินจึงกลายเป็นธาตุดิน ส่วนน้ำที่อยู่ในสระเรียกว่าน้ำ ต่อเมื่อน้ำกึ่งหอยปูปลาไปเลี้ยงเราจึงเรียกว่าธาตุน้ำ ส่วนธาตุลมกับธาตุไฟไม่ต้องหาเพราะเป็นธาตุที่มาจากตัวเอง คือช่องว่างในสวน มีการเคลื่อนไหวพัดไปพัดมา นั่นคือ ธาตุลม และแสงสว่างที่ให้ความอบอุ่นและความร้อนนั่นคือ ธาตุไฟ

ธาตุน้ำประกอบไปด้วยธาตุ 12 ชนิด ต้องนำกึ่ง หอย ปู ปลา ใส่ไปถึง 12 ชนิด จึงจะเรียกว่าธาตุน้ำ

ส่วนธาตุดิน ถ้ามีแต่ดินล้วน ไม่เรียกว่าเป็นธาตุดินที่สมบูรณ์ ต้องปลูกไม้ผลให้ได้ 21 ชนิด เพราะว่าธาตุดินประกอบไปด้วยธาตุ 21 ชนิด นี่คือนิยามที่ฉนวน แก้วคง ได้จากการนั่งสมาธิแยกธาตุ

3. เราเกิดมาจากพืชทุกชนิด ผลไม้ทุกชนิด สัตว์ทุกชนิด

แนวคิดพุทธเกษตรกรรมเชื่อว่า มนุษย์เราเกิดจากสายเลือดของบิดามารดา หากเราสาวเข้าไปถึงคำถามที่ว่า บิดามารดา เกิดจากอะไร จะเห็นว่า บิดามารดา กินอะไร

กล่าวโดยสรุป พุทธเกษตรกรรมต้องมีธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ครบถ้วน เนื่องจากร่างกายของเราประกอบไปด้วยธาตุพื้นฐานอย่างเดียวกับธรรมชาติภายนอก โดยความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตกับธรรมชาติภายนอก คือ อาหารซึ่งประกอบไปด้วยข้าว พืชผัก ไม้ผล และสัตว์น้ำหลากหลายชนิด

1.3.6 การเกษตรทฤษฎีใหม่

จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่ได้ทรงพระราชทานไว้เนื่องในวโรกาสต่าง ๆ พอจะสรุปความหมายของการเกษตรทฤษฎีใหม่

(New Theory) ว่าน่าจะหมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรที่มีที่ดินถือครองประมาณ 10 – 15 ไร่ สามารถมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างพอเพียงตลอดปี และใช้น้ำกับที่ดินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีกินตามอัตภาพ คือ ไม่ได้รวยมากแต่พอกิน ไม่อดอยาก โดยการแบ่งที่ดินที่ถือครองออกเป็นสัดส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่งร้อยละ 30 ของพื้นที่สำหรับขุดสระ ส่วนที่สองร้อยละ 60 ของพื้นที่สำหรับทำนาปลูกข้าว และปลูกพืชไร่ทำสวน และส่วนที่สามร้อยละ 10 ของพื้นที่สำหรับเป็นที่บริการ เช่น ทางเดิน ที่อยู่อาศัย หรืออื่น ๆ (สมพร เทพสิทธา. 2549: 67-68)

ทฤษฎีใหม่สามารถสรุปได้เป็นขั้นต่างๆ รวม 3 ขั้น คือ (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 2541: 62–63)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 “พอมีพอกิน”

1. เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย (ประมาณ 15 ไร่)
2. หลักสำคัญ : เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ (Self-sufficiency)

ในระดับชีวิตทั้งประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

3. มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้

4. เพื่อการนี้จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ ต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตร ถ้ามี 10 ไร่ จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี จึงได้สูตรคร่าวๆ ว่าแต่ละแปลงประกอบด้วย

4.1 นา 5 ไร่ และพืชไร่/สวน 5 ไร่

4.2 สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จะประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร

4.3 ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่

5. อุปสรรคสำคัญที่สุด คือ อ่างเก็บน้ำ หรือสระที่รับน้ำให้เต็มเพียงปีละหนึ่งครั้ง จะมีการระเหยวันละ 3 เซนติเมตร โดยเฉลี่ยในวันที่ฝนไม่ตก หมายความว่าในปีหนึ่ง ถ้านับว่าแห้ง 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณีนี้ 3 ใน 4 ส่วน ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้ได้จะเหลือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

6. มีความจำเป็นที่จะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

7. ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากคนภายนอก เช่น จากราชการ มูลนิธิ และเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 “อยู่ดีกินดี”

เมื่อเกษตรกรเริ่มเข้าใจวิธีการ และดำเนินการในที่ดินของตนเองแล้ว เมื่อเริ่มได้ผลก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์ร่วมแรงใน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
3. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม)
4. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)
5. การศึกษา (โรงเรียน ทุนการศึกษา)
6. สังคมและศาสนาด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 “มั่งมีศรีสุข”

ติดต่อยุติธรรมกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) ตั้งและ
บริการโรงสี (2.การตลาด) ตั้งและบริหารสหกรณ์ (1.การผลิต 3.การเป็นอยู่) ช่วยลงทุน (1.การผลิต
2.การตลาด) ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (4.สวัสดิการ 5.การศึกษา 6.สังคมและศาสนา)

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารและบริษัทสามารถซื้อข้าว
บริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) (2.การตลาด)

2. เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคในราคาต่ำ (เป็นร้านสหกรณ์ ราคาขายส่ง)
(1.การผลิต 2.การเป็นอยู่)

3. ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากรในการนำแนวทฤษฎีใหม่ไปสู่
การปฏิบัตินั้นได้มีการยึดแนวคิดอย่างตรงๆ ทำให้บางพื้นที่ไม่สามารถทำได้ จึงได้มีการเสนอขอ
ควรทำสำหรับทฤษฎีใหม่ขั้นต้นไว้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของ
พื้นที่

แนวพระราชดำรัสเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่

1. เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย (ประมาณ 15
ไร่) ซึ่งเป็นจำนวนการถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของเกษตรกรทั่วไป

2. ให้เกษตรกรมีความเพียงพอ โดยเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน
ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีกันในท้องถิ่น

3. มีข้าวบริโภคเพียงพอประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมี
ข้าวพอกินตลอดปี

4. เพื่อการนี้จะต้องใช้หลักเกณฑ์ที่ว่าต้องมีน้ำใช้ระหว่างช่วงฤดูแล้ง 1,000
ลูกบาศก์เมตร ต่อ 1 ไร่

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

1. ทำให้ประชาชนมีกินตามอัตภาพ คือไม่ได้อยากมาก แต่พอกิน ไม่อดอยาก
2. ถ้าน้ำมีพอดี ปีไหนก็สามารถทำการเกษตรหรือปลูกข้าวนาปีได้ และหากมีน้ำน้อยในหน้าแล้ง สามารถใช้น้ำที่กักเอาไว้ในสระเก็บน้ำของแต่ละแปลงมาทำการเพาะปลูก แม้แต่ข้าวก็ยังสามารถปลูกได้โดยไม่จำเป็นต้องเบียดเบียนชลประทานระบบใหญ่ และอาจปลูกผัก เลี้ยงปลา หรือทำอะไรก็ได้ ดังนั้น ทฤษฎีใหม่สามารถช่วยป้องกันการขาดแคลนน้ำ
3. ในสภาวะปกติ สามารถทำให้มีรายได้มากขึ้น เนื่องจากมีแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกตลอดเวลา และมีการทำกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง
4. ในสภาวะที่ประสบอุทกภัย สามารถฟื้นตัวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาทางราชการมากเกินไป ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาตามแนวคิด ทฤษฎีใหม่ ถือว่าเป็นแก่นแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริง เพราะเป็นการพัฒนาด้านการเกษตร ชุมชน ชนบท การผลิต เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งสำคัญที่สุดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและจิตสำนึกของคน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเริ่มที่ตัวบุคคลก่อน และไปถึงครอบครัว ชุมชน สังคม ตามลำดับ

ดังนั้น การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่จึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อภาคการเกษตร ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตของประเทศอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ต้องมีองค์ประกอบหลายประการที่จะทำให้การทำเกษตรวิธีนี้ประสบผลสำเร็จและก้าวไปอย่างมั่นคงไม่ล้มเลิกกลางคัน มีการขยายผลที่เหมาะสมในทุกด้านไม่ขยายผลรวดเร็วเกินไป

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรินานหลายปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการกล่าวถึงและปฏิบัติตามอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน พระองค์ทรงมีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป” (อภิชาติ พันธเสน. 2550: 39-40)

เป็นที่ทราบกันดีว่า ถึงแม้ประเทศไทยในขณะนั้นจะได้ชื่อว่าเป็นยุคทองของการพัฒนา โดยที่ช่วงปี พ.ศ. 2531 – พ.ศ. 2534 เศรษฐกิจขยายตัวในอัตราเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 10 เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ แต่ก็มิได้แก้ปัญหาความยากจนของชาชนบทเป็นจำนวนมากได้ สถานการณ์ที่ซ้ำเติมมากไปกว่านั้นคือ เกษตรกรจำนวนมากต้องสูญเสียที่ดิน เนื่องจากต้นทุนของค่าเสียโอกาสจากการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรสูงเกินไป (หรือกล่าวอย่างง่ายว่าที่ดินราคาแพงเกินไปนั่นเอง) ขณะเดียวกันปัญหาสังคมในรูปแบบใหม่ คือ ปัญหาโรคเอดส์ และ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543: 2) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้ หลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ หมายถึง คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้และสามารถสร้างพลังผลักดันให้ตนเองมีภาวะจิตใจที่จะต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริตแม้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จบ้างก็ตาม ไม่ท้อแท้แต่คงพยายามต่อไปได้แก่ มีความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ มีวิธีการในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

2. การพึ่งตนเองทางด้านสังคม หมายถึง สามารถเสริมสร้างให้ชุมชนในท้องถิ่นของตนเองเกิดความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันและนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ชุมชนของตนได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี ไม่มีความขัดแย้งกันในกลุ่ม

3. การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สามารถส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ได้แก่ การนำทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการพัฒนาประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

4. การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี หมายถึง สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคม ได้แก่ สามารถปฏิบัติตนให้มีวิถีชีวิตอย่างเหมาะสมกับลักษณะเทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่น

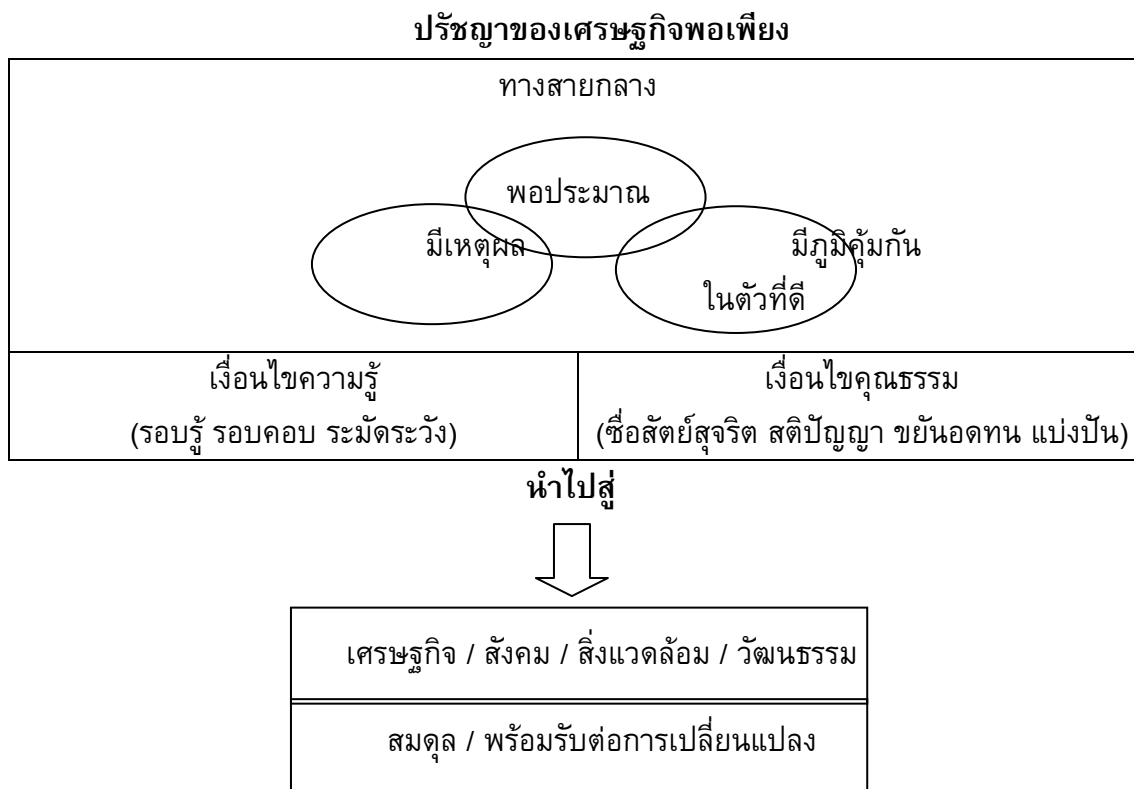
5. การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ได้แก่ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพและสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไปได้

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึงเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” แก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิตดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต สรุปสาระสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” จากพระราชดำรัสมีว่า “...การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงอธิบายความหมายของ คำว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามที่กล่าวมานั้นมีความลึกซึ้งและเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตของคน ไทยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะ หน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้เชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่างๆ สรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง และได้ัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ มีความเข้าใจในหลักปรัชญา และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางใน การดำเนินชีวิตซึ่งทรงกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนใน ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็น อย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547: 3-4)

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น สรุปเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิภาพปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2547: 3 – 4)

จากการทบทวนเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพ จะนำชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

1.5 ทฤษฎีการเลือกอาชีพ

มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกอาชีพ และอาชีพที่ได้เลือกสรรแล้วนั้นจะมีอิทธิพลต่อผู้เลือกตลอดชีวิต ถ้าบุคคลสามารถเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมบุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพนั้น แต่หากบุคคลเลือกอาชีพได้ไม่เหมาะสมจะไม่สามารถสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเต็มที่และมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวและปรับตัวไม่ได้ในอาชีพนั้น

บุคคลจะต้องเลือกสิ่งสำคัญในชีวิตดังต่อไปนี้ คือ การเลือกปรัชญาชีวิต ค่านิยม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาต่างๆ และการตัดสินใจในอนาคต การเลือกผู้ร่วมชีวิตและการเลือกอาชีพ การเลือกอาชีพไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียวแต่เป็นการตัดสินใจหลายครั้งในช่วงเวลาหลายปี การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการพัฒนาการ ซึ่งแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเลือกอาชีพ มีความสัมพันธ์กับลำดับขั้นที่เกิดขึ้นก่อนและหลัง (อรอนงค์ รัชฎะวัน. 2539: 33 – 35)

ซูเปอร์ (Super. 1974: 156) กล่าวว่าไว้ว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันและในกระบวนการเลือกอาชีพนี้บุคคลจะเลือกอาชีพโดยห่างไกลจากความเป็นจริงในช่วงอายุต้น และระดับความเป็นจริงจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น และยังคงกล่าวอีกว่า กระบวนการเลือกอาชีพของบุคคลขึ้นอยู่กับการทำงานที่อาชีพซึ่งเขาเลือกนั้นทำให้เขาสามารถแสดงบทบาทตามความต้องการของเขาได้ ทั้งในความเป็นส่วนตัวและโลกของความเป็นจริง

ไครท์ (อรอนงค์ รัชฎะวัน. 2539: 34; อ้างอิงจาก Crites, 1969: 134 – 135) เสนอแนวความคิดว่า เมื่อเกิดการเลือกอาชีพนั้น ต้องมีเงื่อนไขที่จำเป็น 3 ประการ ดังนี้

“A Choice Supply” บุคคลจะต้องมีอาชีพที่จะเลือกสองอาชีพหรือมากกว่านั้น ถ้าบุคคลไม่มีทางเลือก การเลือกอาชีพจะเกิดขึ้นไม่ได้

“Incentive to make a choice” บุคคลจะต้องมีแรงกระตุ้นในการเลือกอาชีพในสังคมของเรานั้น แรงกระตุ้นในการเลือกอาชีพ ได้แก่ ความคาดหวังของสังคมที่ว่าทุกคนควรทำงาน

“Freedom to choose” บุคคลจะต้องมีอิสระในการประกอบอาชีพที่เขาเลือก ถ้าเขาถูกจำกัดในการประกอบอาชีพเขาจะไม่สามารถเลือกอาชีพได้

1.5.1 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของวิลเลียมสัน (Williamson's Traits and Factors Theory) (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2529: 66-67; อ้างอิงจาก Williamson. 1973) เป็นผู้นำแนวคิดในการให้คำปรึกษา โดยเน้นลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนั้น วิลเลียมสัน จึงตั้งชื่อทฤษฎีการเลือกอาชีพของเขาว่า “ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ” ซึ่งมีความเชื่อว่า “อาชีพของบุคคลมิใช่การลองผิดลองถูกแต่ต้องใช้ความคิดในการพิจารณาวิเคราะห์อย่างดี” และทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดของจิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคลและจิตวิทยาประยุกต์ ที่กล่าวว่า แต่ละบุคคลประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญหลายประการ เช่น ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ค่านิยม ความต้องการ และบุคลิกภาพ สำหรับการเลือกอาชีพของแต่ละบุคคลนั้น แต่ละบุคคลจะเลือกอาชีพโดยพิจารณาถึงลักษณะของอาชีพประกอบการพิจารณาถึงลักษณะของตนเอง พร้อมทั้งจะพิจารณาความต้องการของตลาดโรงงาน เวลาและทุนทรัพย์ที่จะใช้เตรียมประกอบอาชีพ

สำหรับ “หลักการเลือกอาชีพ” ของทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพนี้ สอดคล้องกับหลักการเลือกอาชีพของแฟรงค์ พาร์สัน (Frank Parson) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการแนะแนวอาชีพ โดยมีหลักการเลือกอาชีพดังนี้ คือ ประการแรก การวิเคราะห์ตนเองในด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ ฐานะเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ วิลเลียมสันยังเห็นว่า แต่ละบุคคลต่างประกอบด้วยแบบแผนของความสามารถหรือศักยภาพหรือลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลจะสัมพันธ์กับงานเฉพาะอย่างที่คุณคนนั้นต้องการ นอกจากนี้บุคคลแต่ละคนต่างต้องการจะรู้จักลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพของตนเอง เพื่อจะได้ใช้ลักษณะและองค์ประกอบดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ เป็นทฤษฎีการเลือกอาชีพที่มีการศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ ดังนี้ (อรอนงค์ รัชฎะวัน. 2539: 35 – 38; อ้างอิงจาก Williamson. 1973)

ความถนัดและสติปัญญา ความถนัดและสติปัญญาที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

ความสนใจ ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และจะมีอิทธิพลต่อการที่บุคคลจะมีความบากบั่นในการประกอบอาชีพนั้นมากน้อยเพียงใด

ค่านิยม ค่านิยมของบุคคลที่มีต่ออาชีพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ เช่น คนที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อาจเลือกอาชีพนักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ พยาบาล คนที่ยึดถือความเป็นธรรมในสังคมอาจเลือกอาชีพนักกฎหมาย

บุคคลแวดล้อม พ่อแม่ ญาติ ครู นักแนะแนว ล้วนมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล เช่น เด็กบางคนอยากเลือกอาชีพครูเพราะนิยมชมชอบครูของตน เด็กบางคนอาจเลือกอาชีพตามพี่ที่ประสบความสำเร็จ เด็กบางคนอาจเลือกอาชีพตามเพื่อนสนิทของตน

ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน บุคคลที่มีผลการเรียนดีในแขนงวิชาใดมักจะเลือกอาชีพในแขนงวิชานั้น และบุคคลที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเกณฑ์ดีมีแนวโน้มจะเลือกอาชีพในระดับวิชาชีพ

ครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว จะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก

บุคลิกภาพและการปรับตัว บุคลิกภาพและการปรับตัวมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะแตกต่างกัน เช่น มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม ชอบเก็บตัว ชอบสังคม มีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพต่าง ๆ กันตามความเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน นอกจากนี้การปรับตัวยังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล เด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวจะเลือกอาชีพได้ช้ากว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดี

ถิ่นและค่านิยมในชุมชน ถิ่นที่อยู่และค่านิยมในชุมชนมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ จะสังเกตพบว่า คนไทยในชนบทมักจะนิยมให้บุตรหลานเลือกอาชีพครู ทหาร พยาบาล เพราะถือว่าเป็นอาชีพที่น่ายกย่อง หรือบางคนต้องการให้ลูกหลานดำเนินรอยตามอาชีพของตน เช่น ทำไร่ ทำนา และพักอยู่ในชุมชนนั้น

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการเลือกอาชีพแบบวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลมีแนวคิดว่าการเลือกอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบหลายประการ แต่ละบุคคลอาจได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมากน้อยต่างกัน หรืออาจได้รับอิทธิพลจากหลายองค์ประกอบ

1.5.2 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice) (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2529: 77-82 ; อ้างอิงจาก Holland. 1973) กล่าวว่า “บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ” และ “บุคคลจะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของคน” นอกจากนี้ฮอลแลนด์ยังเห็นว่า “บุคลิกภาพเฉพาะอย่างจะมีความสัมพันธ์กับอาชีพเฉพาะอย่าง” และ “บุคลิกภาพแต่ละแบบจะมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางอาชีพ” โดยบุคคลจะค้นหาสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เขาได้ฝึกทักษะ และใช้ความสามารถของเขาทั้งยังเปิดโอกาสให้เขาแสดงทัศนคติหรือเจตคติ ค่านิยม และหลักเลียงสภาพแวดล้อมที่ไม่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตัวเอง

จอห์น แอล ฮอลแลนด์ (John L. Holland) เป็นผู้ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่วงการแนะแนวอาชีพมากที่สุด เขาได้สร้างทั้งทฤษฎีการเลือกอาชีพ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ และแบบสำรวจบุคลิกภาพของตนเอง เพื่อช่วยในการเลือกอาชีพ ฮอลแลนด์ได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้ คือ (อรอนงค์ ธีญะวัน. 2539: 38 – 40)

1. การเลือกอาชีพเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพของบุคคล ความสนใจในอาชีพแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพในการทำงาน การใช้เวลาว่างและงานอดิเรกของบุคคล
2. การสำรวจความสนใจในอาชีพ เป็นการวัดบุคลิกภาพของบุคคล
3. ถ้าบุคคลเลือกประกอบอาชีพอย่างหนึ่งอันเนื่องมาจากประวัติและบุคลิกภาพของเขา อาชีพอย่างเดียวกันนั้นจะดึงดูดความสนใจของบุคคลที่มีบุคลิกภาพหรือลักษณะที่ตรงหรือคล้ายคลึงกัน
4. บุคคลแต่ละคนมีความสนใจต่ออาชีพอยู่สองสามอาชีพซึ่งจะมีความสำคัญต่อการเลือกอาชีพมาก
5. ความพึงพอใจ ความมั่นคง และความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพของบุคคลกับสภาพแวดล้อมของงาน

ฮอลแลนด์ได้สรุปทฤษฎีของเขาไว้ 4 ประการดังนี้คือ

1. ในสังคมของวัฒนธรรมตะวันตก สามารถแบ่งบุคคลออกตามลักษณะของบุคลิกภาพได้ 6 ประเภทคือ ประเภทชอบเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ป็นรูปธรรม (Realistic) ประเภทชอบเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ใช้ความคิดและการแก้ปัญหา (Intellectual) ประเภทชอบเข้าสังคม (Social)

2. บรรดาอาชีพต่างๆ นั้น สามารถแบ่งตามลักษณะและสภาพแวดล้อมได้ 6 ชนิด ซึ่งสอดคล้องกับบุคลิกภาพของคนทั้ง 6 ประเภท

3. บุคคลย่อมแสวงหาสภาพแวดล้อมและอาชีพซึ่งเปิดโอกาสให้เขาได้ใช้ความสามารถและทักษะเพื่อแสดงออกถึงค่านิยมและทัศนคติ ตลอดจนการมีบทบาทที่เหมาะสมและหลีกเลี่ยงบทบาทที่ไม่เหมาะสมกับตนเอง

4. พฤติกรรมของบุคคลสามารถอธิบายได้จากปฏิกริยาระหว่างแบบฉบับแห่งพฤติกรรมของเขากับสภาพแวดล้อมของเขา

ลักษณะของบุคลิกภาพและสภาพแวดล้อมทางอาชีพของบุคคลตามที่ฮอลแลนด์ได้แบ่งไว้เป็น 6 ประเภทมีดังนี้

1. บุคคลที่ชอบเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Realistic Type) บุคคลประเภทชอบเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือกิจกรรมที่ไม่ค่อยมีความสลับซับซ้อน มีร่างกายแข็งแรงคล่องแคล่วว่องไว สามารถทำงานหนักได้ และโดยทั่วไปจะไม่ค่อยชอบเข้าสังคม สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับบุคคลประเภทนี้ ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานช่างฝีมือ เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างซ่อมบำรุง ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ และเกษตรกร เป็นต้น

2. บุคคลที่ชอบใช้ความคิดแก้ปัญหา (Intellectual Type) เป็นพวกที่ชอบทำงานที่ใช้สมองมากกว่าใช้กำลัง มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้ดี ชอบความอิสระ บุคคลประเภทนี้มักจะสนใจอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ การคำนวณ อาชีพที่ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ เช่น อาชีพนักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักคำนวณ

3. บุคคลที่ชอบสังคมกับบุคคลอื่น (Social Type) ชอบแสดงตัว ชอบสนทนา โดยทั่วไปจะมีทักษะทางสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มักสนใจอาชีพที่ได้มีโอกาสสังคมกับผู้อื่น ได้บริการสังคม เช่น อาชีพนักสังคมสงเคราะห์ นักแนะแนว นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา

4. บุคคลที่ชอบทำตามระเบียบแบบแผน (Conventional Type) เป็นบุคคลที่เคร่งครัดในกฎหมาย ไม่ค่อยมีความยืดหยุ่น มีความรอบคอบและขยันหมั่นเพียร บุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้มักชอบทำงานที่มีระบบระเบียบ ปฏิบัติไปตามระบบระเบียบที่มีอยู่ เช่น งานด้านสารบรรณ เลขานุการ บรรณารักษ์ นักสถิติ เป็นต้น

5. บุคคลที่มีความทะเยอทะยาน ชอบมีอำนาจ (Enterprising Type) ชอบแสดงตัว มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถในการพูดเพื่อนำมาชักจูงผู้อื่น มีความกล้าได้กล้าเสีย บุคคลประเภทนี้มักจะชอบอาชีพที่ตนจะได้แสดงลักษณะของตน อาชีพที่เกี่ยวกับการบริหาร การค้า และการเมือง เช่น อาชีพนักธุรกิจ นักการเมือง ผู้จัดการฝ่ายขาย ผู้จัดการฝ่ายบุคคล นักโฆษณา ประชาสัมพันธ์

6. บุคคลที่ชอบศิลปะ ความงาม (Artistic Type) เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองสูง มีจินตนาการมาก ชอบอิสรภาพ ไม่ชอบระเบียบแบบแผน บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มักเลือกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น อาชีพจิตรกร ปฏิมากร ช่างออกแบบ นักประพันธ์ นักดนตรี เป็นต้น

ฮอลแลนด์กล่าวว่า ถ้าบุคคลมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมสำหรับอาชีพใดอาชีพหนึ่ง และได้รับความช่วยเหลือจากการได้รับข้อมูลด้านอาชีพและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพแล้ว จะทำให้เลือกอาชีพได้สะดวกและเหมาะสม ถ้าบุคคลใดมีบุคลิกภาพไม่คงที่ในทางใดทางหนึ่ง ไม่มีความชอบหรือความสนใจในด้านใดเลย จะประสบปัญหาในการเลือกอาชีพ ถ้าบุคคลใดไม่สามารถเลือกอาชีพตามความต้องการอันดับแรกของตนได้ ก็จะต้องเลือกอันดับรองลงมาซึ่งเหมาะสมกับบุคลิกภาพของเขาต่อไป แต่ถ้ามีความชอบที่กำกวมกันจะทำให้เลือกอาชีพได้ยาก

นอกจากนั้น ฮอลแลนด์ยังได้กล่าวถึงความคาดหวังเกี่ยวกับอาชีพของบุคคล (Level of Occupational Choice) ว่าขึ้นอยู่กับการที่บุคคลประเมินตนเอง ฮอลแลนด์เน้นว่าการที่บุคคลรู้จักบุคลิกภาพของตนเอง และมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีความสำคัญมากในกระบวนการเลือกอาชีพ

1.5.3 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพ็อค (Robert Hoppock's Composite Theory) (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2529: 87-88 ; อ้างอิงจาก Hoppock. 1976) ได้เน้นถึงความสำคัญของความต้องการของบุคคลและความสำคัญของข้อสนเทศเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมว่า เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการเลือกอาชีพและในการพัฒนาอาชีพ

หลักการที่สำคัญในการวางแผนและเลือกอาชีพมีดังนี้

ประการแรก บุคคลจะเลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้น อาชีพที่บุคคลเลือกจะสนองความต้องการของบุคคลนั้น

ประการที่สอง อาชีพที่บุคคลเลือกมักจะเป็นอาชีพที่บุคคลเชื่อว่า จะสนองความต้องการที่สำคัญส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นได้ดีที่สุด

ประการที่สาม บุคคลอาจจะรับรู้ความต้องการของตนเองอย่างชัดเจน ถูกต้อง หรืออาจจะรับรู้อย่างเลือนรางว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ดึงดูดความสนใจ แต่ไม่ว่าบุคคลจะรับรู้ความต้องการของตนได้ชัดเจนหรือไม่เพียงใด ความต้องการดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ

ประการที่สี่ พัฒนาการทางอาชีพ เริ่มขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักเป็นครั้งแรกว่า อาชีพช่วยสนองความต้องการของตนได้

ประการที่ห้า พัฒนาการทางอาชีพจะดำเนินก้าวไปและอาชีพที่เลือกจะดีขึ้น ถ้าบุคคลสามารถคาดคะเนอาชีพที่จะเลือกว่าจะสนองความต้องการของตนได้ดีเพียงใดและความสามารถในการคาดคะเนนั้นจะขึ้นกับความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และความสามารถที่จะคิดได้อย่างกระจ่างชัด

ประการที่หก ข้อมูลหรือข้อสนเทศเกี่ยวกับตัวบุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพที่เขาจะเลือกนั้นจะสนองความต้องการของเขาได้มากน้อยเพียงไร

ประการที่เจ็ด ข้อเสนอแนะทางอาชีพจะมีผลต่อการเลือกอาชีพโดยช่วยให้บุคคลได้ค้นพบอาชีพต่างๆ ที่อาจจะสนองความต้องการของตนเองช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่าอาชีพใดจะสนองความต้องการของตนได้ดีกว่าอาชีพอื่นๆ

ประการที่แปด ความพึงพอใจในงานหรืออาชีพ จะขึ้นกับงานที่บุคคลได้ทำนั้นสนองความต้องการตามที่บุคคลนั้นคาดหวังมากน้อยเพียงใด และระดับของความพึงพอใจจะพิจารณาได้จากอัตราส่วนของความต้องการที่ได้รับการตอบสนองและความต้องการที่คาดหวังว่าจะได้รับการตอบสนอง

ประการที่เก้า ความพึงพอใจเป็นผลจากงานซึ่งสนองความต้องการของบุคคลในปัจจุบันหรือเป็นผลงานซึ่งมีทำที่ว่าจะสนองความต้องการของบุคคลนั้นในอนาคต

ประการที่สิบ การเลือกอาชีพของบุคคลหรืออาชีพที่บุคคลเลือกจะเปลี่ยนได้เสมอถ้าบุคคลนั้นเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะสนองความต้องการของเขาได้ดีกว่า

อิทธิพลของอาชีพต่อวิถีชีวิต

(Hoppock. 1976: 114-125) อาชีพที่บุคคลเลือกเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลและสังคมที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

ความมั่นคงในงานอาชีพที่บุคคลเลือกจะเป็นตัวกำหนดได้พอสมควรว่าบุคคลจะมีแนวโน้มที่จะตงงานและว่างงานได้ง่ายหรือโอกาสว่างงานมีน้อย อาชีพบางอาชีพเป็นที่ต้องการมีความจำเป็นในสังคมชุมชน ผู้ที่ยึดอาชีพเหล่านี้ย่อมมีโอกาสก้าวหน้าอย่างมั่นคงได้มาก และมีโอกาสว่างงานหรือตงงานได้น้อย ดังนั้นอาชีพที่บุคคลเลือกจึงมีผลต่อสภาวะการครองชีพ รากฐานและความมั่นคงในชีวิตของบุคคลซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวด้านอารมณ์ส่วนตัวและสังคม ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวในชีวิตสมรสและชีวิตครอบครัว

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในงาน ที่สำคัญคือ ความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จในงานคือ การเลือกอาชีพที่ใช้ความสามารถและความถนัดของบุคคลให้มากที่สุดและใช้ข้อบกพร่องของคนให้น้อยที่สุด

ความพึงพอใจในงาน อาชีพที่บุคคลเลือกขึ้นอยู่กับขอบเขตของงานว่าจะสนองความต้องการของบุคคลได้ในขณะนั้น หรือมีแนวโน้มที่จะสนองความต้องการในอนาคตซึ่งขึ้นอยู่กับสัดส่วนระหว่างสิ่งที่ได้รับ และความต้องการที่จะได้รับจากอาชีพนั้นๆ สิ่งเหล่านี้อาจทำให้พบกับความพึงพอใจ ความสนุกสนานหรือความเบื่อหน่าย ท้อแท้ในงาน ดังนั้นการตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างชาญฉลาด ย่อมหมายถึงการเลือกอาชีพที่ทำให้บุคคลพบความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนใหญ่ และงานที่จะช่วยให้บุคคลมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตได้นั้น มิใช่งานที่เพียงแต่สอดคล้องกับความถนัดและความสามารถของบุคคลเท่านั้น ยังต้องสนองตอบความต้องการทางใจสอดคล้องกับความสนใจและบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่แตกต่างกันด้วย บางคนอาจมีความต้องการระดับสูงในด้านเศรษฐกิจ ในด้านเกียรติยศชื่อเสียง ในด้านความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง บางคนชอบพบปะติดต่อกับผู้คนและบางคนอาจชอบทำงานตามลำพัง

สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของงานเป็นสิ่งที่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถสนองความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างคุณค่า ความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีให้บุคคลนั้นมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน ได้รับความพึงพอใจ สุขและความสำเร็จในหน้าที่การงาน อาชีพมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์เพราะอาชีพมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนมีค่า ได้แสดงถึงความสามารถในการพึ่งตนเองและทำประโยชน์ให้แก่สังคม การประกอบอาชีพเป็นการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย สังคมและจิตใจของบุคคล

1.6 ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ

พัฒนาการด้านอาชีพ หมายถึง กระบวนการดำเนินชีวิตของมนุษย์การพิจารณาความชอบของตนเอง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกและประกอบอาชีพ

1.6.1 ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของกินซ์เบิร์ก (Ginzberg)

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg. 1951: 47-57) ได้ศึกษาพัฒนาการที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของบุคคลและได้ตั้งทฤษฎีที่ระบุถึงการเลือกอาชีพว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจที่เป็นลำดับติดต่อกันไปของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิตและในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของอายุของแต่ละบุคคล การพิจารณาเลือกตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ก้าวไปข้างหน้าไม่สามารถย้อนกลับได้ และจะสิ้นสุดลงด้วยการประนีประนอมระหว่างความสนใจ ความต้องการของบุคคลนั้นและความเป็นจริง ดังนั้น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกอาชีพตามทฤษฎีนี้จึงประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยเวลานานกว่า 10 ปีขึ้นไป
2. กระบวนการนี้อาจย้อนกลับได้ แต่จะทำให้เสียเวลา
3. การตัดสินใจเลือกจะต้องมีการประนีประนอมระหว่างความสนใจ

ความสามารถ ค่านิยม และความเป็นจริงของสภาพแวดล้อม

กินซ์เบิร์ก (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2529: 97-99; อ้างอิงจาก Ginzberg. 1951) ได้แบ่งช่วงการพัฒนาการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะเพ้อฝัน (Fantasy Period) อยู่ในช่วงอายุก่อน 11 ปี กระบวนการเลือกอาชีพในระยะนี้จึงเป็นระยะแรกที่เด็กจะเริ่มมีทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับงาน
2. ระยะที่ไม่ตกลงใจแน่นอน (Tentative Period) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11 - 17 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้จะแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจที่คำนึงถึงอนาคตมากกว่าปัจจุบัน แต่ยังเป็นทางเลือกที่ยืดตืดองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตนเองอยู่ ทั้งความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนเอง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ชั้นความสนใจ (Interest Stage) การเลือกในขั้นนี้อยู่ในรูปของความสนใจและสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะเพ้อฝัน

2.2 ชั้นความสามารถ (Capacity Stage) การเลือกในขั้นนี้จะคำนึงถึงความสามารถโดยการประเมินตนเอง

2.3 ชั้นคำนึงถึงค่านิยม (Value Stage) การเลือกในขั้นนี้จะคำนึงถึงค่านิยมและความต้องการของตนเองด้วย

2.4 ชั้นเปลี่ยนแปลง (Transition Stage) การเลือกในขั้นนี้จะพิจารณาสิ่งต่างๆ จากข้อเท็จจริงและตัดสินใจโดยคำนึงถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ระยะเวลาเลือกที่สมจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 17 ปีถึงวัยผู้ใหญ่ ระยะเวลาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคล คือ ความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมและการเลือกจึงเป็นการประนีประนอมระหว่างความต้องการของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นไปได้ ซึ่งแบ่งออกเป็นขั้นต่างๆ ดังนี้

3.1 ขั้นการสำรวจตนเอง (Exploration Stage) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามจะหาสิ่งที่ตนตัดสินใจเลือกเป็นสิ่งที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยคำนึงถึงความสนใจและค่านิยมของตนเองเป็นหลัก

3.2 ขั้นตัดสินใจแน่นอน (Crystalization Stage) อายุประมาณ 20 ปีเป็นขั้นที่ยอมรับคุณภาพของตนเอง คำนึงถึงจุดประสงค์ของอาชีพที่ตนจะเลือกต่อไปและเป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้าย

3.3 ขั้นแสวงหาความชำนาญ (Specification Stage) เป็นขั้นวางแผนเกี่ยวกับขอบข่ายของการเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่ง โดยมีการศึกษาและฝึกปฏิบัติเพื่อความรู้และเพื่อประสบการณ์ ถ้าปรากฏว่างานที่เลือกไม่นำมาซึ่งความพอใจก็จะเข้าไปฝึกงานด้านใดด้านหนึ่งเป็นการหาความรู้ใหม่เฉพาะอาชีพต่อไป

1.6.2 ซูเปอร์ (Tolbert, 1974: 31-37 ; citing Super, 1957) ได้เสนอทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพ การเลือกอาชีพจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลความสามารถหลายๆ ด้านในตัวบุคคล (Multipotentiality) ทำให้บุคคลแต่ละคนมีคุณสมบัติเหมาะสมกับอาชีพแต่ละอาชีพต่างกัน อาชีพแต่ละอาชีพมีแบบแผนของลักษณะความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพที่กว้างขวางพอที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนเหมาะสมกับอาชีพที่แตกต่างกัน บุคคลหนึ่งจะมีความเหมาะสมสำหรับหลายอาชีพได้ และอาชีพหนึ่งก็อาจจะเหมาะสมสำหรับคนหลายประเภทความสนใจในอาชีพ ความสามารถ สภาพแวดล้อมของชีวิตและการทำงานตลอดจนความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและประสบการณ์ กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ

1.1 ขั้นการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 14 ปี เป็นระยะที่เด็กกำลังเจริญเติบโต

1.2 ขั้นการสำรวจ (Exploration Stage) ระหว่างอายุ 15 ปี ถึง 24 ปี เป็นระยะที่บุคคลพยายามทำความเข้าใจตนเอง สำรวจตนเอง สำรวจอาชีพในขณะที่อยู่ในระหว่างศึกษาในการทำกิจกรรมต่างๆ หรือในขณะที่ฝึกงาน เพื่อที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและเริ่มทำงานในอาชีพที่ได้เลือกไว้

1.3 ขั้นการสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) ระหว่างอายุ 25 ปี ถึง 44 ปี เป็นระยะที่บุคคลต้องการมีครอบครัว มีอาชีพแน่นอน มีบทบาทในสังคม มีบ้านอยู่อาศัย สร้างหลักฐานมั่นคงให้กับตนเอง

1.4 ขั้นการดำรงชีวิตที่มั่นคง (Maintenance Stage) เป็นช่วงอายุระหว่าง 45-64 ปี เป็นช่วงที่บุคคลเห็นความสำคัญของครอบครัว พยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคม และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

1.5 ขั้นของความเสื่อม (Decline Stage) เป็นช่วงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เป็นช่วงที่ทำงานน้อยลง มีความรับผิดชอบ และมีบทบาทในสังคมน้อยลง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาอาชีพในแต่ละช่วงชีวิต บุคคลควรได้รับการแนะแนวอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ บุคคลที่มีความพึงพอใจในอาชีพของตนส่วนใหญ่สามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ความสามารถ และความต้องการของตน

1.6.3 บราวน์ (Brown; Brooks; & Associates. 1991: 392 – 394) กล่าวว่า ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพยังไม่มีคามเพียงพอในการอธิบายเนื่องจากเป็นทฤษฎีแบบแยกส่วน ไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและปัญหาทางด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางจิตวิทยา บราวน์ได้มุ่งเน้นความจำเป็นในการผสมผสานระบบทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพกับมุมมองทางด้านจิตวิทยา เขาได้เสนอแนวคิดที่มองมนุษย์ในมุมมองแบบองค์รวมและตระหนักถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยต่างๆ (เช่น ครอบครัวกับงาน) และเขาได้เสนอแนวคิดการพัฒนาบทบาทชีวิต (Brown's Life-Role Development) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. บทบาทชีวิตเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (อาจเป็นการสอดคล้อง การทดแทน หรือขัดแย้งกัน)

2. บุคคลมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดภาวะสมดุลของสิ่งแวดล้อมภายในที่เกิดขึ้นระหว่างบทบาทชีวิต

3. ค่านิยมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลมากที่สุดในระบบโครงสร้างการตระหนักรู้ และหากมีอิสระในการเลือก บุคคลจะเลือกตามค่านิยมของตนเอง

4. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพมีรากฐานเกิดจากความไม่ชัดเจนในการตระหนักรู้ ความขัดแย้งภายในและภายนอก และอุปสรรคทางด้านโอกาส

5. บทบาทแต่ละบทบาททำให้เกิดโอกาสสำหรับความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจ

6. การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งในระบบต่างๆ ของบุคคล

7. การแทรกแซงเกี่ยวกับบทบาทชีวิตควรคำนึงถึงความชัดเจนในการตระหนักรู้ของบุคคลโดยเฉพาะเนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและระดับความสามารถในการแยกแยะและผสมผสานค่านิยม

บรรพวณได้กำหนดโครงสร้างของขั้นตอนเฉพาะในการปฏิบัติตามแนวคิดนี้ ยกตัวอย่างเช่น ในขั้นตอนการประเมิน จำเป็นต้องระบุความชัดเจนในการตระหนักรู้ของบุคคล รวมถึงความสอดคล้องของบทบาทภายในและภายนอก จากการค้นพบในขั้นตอนการประเมิน สามารถใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น เทคนิคการตระหนักรู้ (countering, logical analysis) และการแทรกแซงซึ่งใช้โดยนักทฤษฎีระบบ (Paradox, reframing)

1.7 การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน

อาชีพที่บุคคลเลือกเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลและสังคมที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความมั่นคงในงานอาชีพ 2) ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในงาน และ 3) ความพึงพอใจในงาน (Hoppock. 1976: 114-125)

เช่นเดียวกับอาชีพอื่นๆ ในสังคม เกษตรกรจึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และเพื่อพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่โบราณกาล วิถีชีวิตของคนไทยจึงผูกพันอยู่กับอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประเทศไทย และในปัจจุบันการเกษตรก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของเศรษฐกิจไทย ดังคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน อันเป็นทางรอดของสังคมไทย อยู่บนพื้นฐานของกระแสน้ำใหญ่ทั้ง 5 คือ พระราชดำรัส แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและความเป็นประชาคมพระพุทธศาสนา และวิถีไทย” และ “กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยกลุ่มที่ทำเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุด เพราะทำให้พอกินพอใช้ และผลิตอาหารกิน นอกจากนั้นปลูกไม้ยืนต้น นอกจากสร้างความเป็นป่าแล้ว ยังสามารถเลือกตัดไปทำกระดานอันสวยงามซึ่งมีราคาแพง และมีตลาดใหญ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด” (ประเวศ วะสี. 2550: 18-30)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดรูปแบบการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน คัดเลือกคนที่ขึ้นทะเบียนคนจนและผ่านการทดสอบคุณสมบัติเข้าสู่กระบวนการพัฒนาทั้งความรู้ด้านอาชีพ ด้านการผลิต การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาด ควบคู่กับการพัฒนาส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อให้สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และการเข้าถึงโอกาสทางสังคม โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ตามระดับความพร้อมและขีดความสามารถของเกษตรกร รวมทั้งจัดให้มีกิจกรรมในมิติทางสังคมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในนิคมอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นบูรณาการการร่วมกันตามบทบาทหน้าที่

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินได้ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาทั้งการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ในนิคม ให้เกษตรกรได้มีอาชีพที่มั่นคง และสามารถดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ดังนี้

- 1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1.1) เกษตรกรมีที่ดินทำกินเพื่อประกอบอาชีพการเกษตร 1.2) มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ 4,500 บาท / คน / เดือน 1.3) มีผลผลิตหลากหลายชนิดอย่างต่อเนื่อง 1.4) มีตลาดรองรับผลผลิตแน่นอน 1.5) ผลผลิตมีการประกันราคา 1.6) ทุกครัวเรือนมีเงินออม 1.7) มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 2) ด้านสังคม ได้แก่ 2.1) มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง 2.2) ใช้แรงงานในครัวเรือนหรือในชุมชน 2.3) มีการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรมในชุมชน และกิจกรรมเพื่อส่วนรวม 2.4) สมาชิกในครัวเรือนสามารถ ลด ละ เลิก อบายมุข 2.5) มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง 2.6) มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2.7) มีเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 3.1) ใช้สารจากธรรมชาติ ทดแทนการใช้สารเคมี 3.2) มีวิธีการฟื้นฟูอนุรักษ์และปรับปรุงบำรุงดิน 3.3) มีวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3.4) มีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและโครงการธนาคารอาหารชุมชน และ 3.5) มีกลุ่มเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมและเกษตรอินทรีย์ (พจนาน์ท์ กองมาก. 2550: 98-111)

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพ

1.8.1 งานวิจัยในประเทศ

นพมาศ พระทอง (2536: 137 – 146) ทำการศึกษาการพัฒนาชนบทในรูปของเกษตรแบบผสมผสานซึ่งเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและงานของมหาอู่ สุนทรชัย เกษตรกรตัวอย่างแห่งจังหวัดสุรินทร์ พบว่า มหาอู่ ซึ่งเป็นชาวสุรินทร์มาโดยกำเนิด มาจากครอบครัวที่มีอาชีพทำนา ถึงแม้ว่าจะได้เรียนหนังสือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้บวชเป็นสามเณรและสอบได้นักธรรมชั้นโท ชั้นเอก และเปรียญธรรมสามประโยคแล้ว แต่ภายหลัง ลาสิกขากลับบ้านไปปรนนิบัติบิดามารดา ได้แต่งงานและสืบทอดอาชีพเกษตรกรกรรมจากบิดา มีการพัฒนาอาชีพของตนเองโดยการพยายามค้นคว้าทดลองวิธีการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาในการทำการเกษตรมาตลอด มีการหาความรู้จากบุคคลอื่น การศึกษาดูงาน และการอ่านหนังสือและเอกสารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ มหาอู่มีบุตร 5 คนและถึงแม้ว่าบุตรทั้ง 5 คนมีอาชีพต่างกันไป เช่น บุตรหญิงรับราชการครูทั้ง

มานี ผลอนันต์ (2541: 82) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า นักเรียนมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพ นักเรียนมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนแบบปกติ และนักเรียนที่ได้รับการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรสุดา เจริญรัต (2543: 55 - 76) ได้ศึกษาเรื่องการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย พบว่า จากการศึกษาข้อมูลที่ได้ของหมู่บ้านพอเพียง (หมู่บ้านพอเพียงหรือตำบลพอเพียง เป็นชื่อหมู่บ้านและตำบลที่สมมุติขึ้นที่ตั้งอยู่ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นสนามในการศึกษา เนื่องจากพบว่า หมู่บ้านดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงตามนิยาม) ในยุคก่อนปี พ.ศ. 2518 เมื่อยังไม่มีถนนตัดผ่านเข้าไปในหมู่บ้านจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากอิทธิพลภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามานั้น กล่าวได้ว่า โครงสร้างสังคมของหมู่บ้านนี้มีลักษณะแบบสังคมประเพณีอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของวิถีการผลิต ที่พบว่าเป็นไปเพื่อการเก็บของป่า ล่าสัตว์ จับปลา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการปัจจัย 4 ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพอสมควรตามอัตภาพ

กังสตาล อยู่เย็น (2544: 221) ทำการศึกษาพลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า พัฒนาการด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเป็ดในเริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน จากนั้นจึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต เป็นรูปแบบการผลิตเพื่อขายซึ่งเริ่มจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว

ฉัตรวรัญ องค์กรสิงห์ (2545: 152 – 157) ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชาวนา พบว่า การทำนาของชาวนามีได้เป็นเพียงการปลูกข้าว แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้บริบทที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างสรรพสิ่งซึ่งรวมถึงธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติและมนุษย์ ดังนั้นชาวนาจึงไม่อาจแยกตัวเองอย่างโดดเดี่ยว หากต้องนำตัวเองเข้าไปสัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งชาวนาสามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส สัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งชาวนาสามารถรับรู้ได้ทางจิตใจ และสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ภายใต้ระบบความสัมพันธ์นี้ ชาวนาจึงเป็นผู้สร้างสรรค์ความรู้ขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ความรู้ที่สร้างขึ้นมาจึงไม่แยกออกจากวิถีชีวิตและเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม เมื่อสร้างความรู้ขึ้นมาแล้ว ชาวนาก็มีการสะสมความรู้เพื่อถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต วิธีการที่ชาวนาจะเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้มีอยู่อย่างหลากหลาย แต่การเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้น เกิดขึ้นเมื่อชาวนาสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วเห็นผลจากการปฏิบัติว่าสามารถทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้จริงภายใต้บริบทที่มีความเชื่อมโยงกัน กระบวนการเรียนรู้ของชาวนาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตของชาวนาและเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตโดยมีพลวัตในตัวของมันเอง กระบวนการเรียนรู้นี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ที่เป็นองค์รวมของชาวนา ซึ่งเป็นการมองโลก มองสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวของชาวนา รวมถึงตัวของชาวนาว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

สกล พรหมสิน (2546: 98) ได้ทำการศึกษาการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนตำบลหงส์เจริญมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 4 ด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านปรากฏว่า ด้านครอบครัวเข้มแข็ง เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนด้านรายได้พอเพียง อยู่ในระดับต่ำสุด และระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ .50

กมล สมิตีรัตน์ (2549: 118-121) ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาในคลองบางกรวย นนทบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2445 - 2511 พบว่า อาชีพในอดีตของคนบางกรวยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน โดยเฉพาะสวนทุเรียนเป็นที่นิยมปลูกมากเป็นอันดับหนึ่งและมีอาชีพเสริมที่สำคัญคือการทำงานอบเป็นรายได้เสริมและมีหลายครอบครัวที่ไม่มีสวนก็จะยึดเป็นอาชีพทำอบขาย มีการพัฒนาอาชีพโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์และทดลองพัฒนาผลผลิตในสวนให้มี

1.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สถาบันการวิจัยโดแอน (Doane Marketing Research. 1998: 44-45) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยทางการตลาดแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเกษตรกรและทัศนคติของสาธารณชนที่มีต่อเกษตรกร โดยทางสถาบันได้รับทุนการวิจัยจากบริษัทผลิตภัณฑ์การเกษตร ดูปองท์ (DuPont Agricultural Products) พบว่า จากการสำรวจความคิดเห็นจากเกษตรกรจำนวนมากกว่า 2,700 คนและสมาชิกจากกลุ่มประชากรทั่วไปจำนวนมากกว่า 2,700 คนในประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณชนให้การยอมรับต่ออาชีพเกษตรกรรมอย่างสูงในฐานะที่เป็นผู้ผลิตอาหารให้แก่ประชากรในประเทศ ประชากรจากกลุ่มสาธารณชนร้อยละ 85 จัดลำดับเกษตรกรเป็นหนึ่งในสามอาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคมในปัจจุบันซึ่งรองจากการสอนและการดับเพลิง ประชากรจากกลุ่มสาธารณชนร้อยละ 70 ให้ความเชื่อถือเกษตรกรในการผลิตและรักษาคุณภาพของอาหารซึ่งส่งผลต่อสุขภาพของคนในประเทศและนำพาประเทศให้เป็นผู้ผลิตอาหารของโลก สำหรับมุมมองในด้านอาชีพ สาธารณชนมีมุมมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหนึ่งซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด แต่เกษตรกรกลับมีมุมมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือเป็นวิถีชีวิตซึ่งเป็นมากกว่าอาชีพ จากผลการศึกษาพบว่า ประชากรจากกลุ่มเกษตรกรร้อยละ 90 มีความพึงพอใจอย่างสูงกับวิถีชีวิตของตนเองในฐานะเกษตรกร และเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการเลือกอาชีพเกษตรกรรม 7 ข้อ คือ วิถีชีวิต โอกาสในการทำงานร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ได้อยู่ใกล้ครอบครัว ได้ใช้ชีวิตอยู่ในฟาร์มใกล้ธรรมชาติ อาชีพดั้งเดิมของครอบครัว ลักษณะงานที่ไม่เร่งรีบจนเกินไป และเหตุผลเกี่ยวกับรายได้ถูกจัดเป็นอันดับสุดท้ายในการเลือกอาชีพเกษตรกรรม สำหรับวิถีชีวิตในด้านอื่นๆ เช่น ด้านสังคม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและชุมชนของตน เกษตรกรร้อยละ 94 ได้ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งล่าสุด นอกจากนั้นเกษตรกรร้อยละ 78 ได้ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาในช่วงระยะเวลา 30 วันจากการสำรวจ เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่ากิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมครอบครัวเป็นสองกิจกรรมหลักนอกเหนือจากการทำเกษตรสำหรับวิถีชีวิตของเกษตรกร

2. บริบทเกษตรกรรมแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

2.1 ลักษณะทั่วไปของจังหวัดชุมพร (วิกิพีเดีย. 2552: Online)

ชุมพร มีชื่อปรากฏมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 1098 โดยมีฐานะเป็นเมืองสิบสองนักษัตรของนครศรีธรรมราช ใช้อุปมาเป็นตราเมืองและเป็นเมืองหน้าด่านฝ่ายเหนือเพราะอยู่ตอนบนของภาคใต้ ในพุทธศักราช 1997 รัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงว่า เมืองชุมพรเป็นเมืองตรี อาณาจักรฝ่ายใต้ของกรุงศรีอยุธยา ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็น มณฑลชุมพร ต่อมามีการยุบการปกครองระบอบมณฑลเป็นจังหวัดชุมพร จึงมีฐานะเป็นจังหวัด

จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งอยู่ทางภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรมเป็นอย่างมากเนื่องจากมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี อากาศชื้น อุดมสมบูรณ์ด้วยต้นไม้ป่าไม้ แม่น้ำลำธารและภูเขา ทั้งยังเป็นเมืองชายทะเลติดอ่าวไทย ลักษณะดินเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกหรือทำการเกษตร ดังนั้น อาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดชุมพรจึงเป็นหนึ่งในอาชีพหลักของประชากรในจังหวัดชุมพร

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศ โดยทั่วไป มีลักษณะเป็นแนวยาวและแคบไปตามชายฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 222 กิโลเมตร ความกว้างของจังหวัดโดยเฉลี่ยประมาณ 36 กิโลเมตร พื้นที่ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับพื้นที่ราบ พื้นที่ฝั่งตะวันตกของจังหวัดเป็นที่อกเขาตะนาวศรีและเทือกเขาภูเก็ตซึ่งเป็นเขตชายแดนไทย-พม่า การที่จังหวัดชุมพรถูกขนาบด้วยภูเขาและทะเล อีกทั้งยังได้รับมรสุมทั้งทางฝั่งทะเลด้านตะวันออกและด้านตะวันตกทำให้มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพพื้นที่ทั่วไปไม่มีภูเขาสูง เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำท่าตะเภาในอำเภอเมืองชุมพร มีความยาว 33 กิโลเมตร แม่น้ำสวีในอำเภอสวี มีความยาว 50 กิโลเมตร และแม่น้ำหลังสวนในอำเภอหลังสวน มีความยาว 100 กิโลเมตร แม่น้ำทุกสายไหลลงสู่อ่าวไทย ในทะเลนอกฝั่งของจังหวัดชุมพร มีเกาะน้อยใหญ่เกือบ 50 เกาะ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ป่าไม้ ดินบุก ริงนกและปะการัง

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดชุมพรคล้ายกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ กล่าวคือ มีฤดูฝนมากกว่าฤดูอื่น นั่นคือ ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนมกราคม ส่วนฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม โดยมีลมมรสุมพัดผ่าน

อาณาเขตและการปกครอง

จังหวัดชุมพรตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยบนแหลมมลายูบริเวณคอคอดกระ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ระยะทางประมาณ 463

ทิศเหนือ เขตอำเภอท่าแซะและอำเภอปะทิวติดต่อกับอำเภอบางสะพานน้อย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศใต้ เขตอำเภอละแมและอำเภอพะโต๊ะติดต่อกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันออก เขตอำเภอปะทิว อำเภอเมืองชุมพร อำเภอสวี อำเภอทุ่งตะโก อำเภอ
หลังสวน และอำเภอละแม จดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก เขตอำเภอเมืองชุมพร อำเภอท่าแซะ อำเภอสวี อำเภอหลังสวน
อำเภอพะโต๊ะ ติดต่อกับจังหวัดระนอง และทิศตะวันตกของอำเภอท่าแซะบางส่วนติดต่อกับ
สหภาพพม่า

จังหวัดชุมพรแบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองชุมพร
อำเภอปะทิว อำเภอหลังสวน อำเภอสวี อำเภอท่าแซะ อำเภอละแม อำเภอพะโต๊ะ และอำเภอ
ทุ่งตะโก มีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น 6,009.008 ตารางกิโลเมตร ซึ่งจัดเป็นอันดับที่ 38 ของประเทศ
ไทย และมีความหนาแน่นของประชากร 80.67 คน/ตารางกิโลเมตร ซึ่งจัดเป็นอันดับที่ 55 ของ
ประเทศไทย (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2551: Online)

ตาราง 1 จำนวนประชากร รายได้-รายจ่าย ของจังหวัดชุมพร

รายการ	จำนวน	ลำดับที่ (ในประเทศไทย)	ลำดับที่ (ในภาคใต้)	ร้อยละ (ในจังหวัด)
1. จำนวนประชากร (คน)	481,298	53	8	100.00
2. จำนวนเกษตรกร (คน)	245,000	39	7	51.36
3. พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	3,755,630	38	4	100.00
4. พื้นที่การเกษตร (ไร่)	1,970,915	28	4	52.47
5. พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	30,000	68	9	0.80
รายได้ :				
รายได้เงินสดรวมในการเกษตร (บาท/ครัวเรือน)				180,002
รายได้เงินสดนอกเกษตร (บาท/ครัวเรือน)				80,754
รายจ่าย :				
รายจ่ายเงินสดรวมในการเกษตร (บาท/ครัวเรือน)				91,044
รายจ่ายเงินสดนอกเกษตร (บาท/ครัวเรือน)				119,459
รายได้สุทธิ :				
รายได้เงินสดสุทธิเกษตร (บาท/ครัวเรือน)				88,956
รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน (บาท/ครัวเรือน)				169,712
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (บาท/ครัวเรือน)				46,624

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2551 (2552). (Online).

2.2 ลักษณะทั่วไปของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดชุมพร (ห้องเรียนนิชาระบบเกษตรผสมผสาน. 2551: Online)

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก และอื่นๆ ซึ่งยังคงทำเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น กาแฟ สวนปาล์ม ฯลฯ มีเพียงบางส่วนที่ทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชสมุนไพร การจัดการทรัพยากรพืชโดยการปลูกไม้เสริมที่เป็นไม้ต้นใหญ่ๆ เช่น ไม้หยี และการปลูกไม้โตเร็วเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน เช่น ไม้ตะเคียนทอง ไม้เทียม เกษตรกรทำปุ๋ยหมักเพื่อนำมาใช้บำรุงดินแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ชาวบ้านที่นี้ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงจากเดิมได้มากและหันมาทำปุ๋ยหมักใช้แทน สาเหตุเพราะว่าการทำปุ๋ยหมักมีราคาถูก สามารถหาวัตถุดิบเองได้ เกษตรกรสามารถทำได้เองเป็นการช่วยลดต้นทุนไปอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้มีการสาธิต การให้ความรู้ในเรื่องนี้จากทางโครงการนำร่องฯ อีกด้วยทำให้เกษตรกรให้ความสนใจและเป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้มากเนื่องจากการใช้สารจากธรรมชาติมากขึ้น

สำหรับการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนและเครือข่ายในจังหวัดชุมพรนั้นมีเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ 9 องค์กร เช่น เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เครือข่ายประมงจังหวัดชุมพร เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์อำเภอหลังสวนและอำเภอสวี นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตละแม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตปะทิว เป็นต้น และเครือข่ายเพื่อนหญิงอีก 1 องค์กร ซึ่งมีเครือข่ายในระดับลุ่มน้ำและประสานระหว่างเครือข่ายอื่นในระดับจังหวัดแล้วเชื่อมโยงกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกและเครือข่ายป่าภาคใต้ ในการเรียกร้องสิทธิในที่ทำกิน สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการปรับโครงสร้างทางการเกษตร

เกษตรกรในจังหวัดชุมพรส่วนใหญ่ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นเกษตรกร ประชาชนในจังหวัดชุมพรส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีการศึกษาสามารถอ่านออกเขียนได้ เนื่องจากพื้นฐานครอบครัวของแต่ละครอบครัวมีอาชีพและมีรายได้พอเลี้ยงครอบครัวและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่พอเพียง ไม่ขัดสน จึงสามารถส่งให้ลูกเรียนหนังสือจบการศึกษาตามเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนด ครอบครัวที่มีอันจะกินหรือฐานะดี มักจะส่งลูกมาเรียนต่อมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ซึ่งหลังจากจบการศึกษาแล้ว บ้างก็ใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานคร บ้างก็กลับไปประกอบอาชีพอิสระหรืออาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดชุมพร (เสาวนีย์ มีมุทา. 2551: สัมภาษณ์)

หลักการจัดกิจกรรมของเกษตรแบบผสมผสาน

1. กิจกรรมหลัก ก่อให้เกิดรายได้หลักต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นอาชีพหลักดั้งเดิมที่เกษตรกรมีความคุ้นเคยชำนาญ มีความรู้และประสบการณ์สูงอยู่แล้ว ได้แก่ การทำสวนผลไม้ สวนปาล์ม สวนยางพารา หรือไร่กาแฟ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพนิเวศน์เกษตร สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการตลาดของจังหวัดชุมพร
2. กิจกรรมรอง ก่อให้เกิดรายได้รองแก่เกษตรกร ซึ่งอาจเป็นการทำเพียงฤดูเดียวกันหรือนอกฤดูกาลของกิจกรรมหลัก โดยใช้พื้นที่ดินเดียวกันแต่เป็นการเพิ่มจำนวนครั้งใน

3. กิจกรรมเสริม เพื่อเป็นแหล่งก่อให้เกิดรายได้เสริม ส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมเสริมเกษตรกรสามารถทำควบคู่กันไปกับกิจกรรมหลักหรือกิจกรรมรอง ได้แก่ การเพาะเห็ด การทำสวนไม้ดอกต่างๆ การปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพร ซึ่งทำให้มีกิจกรรมทำตลอดปีและก่อให้เกิดรายได้ทุกวัน ทุกสัปดาห์ นอกจากนี้เกษตรกรซึ่งสามารถแปรรูปผลผลิตที่มีอยู่เป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตที่มีอยู่อีกด้วย

การวางแผน (Planing) คือ การกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่จะกระทำในแปลงเกษตรเป็นการวางแผนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ของการดำเนินการ ดังนี้

1. การวางแผนกำหนดที่ตั้งของกิจกรรมต่างๆ ที่จะตั้งอยู่บริเวณใดของแปลงเกษตร ได้แก่ ไม้หลัก ไม้ผล คอกสัตว์ บริเวณเลี้ยงสัตว์บก บ่อเลี้ยงปลา การกำหนดที่ตั้งที่ชัดเจนนี้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกษตรกรทำงานได้ง่ายในการเข้าไปจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกกำหนดพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน

2. วางแผนกำหนดขั้นตอนการดำเนินการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นการกำหนดระยะเวลาของการทำกิจกรรมที่จะทำขึ้นในฤดูกาลผลิต ช่วยเตรียมการรองรับให้เป็นไปอย่างเป็นระบบขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมพื้นที่บ่อเลี้ยงปลา พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือการจัดหาปัจจัยการผลิต ตลอดจนกำหนดการดูแลรักษากิจกรรมต่างๆ เกษตรกรอาจจะเขียนเป็นปฏิทินกำหนดช่วงเวลาที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะเริ่มต้นทำกิจกรรมใด เมื่อไร การวางแผนกำหนดการทำงานที่ดีจะช่วยให้การทำงานง่ายขึ้นเพราะช่วยให้มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามอาจมีอุปสรรคเฉพาะหน้าที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นเป็นตัวแปรทำให้แผนที่วางไว้ต้องหยุดชะงักลง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ ปัญหาอุทกภัย วาตภัย โรคระบาดสัตว์ และพืช

3. วางแผนการใช้ทรัพยากรในฟาร์ม ได้แก่ การใช้น้ำในฟาร์ม ที่จะจัดการใช้น้ำอย่างไรจึงจะเหมาะสมและเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต รวมถึงการจัดหาน้ำมาเพิ่มเพื่อให้มีเพียงพอใช้สอยในกิจกรรมการผลิตพืชและสัตว์ น้ำเป็นหัวใจของการเกษตรทุกชนิด เกษตรกรต้องตระหนักถึงประโยชน์สูงสุดของการใช้ อีกทั้งต้องประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้น้ำด้วย

4. วางแผนเกี่ยวกับการตลาด ผลผลิตที่ออกจากฟาร์มจะต้องส่งตลาดเพื่อหารายได้ ซึ่งอาจจะถือว่าความต้องการของตลาดเป็นตัวกำหนดว่ากิจกรรมในฟาร์มควรจะเป็นอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จ คือ ผลิตตามี่ตลาดมีความต้องการ ด้านขนาดของผลิตผล ระยะเวลาที่ต้องการ การคิดบรรจุและการรวบรวมเพื่อส่งตลาด

5. เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากการทำการเกษตรแบบผสมผสานมีจำนวนไม่มากนัก เกษตรกรจึงต้องประสานงานในการรวมกลุ่มกันในหมู่เกษตรกรผู้ผลิตด้วยกันเพื่อรวบรวมผลผลิตมาทำการรับถึงสถานที่ผลิต ทั้งนี้หากเกษตรกรจะนำผลผลิตไปส่งตลาดเองอาจไม่คุ้มค่าของการ

2.3 เกษตรกรแบบผสมผสานกับการพัฒนาอาชีพ

อาชีพหลักอย่างหนึ่งของประชากรในจังหวัดชุมพร คือ อาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้ประชาชนอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและยังสามารถส่งผลิตผลเพื่อการส่งออกได้อีกด้วย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรเป็นศูนย์กลางตลาดผลไม้ทางภาคใต้เพื่อการส่งออกของประเทศไทย โดยเป็นแหล่งผลิตผลไม้เพื่อการส่งออกหลายประเภท ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ลองกอง สละ กล้วย เงาะ มะละกอ ซึ่งอำเภอหลังสวนจะเป็นศูนย์กลางในการรับซื้อผลไม้เหล่านี้เพื่อการส่งออก มีบริษัทส่งออกผลไม้หลายบริษัทเปิดรับซื้อและดำเนินการอยู่ในอำเภอหลังสวนซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดชุมพรมีความคล่องตัวทางการเงินค่อนข้างสูง นอกจากสวนผลไม้แล้ว เกษตรกรในจังหวัดชุมพรยังทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนหมาก ไร่กาแฟ ปลูกพืชผักสวนครัวไว้รับประทาน รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา เป็ด ไก่ หมู หรือวัว

ลักษณะที่พบเห็นทั่วไปของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร คือเป็นบุคคลที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่งกายสบายๆ เช่น สวมเสื้อยืดและคลุมด้วยเสื้อเชิ้ตแขนยาวเพื่อกันแดด สวมกางเกงผ้าหรือกางเกงยีนส์ขาว สวมรองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ หรือรองเท้าบู๊ต ตามความเหมาะสมกับลักษณะงานในแต่ละวัน สวมหมวกปีกกว้าง ในขณะที่เป็นช่วงให้ปุ๋ยแก่ต้นไม้หรือมีการกำจัดแมลงในสวน เกษตรกรจะแต่งกายมิดชิดและใช้ผ้าปิดจมูกเพื่อสุขอนามัยที่ดี

นอกจากการทำไร่หรือทำสวนแล้ว เกษตรกรในจังหวัดชุมพรยังมีการเลี้ยงปลาเพาะพันธุ์ปลา เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ หรือวัว ซึ่งนอกจากจะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคแล้ว ยังสามารถเลี้ยงเพื่อส่งขายในตลาดท้องถิ่น

ในปัจจุบัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีสวนผักหรือผลไม้เพื่อการจำหน่ายทุกแปลง มีการตระหนักถึงเรื่องความปลอดภัยจากสารพิษตกค้างในผลิตผลทางการเกษตร จึงได้มีการกำหนดให้เกษตรกรขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร เพื่อขอใบรับรองคุณภาพซึ่งเป็นการรับประกันคุณภาพของสินค้าและทำให้เกิดความมั่นใจในการสามารถสอบกลับได้ถึงแหล่งผลิตของผลิตภัณฑ์ หากตรวจพบสารพิษตกค้างเกินเกณฑ์มาตรฐานซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค นอกเหนือจากนั้น ในกรณีที่เกษตรกรมีใบรับรองคุณภาพ เกษตรกรสามารถส่งผลิตผลจากสวนของตนไปจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการส่งออก หากแปลงเกษตรใดไม่ผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร จะไม่สามารถจำหน่ายผลิตผลเพื่อการส่งออกได้ เนื่องจากการรับซื้อผลิตผลทางการเกษตรที่ผ่านการรับรองคุณภาพเป็นข้อกำหนดจากประเทศคู่ค้าของไทยและเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพของสินค้าไทย

การพิจารณาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน

1. ด้านพื้นที่

1.1 เริ่มจากหน่วยเล็กก่อนขยายใหญ่ การผสมผสานและการเกี่ยวกันของ

1.5 ในกรณีที่สภาพดินที่มีปัญหา เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินที่มีปัญหาอื่นๆ ควรดำเนินการปรับปรุงดินเหล่านี้เสียก่อนโดยวิธีทางวิชาการ ได้แก่ การเพิ่มวัสดุลงในดิน (ปุ๋ยขาว ปุ๋ยมาร์ล แกลบ เป็นต้น) การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยพืชสด การปลูกพืชหมุนเวียนบำรุงดิน เป็นต้น

2. ด้านแหล่งน้ำ

2.1 ควรมีสระน้ำ คูคลอง ร่องน้ำ หรือแหล่งน้ำเสริมในฤดูแล้งประมาณ ร้อยละ 30 ของพื้นที่โดยประมาณการว่าใช้พื้นที่การเกษตร 1 ไร่ มีความต้องการน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร เช่น พื้นที่การเกษตร 10 ไร่ ควรมีแหล่งน้ำซึ่งมีความจุของน้ำประมาณ 10,000 ลูกบาศก์เมตร

2.2 บ่อน้ำบาดาล เพื่อใช้ในฤดูแล้ง โดยเฉพาะพืชไร่ พืชผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ ที่ต้องการน้ำมากในฤดูแล้ง

2.3 บ่อปลาเป็นแหล่งอาหารโปรตีนและเพิ่มรายได้ในฤดูแล้งสามารถอาศัยน้ำในบ่อปลาใช้กับพืชบริเวณของบ่อปลาพืชผักสวนครัว

2.4 อาศัยน้ำจากระบบชลประทานหรือการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

3. ด้านเกษตรกร

3.1 ด้านเกษตรกร ควรเป็นคนขยันขันแข็ง กระตือรือร้น และมีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มีแนวคิดเชิงธุรกิจติดตามความเคลื่อนไหวด้านราคา และความต้องการของตลาดอยู่ตลอดเวลา

3.2 ใช้แรงงานเป็นหลัก การทำเกษตรแบบผสมผสานนอกจากจะเริ่มจากหน่วยเล็กๆ ก่อนแล้ว การลงทุนลงแรง จะใช้แรงงานที่มีอยู่ภายในครอบครัวเป็นหลักจะไม่มีมีการกู้หนี้ยืมสินมาใช้ ซึ่งเกษตรกรต้องมีความมานะอดทนพอเริ่มตั้งแต่การปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ด้วย

4. ด้านกิจกรรมการผลิต

4.1 กิจกรรมทุกอย่างจะต้องพิจารณาถึงความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การเลี้ยงปลาในนาข้าวเกิดการเกี่ยวเนื่องระหว่างปลากับข้าว มูลของปลาถ่ายออกมาเป็นปุ๋ยให้กับข้าว เกสรของข้าวและแมลงต่างๆ เป็นอาหารของปลา นอกจากนี้ ยังเป็นการรักษาความสมดุลย์ทางธรรมชาติอีกด้วย

4.2 กิจกรรมที่ทำรายได้ด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผลผลิตนำมาซึ่งรายได้ ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ สัตว์ปีก และประมง

4.3 กิจกรรมที่เป็นอาหารในครัวเรือน ได้แก่ ข้าว พืชผัก สัตว์ปีก และประมง

4.4 กิจกรรมเพื่อใช้สอย ได้แก่ ไม้รวก ไม้สีสุก สะเดาเทียม กระทินเทพ ยูคาลิปตัส

4.5 กรณีปลูกไม้ผลระยะ 1-3 ปีที่ยังไม่ให้ผลผลิตและรายได้ เกษตรกรควรปลูกพืชแซมระหว่างแถวในสวนผลไม้ ได้แก่ พืชผัก พืชไร่ ไม้ดอก ไม้ประดับ มะละกอ กัญชง

5. ด้านเงินทุน

5.1 งบประมาณการลงทุนในการทำการเกษตรแบบผสมผสานในระยะแรก จะมีค่าลงทุนค่อนข้างสูง ได้แก่ การปรับสภาพพื้นที่ปลูกพืช การขุดบ่อปลาเพื่อเสริมสร้างแหล่งน้ำ การสร้างโรงเรือนต่างๆ ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระยะแรกๆ ของการผลิตกิจกรรม (ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นก่อนกิจกรรมจะเริ่มให้ผลผลิต) ดังนั้น ควรพิจารณากิจกรรมเสริมให้ผลเร็วในช่วงแรกๆ เพื่อที่จะนำรายได้มาเพื่อการดำรงชีพและดำเนินการผลิต

5.2 งบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการผลิต ต้องพิจารณาถึงชนิดและจำนวนของกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณเงินทุนที่มีอยู่ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นเงิน ค่าใช้จ่ายด้านพันธุ์พืช - สัตว์ ค่าปุ๋ยเคมี อาหารสัตว์ ปัจจัยด้านการผลิตต่างๆ รวมถึงค่าจ้างแรงงานและอื่นๆ ซึ่งจะต้องหมุนเวียนเกิดขึ้นในฟาร์มอยู่ตลอดเวลาในช่วงการผลิตนั้นๆ

5.3 ในกรณีที่เกษตรกรกู้ยืมเงินจากแหล่งสถาบันการเงินควรตระหนักถึงการวางแผนการใช้จ่ายเงินและผลตอบแทนที่จะเกิดเป็นกระแสเงินสดหมุนเวียนในฟาร์มโดยพิจารณาจากรายรับที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ระยะสั้น ระยะยาว ส่วนการชำระหนี้คืนแก่สถาบันการเงินว่าควรจะเป็นเงินต้นและดอกเบี้ยเท่าไรนั้น ควรพิจารณาเงินทุนที่เกษตรกรจะต้องใช้จริงในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เงินหมุนเวียนสำหรับการดำรงชีพในครัวเรือนในด้านอุปโภคและบริโภค เงินทุนสำหรับค่าใช้จ่ายทางสังคม เงินทุนสำหรับการผลิตในกิจกรรมต่อไปรวมถึงการเก็บออมเพื่อความมั่นคงในอนาคต

6. ด้านรายได้

6.1 การทำเกษตรแบบผสมผสานมีกิจกรรมการผลิตหลากหลาย ผลผลิตที่ออกมาทุกวัน สัปดาห์และเดือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เป็นรายวัน รายสัปดาห์และรายเดือนตลอดทั้งปี

6.2 พิจารณาว่ากิจกรรมใดควรเป็นรายได้หลัก รายได้รอง และรายได้เสริม จากกิจกรรมที่ต้องการผลิตภายในฟาร์ม

6.3 กิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนในระยะยาวในช่วงแรกยังไม่มีผลผลิตหรือรายได้ ควรทำกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดมีรายได้ในช่วงแรก

เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักอย่างหนึ่งของประชากรในจังหวัดชุมพร ทางจังหวัดจึงมีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากภารกิจของกรมวิชาการเกษตรอยู่ในพื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดชุมพร และในแต่ละพื้นที่ ที่เป็นส่วนตำบลจะมีกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่ มีการตั้งสมาคมชาวสวนในแต่ละพื้นที่และจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้หรือข่าวสารทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรได้ อีกทั้งยังใช้เป็นช่องทางในการกระจายข่าวสารต่างๆ จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปยังเกษตรกรท้องถิ่นอีกด้วย ดังนั้น อาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดชุมพรจึงเป็นอาชีพอิสระที่มีพลวัตในตัวเอง มีการพัฒนาอาชีพโดยตัวเกษตรกรและแรงสนับสนุนขับเคลื่อนจากกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่และในจังหวัด ทำให้อาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดชุมพรเป็นอาชีพที่น่าสนใจไม่น้อย เพราะสามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอาชีพของบุคคลได้อย่างต่อเนื่องและสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างพอเพียง หากบุคคลนั้นๆ ไม่มีความโลภมากจนเกินไป อีกทั้งยังสามารถนำมาซึ่งความสงบสุขตามอัตภาพและสุขภาพกายและใจที่ดี

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร โดยศึกษาอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่งด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วนำรายละเอียดที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล จากนั้น นำผลการศึกษาที่ได้มาแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทของกรณีศึกษาเพื่อให้เข้าใจและมองเห็นภาพวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรพร้อมทั้งอธิบายว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรและมากน้อยเพียงใด โดยประเด็นในการอธิบายจะเกี่ยวข้องกับรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต การเชื่อมโยงทางสังคม การพัฒนาอาชีพ อุปสรรคและความสำเร็จ ในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) สำหรับใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานและได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างของจังหวัดชุมพร
2. มีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. คำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลและเป็นแนวทางในการสังเกตวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้ให้ข้อมูล
2. สมุดจดบันทึก ใช้จดบันทึกข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ข้อมูลจากการสังเกตสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิต และความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกขณะสัมภาษณ์และในช่วงเวลาขณะที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รวมถึงข้อมูลที่จะกลับไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมในคราวต่อไป
3. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการเก็บรายละเอียดของข้อมูลให้ครบถ้วนและป้องกันความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับรายละเอียดในการสัมภาษณ์ พร้อมยืนยันกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะไม่นำไปเปิดเผยให้ผู้อื่นทราบ นอกจากได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลแล้วเท่านั้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล 5 คน ตามเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1 เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานและได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างของจังหวัดชุมพร

1.2 มีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล

2. ผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลตามข้อ 1 ทราบว่า ผู้วิจัยกำลังศึกษาระดับปริญญาโทและทำงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร เพื่อใช้เป็นข้อสนเทศในด้านการพัฒนาอาชีพและเป็นแนวทางสำหรับการแนะแนวอาชีพแก่เยาวชนไทย ชุมชนเกษตรกรใกล้เคียง หรือชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทย

3. แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบถึงวิธีการเก็บข้อมูลและระยะเวลาในการเก็บข้อมูล และขอความสมัครใจในการยินยอมเป็นผู้ให้ข้อมูล

4. ผู้วิจัยได้พัฒนาและสร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัยรวมทั้งกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นพื้นฐาน โดยกำหนดประเด็นต่างๆ ของคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะตอบคำถามของการวิจัยในครั้งนี้ (ดูแนวคำถามในภาคผนวก)

5. ผู้วิจัยนำแนวคำถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ เวย์น กีรทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูล โดยเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรและมีความสมัครใจในการให้ข้อมูล จำนวน 5 คน เพื่อทดลองสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อทดสอบว่าผู้ให้ข้อมูลสามารถเข้าใจแนวคำถามตรงตามวัตถุประสงค์รวมทั้งตอบคำถามอย่างสอดคล้องและครอบคลุมครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการหรือไม่ เพื่อจะได้นำมาแก้ไขปรับปรุงแนวคำถามให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง

7. ในการเก็บข้อมูลครั้งแรก ผู้วิจัยทำการนัดหมายผู้ให้ข้อมูล และเดินทางไปที่บ้านสวนของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล พูดคุยเรื่องทั่วไปและเดินชมสวนของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยต่อกัน นอกจากนั้นยังใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกับสมาชิกในครอบครัวและบุคคลอื่นๆ ที่พบเห็น

ในการสัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามที่ได้สร้างขึ้น ซึ่งแนวคำถามที่ใช้เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายหรือแสดงทัศนะต่อคำถามมากที่สุด ผู้วิจัยพยายามเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลด้วยการสร้างความคุ้นเคยและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยการสัมภาษณ์เป็นไปในลักษณะการไปเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือในสวนของผู้ให้ข้อมูลและพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่แน่ใจในคำถาม ก็จะมีการซักถามเพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ในกรณีที่ผู้วิจัยมีความไม่ชัดเจนในคำตอบก็จะทวนความและตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนล้วนมีอาชีพที่เป็นกันเองและมีความยินดีที่จะให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นพนักงานในบริษัทส่งออกผลไม้ในจังหวัดชุมพรอยู่แล้ว จึงได้รู้จักกับผู้ให้สัมภาษณ์บางคนซึ่งเป็นเกษตรกรที่เป็นลูกค้าส่งทุเรียนให้กับบริษัทที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ ดังนั้นบรรยากาศในการสัมภาษณ์จึงเต็มไปด้วยมิตรภาพและความเป็นกันเอง ผู้วิจัยได้รับการต้อนรับและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย

การสัมภาษณ์ครั้งที่สอง เป็นการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเพิ่มเติมหลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์ครั้งแรกไปแล้วและนำเทปที่บันทึกการสัมภาษณ์ไปถอดคำพูดเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจและตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือไม่

ส่วนการสัมภาษณ์ครั้งที่สาม เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจตรงกันหรือไม่ก่อนทำการสรุปผล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อนัดหมาย พบปะพูดคุย สัมภาษณ์ ด้วยตัวผู้วิจัยเองทั้งหมด นอกจากการใช้แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล การสัมภาษณ์โดยการขออนุญาตการบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูล และการสังเกตแล้ว ผู้วิจัยยังได้ไปเยี่ยมเยียนสวนผสมผสานของผู้ให้ข้อมูลเป็นระยะๆ แม้แต่หลังการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นไปแล้ว

เนื่องจากข้อมูลที่สัมภาษณ์ไม่ได้มีความลับใดๆ และผู้ให้ข้อมูลยินดีที่จะให้ข้อมูลและแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรแบบผสมผสานของตนเองด้วยความเต็มใจ ดังนั้นการนำเสนอผลการศึกษา จึงใช้ชื่อและนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลังเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง เพื่อจัดบันทึกและแยกประเภทของข้อมูล และสร้างข้อคำถามที่จะถามเพิ่มในครั้งต่อไป ส่วนขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลรวมหลังการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลครบหมดทุกคน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกเสียงและบันทึกข้อมูลที่สำคัญในสมุดบันทึก เมื่อบันทึกเสียงในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะถอดเทปออกเป็นคำพูดอย่างละเอียด และแยกเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานว่าสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร โดยแยกเป็นรายบุคคล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปมาเปรียบเทียบกับบริบททั่วไปที่ได้จากการสังเกตในการไปเก็บข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตโดยรวมมีความสอดคล้องกัน แต่อาจมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ก็จะนำประเด็นนั้นไปซักถามเพิ่มเติมจนได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลรวม หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนจำนวน 5 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาประมวลเพื่อเขียนรายงานการวิจัย จากนั้นจึงได้วิเคราะห์และสรุปถึงวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 4

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน ในจังหวัดชุมพร

การศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร เป็นการศึกษาเฉพาะรายบุคคล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ได้เล่าถึงวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของการเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ว่ามีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

จากการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 5 คน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยนำเสนอข้อมูลแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

- ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน
- ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต
- ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม
- ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ
- ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

ซึ่งรายละเอียดทั้ง 5 ประเด็นสามารถอธิบายได้ดังนี้

ตาราง 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการทำวิจัย

ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	ระดับการศึกษา	บทบาททางสังคมในปัจจุบัน	เริ่มทำเกษตรแบบผสมผสาน (ปี พ.ศ.)
นายประวิทย์ ภูมิมะวิ	52	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ผู้นำศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลวังตะกอก	2539
นายสมบุรณ์ ศรีสุบัติ	58	ประถมศึกษาปีที่ 4	ผู้นำศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทอนอม	2540
นายวิรัช กำเนิดโทน	62	ประถมศึกษาปีที่ 4	ประธานกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์บ้านถ้ำสิงห์	2517
นายวีรวัฒน์ จีรวงศ์	56	ปริญญาตรี	กรรมการสมาคมชาวสวนทุเรียน	2532
นายสุรัตน์ ไชยวัฒน์	42	มัธยมศึกษาปีที่ 6	หัวหน้าชุมชนบ้านปากแดง	2548

กรณีที่ 1 นายประวิทย์ ภูมิมะวิ (กำนันเควิท)

ข้อมูลส่วนบุคคล

คุณประวิทย์ ภูมิมะวิ (กำนันเควิท) อายุ 52 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ สถานภาพ สมรส อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 12 หมู่ 2 ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีอาชีพหลักเดิมคือรับจ้าง ปัจจุบัน ทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ ปลูกปาล์ม พืชผักสวนครัว ผลไม้ เลี้ยงหมู ปลา เป็ด ไก่ วัว และทำนา มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน ฐานะทางเศรษฐกิจ มีเงินใช้จ่ายเกินพอ มีระดับความพึงพอใจในชีวิตมาก ภรรยา มีอาชีพแม่บ้าน/เกษตรกร มีบุตรสาว 2 คน คนแรกเรียนจบปริญญาตรี ปัจจุบันกลับมาช่วยพ่อทำงานที่บ้าน คนที่สองกำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ในอดีต คุณประวิทย์เป็นกำนันตำบลวังตะกอก 3 สมัย คนส่วนมากรู้จักในนาม “กำนันเควิท” เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของตำบลวังตะกอก ซึ่งเป็นหนึ่งในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงนำร่องของ

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

การทำเกษตรแบบผสมผสานสามารถทำได้หลายรูปแบบ สำหรับสวนของกำนันเควิท มี การทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างครบวงจร คือ มีการปลูกพืช ทำนา เลี้ยงสัตว์ และบริหารแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้เริ่มทำเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

แนวคิดในการทำเกษตรแบบผสมผสานของกำนันเควิทได้มาจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของตัวเอง เริ่มจากการมองเห็นปัญหาของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกทุเรียนหรือปาล์มเพื่อขายเพียงอย่างเดียว แล้วนำเงินมาซื้อทุกอย่าง เพราะเราไม่สามารถกินทุเรียนแล้วดำรงชีวิตอยู่ได้ กำนันเควิทเลยเริ่มคิดว่าถ้าจะทำสวนปาล์ม ขายปาล์มเพื่อแลกเงินแล้วนำเงินมาซื้อทุกอย่างนั้น ไม่น่าจะเป็นความคิดที่ดี จึงเริ่มตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยปลูกพืชหลายๆ อย่างบนที่ดินผืนเดียว เลียนแบบจากธรรมชาติ เน้นการใช้ธรรมชาติเป็นตัวขับเคลื่อน และอาศัยหลักของการพึ่งพา เพราะเชื่อว่าธรรมชาติสามารถขับเคลื่อนเองได้ เช่น ทำการเกษตรโดยปราศจากการใช้สารเคมี เพราะกำนันเควิทเชื่อว่าปุ๋ยที่ดีที่สุดต้องมาจากธรรมชาติ

“...ผมดูจากป่า ป่าที่ดึกดำบรรพ์ อยู่มาได้เป็นร้อยๆ ปีนี้ ไม่เคยมีนักวิชาการคนไหนไปใส่ปุ๋ยมัน มันก็อยู่ได้...”

และ

“ปุ๋ยที่ดีที่สุดสำหรับต้นไม้ คือ เงินของผู้ปลูก และต้นไม้ที่ดีที่สุดคือต้นไม้ที่ปลูกในวันนี้”

การทำเกษตรแบบผสมผสานของกำนันเควิทจึงอาศัยธรรมชาติทั้งสิ้น บนเนื้อที่ 27 ไร่ เริ่มจากการจัดการน้ำโดยลอกเลียนธรรมชาติ ศึกษาภูมิประเทศ สำรวจพื้นที่ ไร่พื้นที่ให้เป็นธรรมชาติมากที่สุดโดยการขุดบ่อเลี้ยงปลาทุกชนิด ปลูกบอน ไม้ ริมสระ ปลูกปาล์ม พืชผักสวนครัว ผลไม้ เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เป็ด ไก่ วัว ทำนา กำนันเควิทเชื่อว่าหากเกษตรกรเชื่อคนอื่นหมด จะทำให้มีปลาเพียงชนิดเดียว แต่กำนันเควิทปล่อยปลาทุกชนิดรวมกันในบ่อและเลี้ยงด้วยกันเพราะเชื่อว่า ไม่ว่าปลาจะมีกี่ชนิดก็ตาม แต่หากมีการจัดการน้ำที่ดี สิ่งที่จะตามมาคือชีวิตสัตว์น้ำ สัตว์น้ำดีย่อมเป็นอาหารที่ดีให้เราได้ หากจะเพิ่มปริมาณอาหารปลา ให้เพิ่มจากมูลหมู แต่ต้องเลี้ยงให้ปริมาณหมูพอเพียงกับปริมาณน้ำซึ่งเรื่องนี้ต้องพิจารณาอย่างละเอียด และไม่ควรวางความรำรวยจากการเลี้ยงหมูเพราะจะมีผลกระทบกับน้ำเสีย และน้ำเสียจะไปกระทบกับปลา ทำให้เกิดการเสียความสมดุลในน้ำ เพราะฉะนั้น ต้องสร้างให้เกิดความสมดุลโดยทำให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติมากที่สุด

พอเริ่มต้นจากการจัดการน้ำแล้วต้องมีป่าชายเลน เพราะธรรมชาติไม่เคยให้ปลาตัวไหนวางไข่ในน้ำลึก กำหนดเครือข่ายจัดการให้สภาพโดยรอบบ่อปลา มีลักษณะคล้ายป่าชายเลนให้มากที่สุด โดยจัดให้มีแหล่งน้ำประมาณ 3 งาน มีการปลูกป่าชายเลนเกือบไร่ และป่าอื่นๆ เอาไว้ให้ปลาวางไข่ โดยเฉพาะ มีหอยเชอรี่ไว้รักษาสมดุล หากมีหอยเชอรี่มากเกินไปก็มีเปิดไว้กินหอยเชอรี่ โดยต้องมีเปิดให้พอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป หากมีน้ำเหลือไม่ได้ใช้ น้ำจะไหลลงไปหลังบ้าน และใช้เครื่องกรองน้ำที่ใหญ่และใหม่เสมอ คือ ต้นบอน ทำให้น้ำมีออกซิเจน สิ่งที่เป็นคำตอบว่าการปฏิบัติดังกล่าวได้ผลหรือไม่ คือสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา สามารถประจักษ์ได้ เมื่อมีปลาเยอะจึงจำเป็นต้องให้อาหารเยอะเพื่อให้คนที่มาดูให้อาหารปลาบ้าง ซึ่งสิ่งนี้เป็นเรื่องผิดธรรมชาติ จึงได้มีการปลูกผักกระเฉด ซึ่งเป็นอาหารปลาและเป็นอาหารคนด้วย ปลูกบอนเอาไว้กรองน้ำ นี่คือการจัดการธรรมชาติ ซึ่งคนอื่นอาจมองว่าลำบาก แต่กำหนดเครือข่ายทำด้วยตนเองจึงรู้สึกว่าเป็นเรื่องง่าย น้ำสะอาดจากตรงนี้จะถูกดูดขึ้นไปล้างคอกหมู และน้ำที่สกปรกจะถูกเก็บเพื่อนำไปผสมกับทลายปาล์มเพื่อทำปุ๋ย และนำไปใส่ปาล์มอีกต่อหนึ่ง ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้สามารถลดต้นทุนได้ถึงร้อยละ 90 สำหรับสวนบนพื้นที่ 27 ไร่ ส่วนเครื่องกรองน้ำที่ใช้คือ ต้นปาล์ม ต้นมะฮอกกานี ต้นตะเคียนทอง และต้นไม้ต่างๆ น้ำที่ซึมลงมาก็จะใสสะอาดเป็นวงจรถูกมองครบวงจรแล้วจะเห็นได้ว่า ธรรมชาติสามารถพึ่งพิงกันได้หมด ซึ่งการจัดการแปลงเกษตรของกำหนดเครือข่ายโดยอิงหลักธรรมชาตินี้สอดคล้องกับเกษตรกรรมธรรมชาติของมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ เกษตรกรญี่ปุ่นผู้เป็นต้นแบบของการทำเกษตรกรรมธรรมชาติ

แปลงเกษตรของกำหนดเครือข่ายยังมีนาข้าวประมาณ 2 ไร่ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย โดยคิดเป็นอัตราส่วนเพียงร้อยละ 7 ถึง 8 ในขณะที่การเกษตรทฤษฎีใหม่มีแนวทางในการทำนาประมาณร้อยละ 30 ของแปลงเกษตร อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของการทำกิจกรรมต่างๆ ในแปลงเกษตรขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของตัวเกษตรกรและความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ และความพอเพียงสำหรับการบริโภคในครัวเรือน กำหนดเครือข่ายกล่าวว่า ช่วงที่ทำนามีการปล่อยน้ำไปที่คันนา มีการทำนาปีละครั้ง ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศและกำลังคนในช่วงฤดูการทำนา ซึ่งผลผลิตที่ได้จากการทำนา 2 ไร่นี้ ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ดังนั้นจึงยังต้องซื้อข้าวเพื่อการบริโภค

สำหรับบนดินมีการปลูกผักหวาน ผักเหลียง ซึ่งอยู่ได้นานถึง 10 ปี มีพริกขี้หนูและพืชผักสวนครัวอื่นๆ หลายชนิดในสวนของกำหนดเครือข่ายซึ่งสามารถเก็บผักกินเองได้เรื่อยๆ โดยไม่ต้องซื้อผักมาประกอบอาหาร ปกติแล้ว พืชผักสวนครัวในสวนของกำหนดเครือข่ายจะมีมากมายรับประทานไม่หมด บางส่วนสามารถเก็บขายทำให้มีรายได้พอสมควร บางครั้งก็จะแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้านหรือแขกที่มาเยี่ยมบ้าน นอกเหนือจากพืชผักสวนครัวที่ปลูกไว้รับประทานเองแล้ว ยังมีการปลูกผลไม้ต่างๆ เช่น ขนุน มะยม แกลัดฝรั่ง กล้วย และมีการปลูกต้นไม้ล้อมรอบบ่อปลาและตัวบ้านทำให้มีอากาศที่ดี ไม่จำเป็นต้องใช้แมกกระตังพัดลม

นอกเหนือจากการทำเกษตรแบบผสมผสานดังกล่าวซึ่งเป็นกิจกรรมการทำเกษตรแบบผสมผสานที่เกี่ยวพันกันโดยอาศัยธรรมชาติเป็นตัวขับเคลื่อน และมีวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบ

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

ก้านันเควีท์มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ได้รับผลกระทบหรือหวั่นไหวกับกระแสสังคมหรือกระแสวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจากภายนอกเลย เมื่อถามถึงวิถีชีวิตประจำวัน ก้านันเควีท์กล่าวว่า

“มีวิถีชีวิตเรียบง่าย เข้ามาเดินดูสวน มีสิ่งใหม่ๆ ทุกวัน...”

ปกติแล้ว ก้านันเควีท์จะตื่นพร้อมแสงตะวัน และหากคิดจะตีหมาแพก็ตีมเพียงแก้วเดียว แล้วไปทำธุระตามสถานที่ต่างๆ หากไม่มีธุระนอกบ้านมักจะไปเดินดูสวน ในสวนมีของใหม่ให้ดูทุกวัน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆ ก้านันเควีท์กล่าวว่า แม้ในเวลาที่เราหลับ ตันไม่หลับ ดังนั้นทุกวันของชีวิตจึงได้พบกับความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเมื่อเดินเข้าไปในสวน ปกติจะเดินดูสวน เก็บไข่เป็ด ไข่ไก่ หรือดูไก่ออกไข่บ้าง ทำให้ไม่เครียด เพราะดูได้ทั้งวันและไม่น่าเบื่อ

สำหรับหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต เนื่องจากก้านันเควีท์เติบโตมาในสภาพที่แวดล้อมด้วยวิถีการทำเกษตรกรรมในชุมชนเล็กๆ เช่นอำเภอหลังสวนในจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนผลไม้ต่างๆ มีแม่น้ำลำธารที่ใสสะอาด ผู้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง มีการแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ สืบสานมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงได้รับการซึมซับถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และปฏิบัติตนสอดคล้องกับระบบประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดี ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับบุคคล และยังเป็นที่พักพิงให้แก่ครอบครัวและบุคคลอื่นๆ ในชุมชนอีกด้วย ซึ่งหลักคิดเหล่านี้ได้มาจากการปลูกฝังเรื่องจริยธรรมและคุณงามความดีจากพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ในโรงเรียน และจากวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน

นอกเหนือจากนั้น ก้านันเควีท์ยังได้รับแนวคิดการดำเนินชีวิตจากเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งก้านันเควีท์ได้กล่าวถึงความเข้าใจกับการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตนเองว่า

“ผมก็ใช้กับชีวิตประจำวันโดยวิธีเศรษฐกิจพอเพียง และก็ทำงานแบบครบวงจร ลดต้นทุนได้ 90 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้ธรรมชาติเป็นตัวขับเคลื่อน ผม

จากการหล่อหลอมของระบบประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเอื้ออาทรแบบไทยๆ ทำให้ก้านันเควิตมีความพอเพียง พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เนื่องจากปัจจุบัน มีการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง สามารถลดการพึ่งพาภายนอกได้ ทำให้มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตโดยไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอกมากนัก ประกอบกับการได้รับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนและครอบครัวได้ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียงและมีความสุข

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

จากความสำเร็จในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ก้านันเควิตไม่ได้หยุดอยู่แค่การพัฒนาตนเองเท่านั้น แต่ยังมี การพยายามนำแนวคิดนี้มาขยายผลและขับเคลื่อนต่อไปในชุมชน โดยพยายามจัดการความรู้ที่ตนเองเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ นำมาถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนในชุมชน จนในที่สุดได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงขึ้นที่ตำบลวังตะกอก โดยการใช้แปลงเกษตรของตนเองเป็นต้นแบบ

ก้านันเควิตเปิดศูนย์การเรียนรู้สู่ชุมชนและประชาชนคนไทยทุกคนที่ต้องการศึกษาการทำเกษตรแบบผสมผสาน มีการสาธิตวิธีการจัดการกิจกรรมต่างๆ ในการเกษตร และมีข้อเสนอแนะต่างๆ ที่จำเป็นในการแนะแนวอาชีพให้แก่เยาวชนหรือเกษตรกรที่สนใจมาเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ สำหรับชาวบ้านไม่มีค่าใช้จ่ายใด แต่สำหรับหน่วยงานราชการหากมีงบประมาณ ก้านันเควิตขอให้ใช้งบประมาณนั้นเพราะตนเองไม่มีสินค้าขาย มีแต่ความรู้ที่พร้อมจะแบ่งปัน ก้านันเควิตกล่าวว่า

“... ผมเลยเป็นหยดน้ำเล็กๆ ที่อยากจะทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง และก็ปลูกเกษตรผสมผสาน ก้าวอย่างเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ แล้วก็แบบทำให้ดู ทำให้ดูว่ามันมีประสบการณ์จริงและมันอยู่ได้จริง ก็เป็นตัวอย่างระดับหนึ่ง สำหรับความเชื่อของชนกลุ่มน้อยนะ ผมคิดว่าพวกผมเนี่ย เป็นชนกลุ่มน้อยเท่านั้นเอง แต่ผมเชื่อว่าชนกลุ่มน้อยนี่คือ หนทางรอด วิถีชีวิตที่มีโอกาสรอดค่อนข้างสูงครับ สำหรับประเทศนี้”

ก้านันเควิทเรียกโครงการของตนเองว่า “โครงการรวบเบ็ดเสร็จเจ็ดชั่วโคตร” ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่น หากชาวบ้านจะเลี้ยงหมู จะให้แม่หมูไป หากจะเลี้ยงวัว ก็ให้แม่วัวไป พอผสมพันธุ์เสร็จจึงนำมาคืน หากอยากเลี้ยงปลา ก็ให้พันธุ์ปลาไป ก้านันเควิทกล่าวว่า ส่วนใหญ่ปลาที่ให้ไปเป็นปลาที่สมบูรณ์ ดังนั้นคนไปเลี้ยงก็จะสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมพี่น้องชาวบ้านในการประกอบอาชีพโดยส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์เพื่อจำหน่ายสินค้าให้ชาวบ้านในราคาที่เป็นธรรม ซึ่งการให้แบบนี้ ก้านันเควิทกล่าวว่า

“... การให้แบบนี้ เป็นการให้ที่ยิ่งให้ก็ยิ่งได้ และมันทำให้เราเกิดความสุข...”

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของก้านันเควิทตั้งอยู่ในตำบลวังตะกอก ไม่ห่างจากตัวเมืองอำเภอลำปางมากนัก ทางเข้าศูนย์เป็นทางแยกจากถนนเส้นหลักที่มุ่งหน้าไปยังอำเภอลำปาง สามารถเข้าถึงได้ง่าย สถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และการพบปะสังสรรค์ของคนในชุมชนและเพื่อนๆ จากชุมชนอื่นๆ หรือหน่วยงานอื่นๆ ในประเทศไทยอีกหลายกลุ่ม ดังจะเห็นได้ว่าสถานที่แห่งนี้ให้การต้อนรับผู้มาเยือนแทบไม่เว้นแต่ละวันโดยจะมีคนอยู่ที่ศูนย์ตลอดเวลา หากก้านันเควิทไม่อยู่ก็ จะมีสมาชิกในครอบครัวคือภรรยา ลูกสาว หรือสมาชิกคนอื่นๆ อยู่ให้การต้อนรับอยู่เสมอ

ชุมชนวังตะกอกเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งชุมชนหนึ่งในจังหวัดชุมพร เนื่องจากยังมีการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันตามวิถีชีวิตแบบไทยๆ ในอดีตมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากเรื่องอาชีพแล้วยังมีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกฝังค่านิยมและพัฒนาชุมชนในเรื่องของการทำความดี การปลูกป่าคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับแผ่นดิน โครงการรักบ้านเกิด โครงการกีฬาเพื่อห่างไกลยาเสพติด เป็นต้น ความเข้มแข็งของชุมชนวังตะกอกเคยได้รับการเผยแพร่ในรายการ “แผ่นดินไทย” ทางสถานีโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2550 และก้านันเควิทซึ่งเป็นอดีตก้านันตำบลวังตะกอกมาร่วม 3 สมัย ได้อุทิศตนเองและเป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมเหล่านี้สู่สังคมมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

ก้านันเควิทกล่าวว่า อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ยั่งยืนและเจริญเติบโตไปโดยธรรมชาติ สิ่งพัฒนาขึ้นมากที่สุด คือ การพัฒนาแนวความคิด เกษตรกรต้องคิดสร้างจิตสำนึกขึ้นใหม่ว่าอย่าคิดพึ่งพาสังภายนอก สารเคมี หรือคนภายนอกมากนัก แต่ต้องใช้ธรรมชาติให้มากที่สุด

การเข้าสู่อาชีพ

เนื่องจากกำนันเควีทเป็นคนอำเภอหลังสวน เมืองแห่งไม้ผล ซึ่งมีภูมิประเทศที่แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ และแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับบิดามารดाल้วนมีอาชีพเกษตรกรรม จึงมีความคุ้นเคยกับการเกษตรตั้งแต่เล็ก ในอดีต ก่อนที่จะมาทำการเกษตรด้วยตนเอง มีอาชีพรับจ้างทั่วไป แรงบันดาลใจในตอนแรก กำนันเควีทบอกว่า

“... แรงบันดาลใจ ก็ความจนต่างหากละ ...”

ด้วยแรงบันดาลใจคือ ความจน จึงหันมายึดอาชีพเกษตรกรรมและมีแนวคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งสวนกระแสกับเกษตรกระแสหลักที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในสมัยนั้น

กำนันเควีทเป็นคนที่มัลติทาสตี้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีบุคลิกความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นทั้งนักปฏิบัติและนักคิด และยังเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกในชุมชน ดังคำกล่าวถึงกำนันเควีทจากคุณสุรัตน์ผู้ซึ่งเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานที่ประสบความสำเร็จอีกคนหนึ่ง ว่า

“... ได้รับแรงบันดาลใจจากสวนกำนันเควีท เพราะมานั่งประจำ มาปรึกษาหารือกัน ... “

นี่คือบริบทของการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมของกำนันเควีทและเป็นตัวอย่างของการเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง

การพัฒนาอาชีพ

หลังจากได้เริ่มทำเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 แล้ว กำนันเควีทได้พัฒนารูปแบบการทำเกษตรขึ้นเรื่อยๆ โดยอาศัยการเรียนรู้จากการสังเกตธรรมชาติ การลองผิดลองถูก การศึกษาหาความรู้จากการเข้าอบรม สัมมนา และจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น อยู่เสมอ และนำมาประยุกต์ใช้กับแปลงเกษตรของตนเองจนสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานอย่างครบวงจร

กำนันเควีทอยากวางรากฐานของบุตรหลาน คนที่รู้จักและคนรอบข้างให้ปลูกเกษตรแบบผสมผสานเพราะคิดว่า ในความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะปลูกอะไรก็ต้องกินทุกอย่างเหมือนกันหมด เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ดีที่สุดคือ การปลูกทุกอย่างไว้เพื่อบริโภค แล้วลดการซื้อ ลดการจ่าย เช่น ในสวนปาล์ม ไม่ควรปลูกปาล์มเพียงอย่างเดียว เพราะพาล์มมีอายุการเก็บเกี่ยวได้ 25 ปี หากเกษตรกรเริ่มปลูกปาล์มตอนอายุ 30 ปี พออายุ 65 ปีต้องมาเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหากมีการวางแผนในการประกอบอาชีพที่ดีจะไม่มีวันจำเป็นต้อง

“อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ยั่งยืน มันเจริญเติบโตไปโดยธรรมชาติ ... ผมเรียกโครงการของผมว่า “รวบเบ็ดเสร็จเจ็ดชั่วโคตร” ผมปลูกปาล์มเพื่อการ ทำงานรายวัน เพื่อรับราชการ เลี้ยงสัตว์และ ปลูกพืชอื่นๆ พร้อมกัน...”

สำหรับแนวทางในการแนะแนวอาชีพให้แก่บุตรหลานหรือเยาวชนในท้องถิ่น กำนันเควิท กล่าวว่

“ทุกอย่างลงมือปฏิบัติจริง แล้วก็ทำให้ดูครับ ...”

กำนันเควิทเชื่อว่า การทำให้ดูเป็นแบบอย่างนั้น เป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการเรียนรู้ เพราะ ตนเชื่อว่า หนังสือทุกเล่มเป็นหนังสือที่ดี เป็นหนังสือที่ผู้แต่งได้แต่งเรียบเรียง น่าอ่าน น่าฟัง ไพเราะ น่าทำตามด้วยกันทั้งสิ้น แต่ถ้าดูจากประสบการณ์ชีวิตแล้ว การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากตัว แบบ ดังนั้น ตนจึงขอเป็นหยดน้ำเล็กๆ ที่ทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงและปลูกเกษตรแบบ ผสมผสาน ก้าวย่างเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ และแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์จริงและสามารถอยู่ได้จริง จึงลองทำดู ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างได้ในระดับหนึ่งสำหรับความเชื่อของชนกลุ่มน้อย กำนันเควิท คิดว่าตนเองเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมเท่านั้น แต่มีความเชื่อว่าแนวคิดของชนกลุ่มน้อยนี้คือ หนทางรอด เป็นวิถีชีวิตที่มีโอกาสรอดค่อนข้างสูงสำหรับประเทศไทย

สำหรับด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ กำนันเควิทกล่าวว่าตนพยายามใช้ทุกอย่างที่มี อยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบข้างล้วนเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์ และสามารถนำมาใช้สอยได้ทั้งนั้น เช่น ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ หรือแม้กระทั่งเศษไม้ ใบไม้ ทางปาล์ม ทลายปาล์ม สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในสวน ใช้มูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยด้วยเช่นกัน และมีการใช้วัวกินหญ้าในสวนปาล์มแทนการใช้เครื่องตัดหญ้า มีการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเก็บข้อมูล ต่างๆ ใช้สื่อโทรทัศน์ในการทำงาน เช่น มีคนมาทำรายการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในตำบลวังตะกอก และเผยแพร่ในรายการทางโทรทัศน์ และมีการใช้เครื่องจักรต่างๆ ในการเกษตร เช่น เครื่องสูบน้ำ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เอื้อให้เกิดการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

กำนันเควิททำการเกษตรแบบผสมผสานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการปลูกพืชแบบผสมผสาน ทำให้สามารถหาอาหารเลี้ยงชีพได้ในเบื้องต้น มีการลดรายจ่ายเพิ่ม รายได้ มีรายรับอย่างสม่ำเสมอ ทำการเกษตรที่สอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีการจัด พื้นที่การเกษตรเพื่อการทำนา ปลูกไม้ผล เลี้ยงสัตว์ สร้างแหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัย การจัดการแปลง เกษตรของกำนันเควิทมีความสอดคล้องและเกื้อหนุนกันตามธรรมชาติและให้ผลผลิตอย่างพอเพียง

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของแต่ละคน ย่อมมีอุปสรรคให้ฟันฝ่าเป็นการทดสอบความอดทนและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลนั้นๆ เพื่อจะได้พัฒนาตนเอง ทำให้มีความอดทน ความเพียรและความหนักแน่นในการดำเนินชีวิต

เช่นเดียวกับก้านันเควิท เส้นทางแห่งการทำเกษตรแบบผสมผสานไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบแต่รวมถึงการฟันฝ่าอุปสรรคมากมายจนกระทั่งได้พบความสำเร็จในวันนี้ สิ่งที่กำลังเควิทคิดว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรคือ การที่เกษตรกรไม่เคยมีความคิดเห็นเป็นของตนเองในอดีต โดยจะมีเจ้าหน้าที่ระดับสูงมาแนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกปาล์ม น้ำมัน ทุเรียน มังคุด เงาะ หรือพืชเกษตรอื่นๆ ในเชิงเดี่ยวทั้งสิ้น และทุกคนก็ต้องทำเหมือนๆ กันตามหลักวิชาการที่ได้บ่มเพาะมา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขายและซื้อทุกอย่าง จนเป็นปัญหาไม่จบสิ้น หมุนเวียนเป็นวัฏจักร

การคิดโดยสวนกระแสสังคมที่เขี้ยวกรากในช่วงนั้น เป็นเหมือนการว่ายน้ำทวนกระแสน หากไม่มีจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงและยืนหยัดอยู่ในหลักการหรือความคิดของตนเอง อาจถูกพัดพาไปตามกระแสได้โดยง่าย แต่สำหรับก้านันเควิทแล้ว ไม่ว่าจะกระแสนั้นจะเขี้ยวกรากเพียงใด และไม่ว่าหนทางข้างหน้าจะดูยากลำบากสักเพียงใด เขาก็มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทวนกระแสเพราะมีความเชื่อว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่ใช่ทางออกที่แท้จริงของเกษตรกร

“... ยิ่งทำเกษตรเชิงเดี่ยวยิ่งเกิดปัญหาไม่จบสิ้น ผมก็เลยมีแนวความคิดทวนกระแสแบบนี้ เป็นอารยขัดขึ้นแบบหนึ่ง ...”

การมีความคิดเป็นของตนเองและเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนคิดเนื่องจากการได้เห็นตัวอย่างจากบรรพบุรุษ จากระบบนิเวศ จากธรรมชาติ ทำให้ก้านันเควิทเชื่อว่า ตนได้พบหนทางออกให้แก่เกษตรกรแล้ว จึงได้เริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยยึดหลักธรรมชาติเป็นตัวขับเคลื่อน ได้ลองผิดลองถูก ได้ทำการเรียนรู้และศึกษาการทำงาน of ธรรมชาติรอบตัวและนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและกับการเกษตรของตนเอง

“ส่วนสำคัญอยู่ที่ความคิดของเราว่าเราจะไปเชื่อโลกภายนอกมันมากเท่าไร ถ้าเรายังไปหลงระเริงกับแสงสีเสียงภายนอกก็คงลำบาก ต้องเรียนรู้จากธรรมชาติให้มาก...”

การได้รับข้อสนเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้กำหนดแนวทางสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรและการดำเนินชีวิตของตนเอง จนในที่สุด จึงได้พบความสำเร็จจากการทำเกษตรแบบผสมผสานเช่นในปัจจุบัน

ในส่วนของรายได้ ปัจจุบันกำหนดครัวที่ไม่มีภาวะหนี้สิน และมีรายได้มากกว่า 30,000 บาท ต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่พอเพียงกับการใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากไม่ต้องซื้อผักหรืออาหารส่วนใหญ่ว่าจะซื้อก็แต่เพียงข้าวสารบ้าง และมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนด้านอื่นๆ เนื่องจากการทำเกษตรของกำหนดครัวเป็นการระบบการทำเกษตรที่ลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ ซึ่งกำหนดครัวที่มีรายได้เป็นรายสัปดาห์จากการขายพืชผักและผลไม้ สองถึงสามสัปดาห์จากการตัดปลาหมวย ดังนั้นจึงสามารถพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจได้ มีรายได้ที่พอเพียงและรู้สึกพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองมาก

“พอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจมาก ๆ ถึง 200 เปอร์เซ็นต์ เพราะไม่เป็นหนี้ มีรายได้เป็นรายสัปดาห์ สองสัปดาห์...”

ความสำเร็จในการประกอบอาชีพของกำหนดครัวมาจากปัจจัยหลายประการ และหนึ่งในนั้นคือการได้รับการสนับสนุนจากคู่สมรสและครอบครัว ภรรยาของกำหนดครัวเป็นทั้งแม่บ้านและเกษตรกร เป็นผู้ที่มีความคิดในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับกำหนดครัว จึงสามารถเป็นทั้งกำลังใจและแรงสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพซึ่งกำหนดครัวกล่าวถึงชีวิตของตนเองในปัจจุบันว่า

“...พอใจกับวิถีชีวิตปัจจุบันมากๆ...”

จากการศึกษา พบว่ากำหนดครัวมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนหลายประการ เช่น สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายตามอัตภาพ ไม่มีหนี้รบกวนขวยแสงสว่างวัตถุ มีความเพียรในการแสวงหาความรู้และความก้าวหน้าในการพัฒนาชีวิต ไม่มีการหลงไปตามกระแสของวัตถุนิยม รู้สึกพอเพียงและมีความสุขกับการได้อยู่ที่บ้านและในสวนซึ่งร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ดอกไม้และสัตว์อีกหลายชนิดที่เลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคและการขยายพันธุ์ เช่น ปลา หมู ไก่ วัว และเป็ด นอกจากนี้ กำหนดครัวยังใช้ชีวิตอย่างเป็นอิสระ มีทั้งอิสระภาพและเสรีภาพ ไม่ถูกพันธนาการอยู่กับ

กรณีที่ 2 นายสมบุญ ศรีสุบัติ (ลุงนิล)

ข้อมูลส่วนบุคคล

คุณสมบุญ ศรีสุบัติ (ลุงนิล) อายุ 58 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 14 หมู่ 6 บ้านทอนอม ตำบลช่องไม้แก้ว อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักเดิมคือ ทำสวนทุเรียน ปัจจุบันทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ ปลูกพืชคอนโต 9 ชั้น เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู ฐานะทางเศรษฐกิจ มีเงินใช้จ่ายเกินพอ มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน มีระดับความพึงพอใจในชีวิตมาก ภรรยา มีอาชีพแม่บ้านและเกษตรกร มีบุตร 2 คน คนโตเป็นบุตรชาย คนที่สองเป็นบุตรสาว ทั้งสองคนจบการศึกษา ระดับอุดมศึกษา และปัจจุบันต่างก็ช่วยบิดามารดาทำการเกษตรแบบผสมผสาน ในอดีตบุตรชาย คนโตเคยทำงานอยู่กรุงเทพฯ และในที่สุดก็ได้กลับมาช่วยบิดาทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ส่วนลูกสาวทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของบิดามาโดยตลอด ลุงนิลได้รับการคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นและเกษตรกรตัวอย่างบ้านทอนอม อำเภอทุ่งตะโก ของจังหวัดชุมพร อีกทั้งยังเป็นเกษตรกรตัวอย่างของประเทศ ปัจจุบันลุงนิลเป็นหัวหน้าศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านทอนอม เป็นผู้นำและสมาชิกของกลุ่มชุมชนต่างๆ หลายกลุ่ม

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ลุงนิลได้รับแนวคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งในขณะนั้น ลุงนิลทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกทุเรียนอย่างเดียวและเป็นหนี้สินประมาณ 2 ล้านบาทมาจากการกู้เงินมาซื้อปุ๋ยและใช้จ่ายในการบริหารแปลงเกษตรของตนเอง ลุงนิลกล่าวว่าช่วงนั้นเป็นวิกฤตของชีวิต เป็นจุดพลิกผันที่ทำให้ชีวิตของตนเองมีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ลุงนิลเล่าว่า

“... รู้สึกเครียดมาก คิดอยากฆ่าตัวตาย ในขณะที่กำลังใช้ปืนจ่อหัว ได้ยินพระราชดำรัสของพระองค์ท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโทรทัศน์ เท่านั้นเอง... น้ำตานองหน้า เลิกล้มความตั้งใจในการจบชีวิตตนเอง ก้มลงกราบกับพื้นและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเป็นล้นพ้น ... “

ณ วินาทีที่ลุงนิลได้ยื่นพระราชดำรัสของพระองค์ท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการจุดประกายแห่งความหวัง ทำให้คนที่มืดมนในความคิด มองไปทางไหนก็ไม่พบทางออก ได้มองเห็นแสงสว่างจนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชีวิต ตอนนั้น ลุงนิลกลั้มมามีสติและคิดว่าหากตนตายไปแล้วลูกและครอบครัวจะอยู่อย่างไร คิดได้ดังนั้น จึงได้ยุติความคิดในการจบชีวิตตนเอง และมุ่งมั่นที่จะเดินไปข้างหน้าด้วยหัวใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวัง จึงเริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดำเนินรอยตามพ่อของแผ่นดินตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

บนพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 17 ไร่ ลุงนิลทำเกษตรแบบผสมผสานโดยการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู และปลูกพืชคอนโต 9 ชนิดซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ในน้ำ ปลูกบัว
2. ชั้นใต้ดิน ปลูกพืชหัว เช่น กระชาย กลอย มันหอม
3. บนดิน ปลูกผักเหลียง พริกขี้หนู กระเพรา ตะไคร้
4. ปลูกส้มจี๊ดประมาณ 1,000 ต้น เก็บได้ประมาณ 70 กิโลกรัมต่อวัน ขายได้ราคาประมาณกิโลกรัมละ 20-60 บาท แล้วแต่ฤดูกาล บางครั้งมีรายได้จากการขายส้มจี๊ดประมาณ 2,000 บาทต่อวัน

5. ปลูกกล้วยเล็บมือนางประมาณ 1,000 กอ เก็บเป็นรายได้ต่อสัปดาห์ ขายได้ประมาณ 5,000 บาท/สัปดาห์

6. ปลูกทุเรียนหมอนทองประมาณ 700 ต้น เก็บตามฤดูกาล ปีละครั้ง รายได้ขึ้นอยู่กับราคาตามท้องตลาด

7. ปลูกพริกไทยซึ่งเป็นพืชเกาะเกี่ยว กระถ่อน ขนุน ซึ่งมีการเก็บผลผลิตทุเรียนเวียนไปทั้งปี รวมรายได้ประมาณ 300,000 บาทต่อปี

8. ปลูกไม้ยืนต้นประมาณ 1,300 ต้น ซึ่งเพิ่งจะปลูกได้ 1 ปี มีต้นมะฮอกกานี ต้นตะเคียนทอง ต้นจำปาทอง เป็นต้น ซึ่งไม้เศรษฐกิจเหล่านี้ หากมีอายุครบ 20 ปีจะมีมูลค่าประมาณ 100,000 บาทต่อต้น ซึ่งต้นไม้เหล่านี้ลุงนิลกล่าวว่าตนปลูกไว้ให้เทวดาเลี้ยงหมายความว่าปลูกไว้แล้วต้นไม้จะโตเองโดยธรรมชาติ

9. ปลูกต้นไม้ยางนาเพื่อถวายเป็นพิเศษ ต้นสูงเต็มที่จะมีขนาดประมาณ 40-50 เมตร

ในสวนของลุงนิลไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่เริ่มต้นทำเกษตรแบบผสมผสานและได้รับแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งลุงนิลเล่าว่า

“...ในสวนนี้ไม่มีสารเคมี ไม่มีปุ๋ยแม้แต่เม็ดเดียวเลยมา 12 ปีแล้ว และยาฆ่าหญ้าก็ไม่มีครับ...”

การไม่ใช้ปุ๋ยและสารเคมีใดๆ ในสวนมาเป็นเวลานาน กลับพบว่า สภาพดินยังมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในอดีตที่เคยใช้ปุ๋ยเคมี เพราะการใช้ปุ๋ยเคมีอาจทำให้ได้ผลผลิตมากเป็นที่น่าพอใจ

ในแปลงเกษตรของลุงนิล มีการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู และเลี้ยงไก่ มูลหมูสามารถนำมาใช้เป็นอาหารปลาได้ ส่วนมูลหมูและมูลไก่ใช้ทำเป็นปุ๋ยให้กับพืชผักสวนครัวต่างๆ ที่ลุงนิลปลูกไว้ มีการขุดสระน้ำเพื่อเป็นแหล่งน้ำไว้ใช้ในการเกษตร แต่ไม่มีการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่และแรงงานที่ไม่เอื้ออำนวย

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

สำหรับแนวคิดในการดำเนินชีวิตของลุงนิล นอกจากที่ได้รับมาจากการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ และความรู้ที่ได้เรียนมาจากโรงเรียนและการดำเนินชีวิตแล้ว ยังมีหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สำคัญที่ลุงนิลยึดถือและทำให้ชีวิตของลุงนิลเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากๆ และเป็นแนวทางที่จะยึดถือปฏิบัติจวบจนชีวิตจะหาไม่ คือ แนวทางในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ลุงนิลมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตื่นเช้ามาประมาณ 6 โมง เข้าสวนเดินดูต้นไม้และชมสวนไปเรื่อยๆ ให้อาหารหมู อาหารปลา เก็บผักในสวนมาประกอบอาหาร มีความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ หากไม่มีงานที่ต้องเดินทางไปสัมมนาหรือเป็นวิทยากรในสถานที่ต่างๆ เวลาทั้งหมดของลุงนิลจะใช้เวลาไปกับการอยู่ในสวน ซึ่งเป็นทั้งบ้านและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในช่วงที่ลุงนิลไม่ติดภารกิจต่างจังหวัด ลุงนิลใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการรับแขกจากชุมชนอื่นๆ ที่เป็นเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายธนาคารต้นไม้ หรือเครือข่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตร เพื่อมาเยี่ยมชมสถานที่และเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ของลุงนิล นอกเหนือจากการให้ความรู้กับชุมชนแล้ว บ้านและสวนของลุงนิลยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ของนักเรียนและเยาวชนอีกด้วยเนื่องจากมีโรงเรียนหลายโรงเรียนในจังหวัดชุมพรและจังหวัดอื่นๆ ที่จัดโครงการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาศึกษาที่สวนลุงนิลอยู่เสมอ โดยที่มีลุงนิล หรือลูกสาว หรือลูกชายเป็นวิทยากร ลุงนิลกล่าวว่าตนรู้สึกมีความสุขและพอใจกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มาก และคิดว่าทุกวันนี้มีครบทุกอย่างและรู้สึกเพียงพอแล้ว โดยที่ลุงนิลมีการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ซึ่งลุงนิลได้กล่าวว่า

“... ทุกวันนี้ ก็มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตื่นเช้ามาก็เข้าสวนเดินดูต้นไม้และชมสวนไปเรื่อยๆ ให้อาหารหมู อาหารปลา อยู่อย่างง่ายๆ อย่างที่เห็น มีความสุขมากครับ รู้สึกมีความสุขและพอใจกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มากๆ เลยครับ คิดว่าทุกวันนี้มีครบทุกอย่างแล้ว เพียงพอแล้ว ...”

ลุงนิลคิดว่าตนเป็นคนไทยและมีวิถีไทยที่แบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ และวันนี้ลุงนิลมีความรู้สึกดีใจที่สามารถเป็นผู้ให้บ้างเพราะเชื่อว่าการให้นั้น ยิ่งให้ไปยิ่งได้มา พระองค์ท่านว่าอย่างนั้นและลุงนิลก็เชื่อตามนั้น การให้ความสุข ความรัก และความจริงใจกับผู้อื่น จะทำให้ได้ความสุข ดังนั้น สำหรับการได้เป็นผู้ให้ ยิ่งให้ไปยิ่งได้มา ยังคงเป็นสัจธรรมอยู่เสมอ

ลุงนิลกล่าวว่า หลังจากที่ได้มาอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว รู้สึกมีความสุขและสบายใจสำหรับเรื่องส่วนตัวไม่ค่อยได้อาศัยการพึ่งพาผู้อื่นมากนัก แต่คิดว่ายังกองพึ่งพาผู้อื่นในกรณีที่ต้องอยู่ร่วมกันในชุมชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ต้องพึ่งพาอาศัยสมาชิกในหมู่บ้าน ช่วยกันทำเศรษฐกิจพอเพียง ตอนนี้นุงนิลมีเป้าหมายอยากทำเศรษฐกิจพอเพียงถวายให้กับในหลวง เป็นอุดมการณ์ของตนที่ตั้งใจจะทำต่อไปตราบนานชีวิตจะหาไม่

การมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียงในความเข้าใจของลุงนิล หมายถึง 3 พอ คือ พอกิน พออยู่ และพอใช้ ซึ่งลุงนิลกล่าวว่าปัจจุบันตนเองมีครบทั้ง 3 พอและคิดว่ามีความสุขแล้ว ลุงนิลเล่าให้ฟังว่า

“... การพออยู่คือมีบ้านที่พออยู่ใ้ครับ อย่างที่เห็นๆ เนี่ย ถึงไม่ล้านแต่ก็เป็นบ้านของเราใ้ครับ อ้อ! เมื่อคืนวานเคยนอนหลัง 10 ล้านแต่ไม่ใช่บ้านเรา เมื่อคืนนอนหลังที่ไม่ถึงล้านแต่ก็เป็นบ้านของเรา ลุงนิลมีความสุขกับบ้านที่ไม่ถึงล้านหลังนี้แหละครับ มันมีความสุขเพราะมันพออยู่ในหัวใจ ...”

สำหรับเป้าหมายในชีวิตของลุงนิล คือ

“... เป้าหมายในชีวิตคือ การอยู่แบบคนที่มีคุณค่า และมีความสุขเพียงกับชีวิต ...”

นี่คือนิยามความสุขของลุงนิล เกษตรกรแบบผสมผสานแห่งบ้านทอนอมผู้มีรอยยิ้มเป็นใบหน้าและดวงตามีแววแห่งความหวังอยู่เสมอ แสดงให้เห็นถึงความสุขทั้งกายและใจที่แท้จริงบนฐานของความสุขเพียง

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

จากความคิดที่อยากแบ่งปันความสุขให้กับคนทุกคนที่รักและคนทุกคนที่รู้จัก ลุงนิลจึงได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยใช้บ้านและสวนของตนเองเป็นสถานที่ในการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ของลุงนิลเป็นศูนย์ฯ ที่มีความเป็นพลวัตมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เกือบครบวงจรเช่นเดียวกับศูนย์การเรียนรู้ของก้านั้นเควิตในตำบลวังตะกอก ส่วนของลุงนิลเป็นศูนย์การเรียนรู้บ้านทอนอม ตำบลช่องไม้แก้ว เป็นศูนย์ที่เปิดต้อนรับคนทุกคนที่มีความสนใจในการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีนักเรียน เยาวชน และหน่วยงานต่างๆ มาเรียนรู้ที่ศูนย์อย่างไม่ขาดสาย เนื่องจากลุงนิลได้รับเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่าง อีกทั้งเรื่องราวของลุงนิลได้รับการเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ ลุงนิลและศูนย์การเรียนรู้ของลุงนิลจึงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในแวดวงเกษตรกรของประเทศไทย ลุงนิลมีความคิดเกี่ยวกับการแบ่งปันหรือการให้ว่า

“... ก็ไม่รู้ละ แต่ในความรู้สึก เราก็เป็นคนไทยนะครับ เรามีวิถีไทยที่แบ่งปันช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ ผมเองก็เป็นผู้ให้ ยิ่งให้ยิ่งได้มา พระองค์ท่านว่าอย่างนั้น และก็ได้จริงๆ ...”

และยังได้กล่าวอีกว่า

“... ลุงนิลดีใจมากที่มีโอกาสมาเฝ้าอยู่ตรงนี้และแบ่งปันบอกคนอื่น ๆ ให้เข้ามาอยู่ ซึ่งลุงนิลจะพูดจะบอกจนขาดใจเลย บอกว่าชีวิตที่จริงๆ เราต้องการอะไรนะ เกิดมาทำไม และเมื่อมาอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เราได้ครบ เราได้ครบหมดเลย ...”

สำหรับบทบาทและหน้าที่ในชุมชน ลุงนิลเป็นแกนนำและมีส่วนร่วมหลายอย่างในหมู่บ้าน เช่น เป็นประธานกลุ่มผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ มีหน้าที่ในการแจกจ่ายงานให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ปลูกผักประเภทเครื่องแกง แล้วลุงนิลเป็นคนรับไปส่งโรงงาน เป็นการช่วยให้สมาชิกในหมู่บ้านและตนเองมีรายได้มากขึ้น มีวิถีที่แบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน และที่มากกว่านั้นก็มีการทำโครงการเครือข่าย “จากภูผาสู่มหานคร” ซึ่งเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รวมกันหมดทั้งจังหวัดชุมพร ลุงนิลเป็นผู้ประสานงานกับทุกฝ่าย เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องธนาคารต้นไม้ และเครือข่ายโฮมสเตย์ ซึ่งในจังหวัดชุมพรมีทั้งหมด 4 เครือข่าย คือ โฮมสเตย์ของลุงนิลที่บ้านทอนอมของคุณพวงศาทิต้นน้ำพะโต๊ะ ของผู้ใหญ่หรั่งที่เกาะพิทักษ์ และของชุมพรคาบานาที่อำเภอปะทิว

ลุงนิลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนอยู่เสมอ เช่น เป็นผู้จัดการธนาคารต้นไม้

ทำโครงการสำนึกกรักบ้านเกิด เพื่อชักชวนเยาวชนให้กลับมาอยู่และพัฒนากลับบ้านเกิด เปิดบ้านและสวนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แบ่งปันและให้ความรู้กับบุคคลที่สนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงทั่วไป ตอนนี้งู๋นินทำเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับธนาคารต้นไม้ กู๋นินกล่าวว่า

“... อยากให้ทุกๆ คนได้ปลูกต้นไม้ไว้เยอะๆ จะได้ร่มเงาได้ใช้สอย ทำให้โลกนี้ร่มเย็น ช่วยลดภาวะโลกร้อน ... การปลูกต้นไม้ยังเป็นการคืนชีวิตให้แผ่นดินเอาอย่างนี้ ถ้าได้ปลูกต้นไม้ เคยเห็นหลังคาโบสถ์มัย ขนาดหลังคาโบสถ์มันยังงอกได้ เชื่อเถอะ ไม่มีอะไร ตรงไหนที่คนทำไม่ได้ ถ้าเราจะทำนะ ...”

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

การเข้าสู่อาชีพ

กู๋นินมาจากครอบครัวเกษตรกร มีความคุ้นเคยกับการทำสวนมาตั้งแต่เล็ก โดยก่อนที่จะมาทำเกษตรแบบผสมผสาน เคยทำสวนทุเรียน ดังนั้น อาชีพเพียงหนึ่งเดียวของกู๋นินตั้งแต่เริ่มประกอบอาชีพคือ การทำเกษตร โดยกู๋นินได้รับความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรมาจากบรรพบุรุษและมีชีวิตที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติและการเกษตร กู๋นินเล่าว่า

“... อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษเรา เราก็สืบทอดอาชีพกันมาเรื่อยๆ ...”

หลังจากที่ได้ยินพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง กู๋นินจึงเริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งแรงบันดาลใจอย่างเปี่ยมล้นได้มาจากพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน ตั้งแต่นั้น ก็ได้ล้มเลิกความตั้งใจในการจบชีวิตของตนเอง ตั้งใจทำมาหากิน และใช้หนี้สินจนหมดภายใน 7 ปี

กู๋นินเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยม ชอบพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น มีบุคลิกภาพที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและชอบพูดคุยกับผู้อื่น มีความสามารถในการเป็นวิทยากรอย่างดีเยี่ยม มีความเสียสละและมีความเป็นผู้นำซึ่งเป็นบุคลิกที่เหมาะสมกับอาชีพของกู๋นิน ดังนั้นกู๋นินจึงมีความสุขกับอาชีพของตนและมีความสนใจในการพัฒนาอาชีพของตนเองไปเรื่อยๆ

การพัฒนาอาชีพ

สำหรับการพัฒนาทักษะเฉพาะตัวและอาชีพ กู๋นินเล่าว่า

“ก็ทำไปเรื่อยๆ ก็ลองผิดลองถูก ... อย่างในสวนเรา อย่างแปลงผักเรา หรือว่าปุ๋ยอะไรทุกอย่างเราพยายามเรียนรู้เพิ่มเติมนะครับ ...”

ลุงนิลเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ พยายามพัฒนาอาชีพของตนเองไปเรื่อยๆ เช่น การทำสวนและการปลูกผัก หรือเรื่องปุ๋ย เป็นต้น จะพยายามเรียนรู้เพิ่มเติม หากลองแล้วใช้ไม่ได้ผลก็พยายามพัฒนาขึ้นใหม่ ถ้าใช้ได้ก็จะบอกคนอื่นต่อ เช่น ปุ๋ยสูตรของสวนลุงนิล มีการทดลองนำรอกหมูมาหมักจุลินทรีย์ นำไปผสมน้ำ แล้วเอาไปฉีดพ่นในสวน มีทุเรียนอยู่ 20 กว่าต้นที่ไม่ออกผล หลังจากฉีดแล้วใบเริ่มสวยขึ้น ออกดอกตกมาก นั้นแสดงว่าปุ๋ยตัวนี้เปิดตาดอกได้โดยไม่ใช้สารเคมีเลย แต่บังเอิญฝนตกหนักมากทำให้ดอกกร่วงไปเยอะ เหลือแค่ต้นกว่าซึ่งเป็นรอบที่ 2 ของปี รอบแรกที่เป็นทุเรียนธรรมชาติ ตัดได้ 21 ต้น พอนอกฤดู ในขณะที่คนอื่นทำทุเรียนทวาย (ทุเรียนนอกฤดูกาล) ซึ่งต้องใช้ทุนในการซื้อยาและซื้อปุ๋ยเยอะมาก แต่ลุงนิลไม่ได้ทำเพียงแต่เอารอกหมูที่หมักไว้มาฉีดพ่น ดอกก็ออก ทั้งสวนบนพื้นที่ 17 ไร่มีทุเรียน 700 กว่าต้น ซึ่งในสมัยก่อนลุงนิลปลูกพืชเชิงเดี่ยวคือทุเรียนอย่างเดียว แต่มา ณ วันนี้ไม่ใช้สวนทุเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่เป็นสวนที่ปลูกพืชคอนโด 9 ชั้นเต็มหมดทั้งพื้นที่ ทำเกษตรแบบผสมผสานเต็มรูปแบบ

มีการนำผลไม้ที่มีอยู่ในสวนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น นำทุเรียนมาทอหรือทอดขาย นำสมุนไพรรูปที่ปลูกในสวนมาผลิตเครื่องดื่มสมุนไพรร ซึ่งได้สูตรมาจากบรรพบุรุษ ต้มได้เป็นยาบำรุงกำลังและแก้โรคได้หลายอย่าง ใช้ได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงและหาสิ่งใหม่ๆ ทำอยู่เสมอ มีการลองผิดลองถูกไปเรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีการไปอบรมหาความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาอาชีพของตนเองอยู่เสมอ สำหรับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดนั้น ลุงนิลได้มีการทำปุ๋ยหมักจากทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

“ทุกอย่างที่มีอยู่สามารถใช้ได้ทั้งนั้น เช่น เศษใบไม้ต่างๆ เราสามารถกวาดมารวมกันและเทจุลินทรีย์ลงไปเพื่อใช้ทำปุ๋ยหมักได้ ง่ายๆ แค่นี้เองแต่ได้ผลดีนั่น”

การพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นค่อยไปโดยธรรมชาติและเริ่มลองผิดลองถูก การอยู่ร่วมกับคนหลายๆ ทำให้ได้บทเรียน บางที่ย่อมมีปัญหาบ้างกับคนบางคนในเรื่องการสื่อสาร ลุงนิลจะเก็บมาวิเคราะห์พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงตัวเองและทำความเข้าใจกับเพื่อนให้ได้ ลุงนิลคิดว่าตนเป็นคนโชคดีที่น้องๆ ในหมู่บ้านรักและให้ความไว้วางใจ รู้สึกว่าคุยกันรู้เรื่อง ลุงนิลได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชนส่วนตัวแล้วตนรู้สึกดีใจและรู้สึกขอบคุณชุมชนพรวนนาเป็นอย่างมากที่ให้โอกาสตนในการได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทุกวันนี้ยังมีการไปศึกษาอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ตลอดเวลา มีการประสานงานกับเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดอื่นๆ ด้วย เช่น จังหวัดในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ และล่าสุดนี้ นายอำเภอสิทธิชัยที่อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ก็ได้มาเยี่ยมลุงนิลที่บ้านและบอกกับลุงนิลว่า ไม่เสียแรงเปล่าเลยที่ลุงนิลไป

สำหรับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์นั้น ลุงนิลใช้ทุกอย่างที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เช่น เศษใบไม้ต่างๆ นำมารวมกันและเทจุลินทรีย์เพื่อใช้ทำปุ๋ยหมัก ใช้กิ่งไม้เศษไม้มาทำถ่านจากเตาอิฐเตาซึ่งมีประโยชน์อย่างมากในการใช้สอย มีการสาธิตวิธีการเผาถ่านจากเตาอิฐเตาให้แก่ผู้ที่สนใจเรียนรู้ ส่วนน้ำมีการใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดโดยกักเก็บน้ำไว้ใช้ มีบ่อเลี้ยงปลาซึ่งเลี้ยงปลาไว้หลายชนิด สามารถใช้น้ำรดต้นไม้ในสวนได้หากฝนไม่ตก ปรับปรุงดินโดยการหมักดิน ปุ๋ยพืชผักสวนครัวและไม้ยืนต้นเติมพื้นที่โดยไม่ปล่อยให้ว่างโดยเปล่าประโยชน์ ส่วนในด้านเทคโนโลยี ลุงนิลไม่ค่อยได้ใช้เทคโนโลยีมากนัก ส่วนลูกชายใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเก็บข้อมูลและใช้งานต่างๆ นอกจากนั้น มีการใช้เครื่องสูบน้ำและต่อท่อทำสปริงเกิลเพื่อรดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาอาชีพ ลุงนิลมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องโดยเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพโดยการไปเข้าร่วมรับการอบรม การสัมมนาในสถานที่ต่างๆ เป็นประจำ แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นอยู่เสมอ ทำให้รู้สึกพึงพอใจกับอาชีพของตนเองอย่างมากเนื่องจากอาชีพในปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

กว่าจะพบกับความสำเร็จในวันนี้ ลุงนิลเริ่มต้นด้วยความคิดที่อยากจบชีวิตของตนเองแต่มันเป็นวิกฤตที่กลายเป็นโอกาสสำหรับลุงนิลในการได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ภายหลังจากที่ได้ดำเนินรอยตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ลุงนิลเล่าว่า

“...บางครั้งรู้สึกเหนื่อยแต่พอหันไปเห็นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ท่านที่มีพระเสโทหยดลงมาที่ปลายจมูก ก็ถามตัวเองว่า เราเหนื่อยจนถึงขนาดนั้นหรือยัง ก็ตอบว่า ยังเลย ท่านยังเหนื่อยกว่าเราร้อยเท่าพันเท่า ผมทนได้ครับ ทนได้จริงๆ ถึงเหนื่อย ถึงท้อ ก็ยังไม่ถอยครับ สู้ต่อ ฮ่าๆๆๆ”

บางครั้งลุงนิลมีความรู้สึกท้อบ้างเวลาที่ไปชวนใครหรืออธิบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจ รู้สึกเหนื่อยมากที่ต้องพูดกับคนเป็นจำนวนมากแล้วเขาไม่เข้าใจแต่เป็น

ส่วนเรื่องของรายได้ กิจกรรมการเกษตรทุกอย่างในแปลงเกษตรของลุงนิล นอกจากจะใช้ในการบริโภคแล้ว ยังสามารถขายได้เป็นจำนวนมาก สร้างรายได้ให้กับลุงนิลอย่างพอเพียง ทำให้ลุงนิลรู้สึกพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของตนเป็นอย่างมาก ลุงนิลกล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า

“แบบลุงนิลก็ คำว่า พอเพียงของพระองค์ท่านก็ให้อยู่ใน 3 พอ หมายถึงว่า พอกิน พออยู่ และก็ พอใช้ ก็โชคดีที่ลุงนิลก็ทำได้นะครับ อย่างหนึ่ง หลุดหนี้ ปลดหนี้สินที่มากมาย หลุดได้...”

และ

“พอใจมากครับ รู้สึกภูมิใจเพราะจากคนที่เป็นหนี้ตั้ง 2 ล้านบาทบาท สำหรับคนที่นั่งมัดกระเปาะขาย 7 กำ 5 บาทอย่างนี้ คิดดูว่าหนี้สิน 2 ล้านบาทบาทมันมากขนาดไหน มันมากจนมืดฟ้ามัวดินเลย เครียดจนถึงขั้นเอาปืนจ่อหัวเพื่อคิดจบชีวิตตัวเองเพราะไม่รู้จะปลดหนี้อย่างไรนั้น วันนี้ ได้พบทางรอดแล้ว สามารถปลดหนี้ได้หมดในเวลา 7 ปี หลังจากได้เริ่มทำเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสุขกับชีวิตเพราะได้พบทางสว่างจากพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเป็นล้นพ้นครับ และทุกวันนี้ก็มีรายได้ที่พอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุขครับ”

จากคนที่เป็นหนี้ 2 ล้านบาทบาทจนถึงขั้นเอาปืนจ่อหัวเพื่อคิดจบชีวิตตนเองเพราะไม่รู้จะปลดหนี้อย่างไรนั้น วันนี้ ได้พบหนทางรอดสามารถปลดหนี้ได้หมดและมีความสุขกับชีวิตเพราะได้พบทางสว่างจากพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน ลุงนิลรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเป็นล้นพ้น และทุกวันนี้ก็มีรายได้ที่พอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต คือความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพระบารมีของพระองค์ท่าน ความมีน้ำใจ รู้จักแบ่งปันและความอดทน รวมทั้งการได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากภรรยาและครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า ลุงนิลมีการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนหลายประการ ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้จะสามารถนำพา

กรณีที่ 3 นายวิรัช กำเนิดโทน (ลุงวิรัช)

ข้อมูลส่วนบุคคล

คุณวิรัช กำเนิดโทน อายุ 62 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 16 หมู่ 3 ตำบลถ้ำสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักเดิมคือ ทำเกษตร ปัจจุบันทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ ปลูกทุเรียน สละ กล้วย มะละกอ และพืชผักสวนครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ มีเงินใช้จ่ายเพียงพอ มีรายได้ประมาณเดือนละ 20,000 – 30,000 บาท มีระดับความพึงพอใจในชีวิตมาก ภรรยาทำอาชีพแม่บ้านและเกษตรกร มีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นชาย 1 คน เป็นหญิง 4 คน ทุกคนแต่งงานมีครอบครัวแล้ว และทำอาชีพเกษตรกรทั้งหมด โดยลูกๆ ทุกคนปลูกบ้านอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ลุงวิรัชเป็นเกษตรกรตัวอย่างที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนบ้านถ้ำสิงห์ ปัจจุบันเป็นประธานกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์บ้านถ้ำสิงห์ เป็นคณะกรรมการสมาคมชาวสวนทุเรียน และเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์อื่นๆ ในชุมชนอีกหลายกลุ่ม

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ลุงวิรัชได้รับแนวคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานโดยการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ วิถีชีวิตที่อยู่อย่างเอื้ออาทร พออยู่พอกิน และแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มต้นทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ซึ่งลุงวิรัชเล่าว่า ในสมัยก่อนอยู่ในเขตน้ำเค็ม ปลูกได้แค่เพียงมะพร้าวอย่างเดียว หลังจากย้ายมาอยู่ที่ตำบลถ้ำสิงห์ จึงได้เริ่มปลูกทุกอย่าง เช่น เงาะ ขนุน มะม่วง มะยม มะรุม ทุเรียน หรืออะไรที่สามารถปลูกได้ ลุงวิรัชปลูกหมด ในสมัยก่อนเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ เพราะกันดารมาก ก่อนหน้าล้มป่าใหญ่ประมาณ 5 ปี ลุงวิรัชทำป่าโบก ทำนาข้าว ปลูกพริก ปลูกมะเขือ หลังจากนั้น 8 เดือน เริ่มปลูกกล้วยและมะละกอ

รายละเอียดในการเริ่มทำเกษตรแบบผสมผสานของลุงวิรัช มีดังนี้

ปี พ.ศ. 2518 – 2520	ปลูกข้าวโพดไถ่บนเนื้อที่ประมาณ 20-30 ไร่
ปี พ.ศ. 2522 – 2523	เริ่มปลูกกาแฟ

ปี พ.ศ. 2524 – 2525	ปลูกกาแฟเกือบเต็มพื้นที่
ปี พ.ศ. 2528 – 2529	ปลูกไม้ผล เงาะ ทุเรียน ปลูกเต็มพื้นที่
ปี พ.ศ. 2540	ปลูกสละพันธุ์เนืวนวงศ์ที่เริ่มนำเข้ามาจากจันทบุรีซึ่งขณะนั้น สละราคา กิโลกรัมละ 150 บาท ในขณะที่ต้นสละราคาต้นละ 350 บาท
ปี พ.ศ. 2543 – 2544	เริ่มมีผลผลิตขาย ปลูก 3 ปีได้รับผล ซึ่งขณะนั้นผลผลิตดี แต่ราคาแค่พออยู่ได้
ปี พ.ศ. 2551	ปลูกสละพันธุ์สุมาลี 600 ต้น (ราคาต้นละ 600-700 บาท)

ปัจจุบัน รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานของลุงวิรัช เน้นการปลูกพืชหลายๆ ชนิดในแปลงเกษตรของตนเอง โดยมีทั้งพืชผักสวนครัว ไม้ผล และไม้ยืนต้น ทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง จัดการแหล่งน้ำใช้สอยในแปลงเกษตรโดยการสร้างอ่างน้ำขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ไม่มีการเลี้ยงสัตว์หรือทำนาเนื่องจากเหตุผลทางด้านแรงงานและความเหมาะสมของสภาพพื้นที่การเกษตร

ในแปลงเกษตรของลุงวิรัช ปลูกไม้หลักคือต้นทุเรียน ซึ่งให้ผลผลิตปีละครั้ง ส่วนพืชเสริมเป็นรายได้รอง คือ สละ กล้วย มะละกอ และพืชผักสวนครัว นอกจากนั้น ยังได้ปลูกไม้ยืนต้น เช่น ไม้ตะเคียนทอง ไม้จำปาทอง ไม้มะฮอกกานี ไม้ยางนา และอื่นๆ อีกหลายชนิด และได้ขึ้นทะเบียนต้นไม้เหล่านี้กับธนาคารต้นไม้

สำหรับลุงวิรัช การทำเกษตรแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์ทำให้พอกิน หากเหลือจึงจำหน่าย แต่จากการปลูกพืชหลายๆ อย่างผสมผสานกันบนที่ดินของตนเอง ทำให้ได้ผลผลิตมากจนสามารถจำหน่ายได้ กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวอย่างพอเพียง

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

ระบบประเพณีและวัฒนธรรมไทยมีความผูกพันและเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาจนอาจกล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย โดยเฉพาะสำหรับคนที่อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งดำเนินชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ ไม่ถูกพันธนาการด้วยเวลาที่จำกัดในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและส่งผลให้คนมีจิตใจที่สงบและมุ่งหวังทำความดี ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม และสร้างความสงบสุขให้กับชุมชนและสังคม

ลุงวิรัชเป็นบุคคลหนึ่งที่ตระหนักถึงความดีงามของระบบประเพณีและวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนไป วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทมากมายในสังคมไทย สภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมไทย ทำให้เกิดผลกระทบต่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคมไทย ลุงวิรัชได้กล่าวถึงวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนไทยด้วยความเป็นห่วงดังนี้

“... เดี่ยวนี้วิถีชีวิตของคนไทยค่อยๆ เปลี่ยนไป ค่านิยมที่ดั่งงาม จิตสำนึกทางด้านจริยธรรมของคนไทยตามวิถีประเพณีไทยค่อยๆ หายไป ..... ลุงคิดว่ามันแก้ไขได้ แต่ต้องมีส่วนร่วมทุกฝ่าย ตั้งแต่นโยบายระดับประเทศมาจนถึงรากหญ้า ...”

ถึงแม้ว่าค่านิยมหรือวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยอาจเปลี่ยนไป แต่ลุงวิรัชยังยืนยันที่จะยึดมั่นในระบบประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม และสิ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของลุงวิรัชมาโดยตลอด คือ

“... หลักการดำเนินชีวิตของลุง ก็ง่าย ๆ คือ ยึดศีล 5 ข้อ และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ...”

และ

“... ถ้าเป็นวันนักขัตฤกษ์ วันสงกรานต์ วันกุดอะโรอย่างนี้ เราก็จะไปเข้าวัดทำบุญ เราก็จะอยู่อย่างนี้ ไ้อ้ที่จะไปสามะเลเทเมาเข้าบาร์เข้าผับนี้ เราไม่มี สุราไม่ดื่ม สิ่งเสพติดไม่มี ...”

นอกจากนี้ หากย้อนกลับไปเมื่อ 10 ปี คือประมาณปี พ.ศ. 2542 ลุงวิรัชได้รับแนวคิดจากพระราชดำรัสของในหลวงท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติและดำเนินชีวิตมาจนบัดนี้ ปัจจุบันตนมีความเป็นอยู่อย่างระมัดระวัง คือ มีสติในการใช้ชีวิตและไม่พาดพาไปตามกระแส

ลุงวิรัชมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพอเพียง ปลูกบ้านอยู่ในสวน มีบ้านของลูกๆ และครอบครัวอยู่รายล้อมใกล้ๆ กัน ได้เห็นหน้าสมาชิกในครอบครัวทุกวัน ตื่นเข้ามาเดินเข้าไปในสวน ทำกิจกรรมต่างๆ ในสวนทั้งวัน บางครั้งออกไปประชุมหรือสัมมนาตามสถานที่ต่างๆ เพราะลุงวิรัชเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่ม เช่น สมาคมชาวสวนทุเรียน กลุ่มธนาคารสหกรณ์ชุมชน กลุ่มธนาคารต้นไม้ เป็นต้น

ลุงวิรัชกล่าวว่า สำหรับวิถีชีวิตของคนเรานั้น การทำอะไรสักอย่าง ต้องศึกษาและวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ ไม่ควรทำตามกระแสเท่านั้น ควรมีการทำบัญชีครัวเรือนให้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรรู้สภาพรายรับและรายจ่ายของตนเองอย่างชัดเจน ช่วยให้มีสติในการใช้จ่าย ไม่ให้เกิดการใช้จ่ายที่เกินตัวทำให้เกิดภาระหนี้สินและเกิดปัญหาตามมาหลายอย่างและหลายด้าน

ลุงวิรัชและครอบครัวมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่ฟุ่มเฟือย สมาชิกในครอบครัวต่างก็มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกัน จึงไม่เกิดปัญหาใดๆ ในการอยู่ร่วมกัน ลุงวิรัชพูดถึงวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัวว่า

“... มีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง พอใจกับชีวิตมากๆ และต้องอยู่อย่างระมัดระวัง ไม่พัดพาไปตามกระแส อยู่อย่างสันโดษ ไม่เที่ยวอย่างที่ไม่สมควร อยู่ตาม อรรถภาพ...”

คุณวิรัชและครอบครัวมีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน มีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างอยู่อย่างสันโดษ ไม่เที่ยวอย่างที่ไม่สมควร อยู่ตามอรรถภาพ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างเคร่งครัดและยึดหลักศาสนาในการดำรงชีวิต มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานและในชุมชนของตนด้วย สำหรับเพื่อนฝูง มีการคบหาคนที่มีความคิดเดียวกัน เพราะคุณวิรัชกล่าวว่า หากคนเรามีแนวความคิดตรงกันย่อมสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างสันติและเป็นสุข

คุณวิรัชมีการดำเนินวิถีชีวิตและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ระดับครอบครัวและระดับชุมชน มีความพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัว มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมในการดำรงชีวิต

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

คุณวิรัชมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการเป็นสมาชิกในหน่วยงานอนุรักษ์ต้นน้ำ เป็นพนักงานฝ่ายบริหารพัฒนาสวัสดิการ ประธานกลุ่มออมทรัพย์และประธานกองทุนชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ตอนนี้มีสมาชิกประมาณ 223 คน เงินหมุนเวียนประมาณ 4-5 ล้านบาท ปัจจุบัน คุณวิรัชจะอุทิศตัวเพื่อสังคม ทำงานสอดคล้องกับกับนโยบายรัฐ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวกับด้านการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถเห็นได้จากคำพูดของคุณวิรัชที่กล่าวว่า

“ไม่หวังอะไร ไม่ปิดบังอาชีพ ยินดีให้คำแนะนำแก่ผู้ที่สนใจ และพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง...”

และ

“ปัจจุบันนี้ ผมจะอุทิศตัวเพื่อสังคม ผมเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น เข้าร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำ ทำงานเกี่ยวกับฝ่ายบริหารพัฒนาสวัสดิการ เป็นสมาชิกของสมาคมชาวสวนทุเรียนในจังหวัดชุมพร และเป็นประธานกองทุนชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ ตั้งแต่ปี 2524 ซึ่งตอนนี้มีสมาชิกประมาณ 223 คน มีเงินหมุนเวียนประมาณ 4-5 ล้านบาท”

การที่บุคคลมีความพอเพียงในหัวใจ มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในระดับเบื้องต้น ช่วยให้บุคคลนั้นๆ มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความคิดอยากเชื่อมโยงคุณงามความดีในจิตใจของตนไปสู่สังคม เช่นเดียวกับคุณวิรัชที่วันนี้มีความอึดเอิบในความสุขที่ได้รับตามอรรถภาพ เป็นสิ่งนำพาให้คุณวิรัชได้สัมผัสกับธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ มีจิตใจที่พร้อมจะแบ่งปันและอุทิศตน

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

การเข้าสู่อาชีพ

ลุงวิรัชเกิดและเติบโตมาจากครอบครัวเกษตรกร อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ดังนั้น ลุงวิรัชจึงได้รับข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการเกษตรมาตั้งแต่วัยเด็ก ได้เจริญเติบโตมาพร้อมกับการแวดล้อมของธรรมชาติ ทำให้เกิดการซึมซับความรักและผูกพันกับธรรมชาติและวิถีชีวิตของเกษตรกรมาโดยตลอด จึงได้เข้าสู่การเป็นเกษตรกรตั้งแต่เริ่มประกอบอาชีพจนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาอาชีพ

ในด้านการพัฒนาอาชีพ ลุงวิรัชมีการพัฒนาอาชีพโดยการเสาะแสวงหาวิธีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตให้ดีขึ้น มีปัจจัยการผลิตที่ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ โดยการหาความรู้จากกรมวิชาการเกษตร ทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ และทำปุ๋ยชีวภาพโดยใช้ปาล์ม ลุงวิรัชใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เช่น

“รักษาป่าไม้ ปลูกต้นไม้ ไม่ทำลายป่า ดำเนินตามพระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินี ปลูกไม้ยืนต้น เช่น ไม้มะฮอกกานี อบเชย จำปาทอง ตะเคียนทอง เป็นต้น”

นอกจากการรักษาป่าไม้ ปลูกไม้ ไม่ทำลายป่า ตามพระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินี ลุงวิรัชยังได้เข้าร่วมกับธนาคารต้นไม้ ปลูกไม้ยืนต้นต่างๆ ในแปลงเกษตรแบบผสมผสานของตนเอง

สำหรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ มีการใช้เครื่องมือบดย่อยทางสะดวกเพื่อทำปุ๋ยหมัก ตอนนี้นำมาพัฒนาเครื่องรับทุเรียนซึ่งลุงวิรัชกล่าวว่า

“... ตอนนี้นำมาพัฒนาเครื่องรับทุเรียน แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่ กำลังพัฒนารุ่นที่ 3 เหล็กที่ใช้อย่างไม่นิ่ง หากดูหนึ่งไม่ได้ แต่ก็พยายามพัฒนาไปเรื่อยๆ ...”

การนำความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาอาชีพของตนเองเป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในการพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี คือ

ลุงวิรัชเป็นบุคคลที่มีอัธยาศัยดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง มีบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำและมีความคิดสร้างสรรค์ ถึงแม้ว่าโดยปกติจะมีบุคลิกภาพที่สุภาพ อ่อนน้อมและเรียบง่าย มีความสามารถในการเป็นวิทยากรและพูดในที่สาธารณะได้อย่างดีเยี่ยม สำหรับการพัฒนาอาชีพของตนเอง ลุงวิรัชสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยการเข้าอบรม สัมมนา และการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นเสมอ ทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง มีความพึงพอใจในอาชีพของตนเองในระดับสูงและไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพ เพราะพบว่าอาชีพปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

ในอดีต ลุงวิรัชเล่าให้ฟังว่า มีอุปสรรคมากมายในการเริ่มต้นทำการเกษตรเนื่องจากความกั้นดารของพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตน้ำเค็ม ปลูกได้แค่มะพร้าวอย่างเดียว หลังจากย้ายมา ปลูกทุกอย่าง เช่น เงาะ ขนุน มะม่วง มะยม มะรุม ทูเรียน อะไรที่ปลูกได้ ปลูกหมด เมื่อก่อนเลี้ยงหมู ไก่ เพราะมีความกั้นดารมาก ก่อนหน้าล้มป่าใหญ่ประมาณ 5 ปี ลุงวิรัชทำป่าโบก ปลูกข้าว ปลูกพริก ปลูกมะเขือ หลังจากนั้น 8 เดือน มีกล้วย มะละกอ

ประมาณปี พ.ศ. 2518 ลุงวิรัชเป็นเกษตรกรที่มีวิถีชีวิตแบบเสื่อผืนหมอนใบ ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 ได้รับความเดือดร้อนจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ชกส.) จึงได้มีโอกาสปรับปรุงและพัฒนาอาชีพ จนสามารถตั้งเนื้อตั้งตัวได้เช่นปัจจุบัน ตอนนั้น ลุงวิรัชเล่าว่า

“... เคยท้อแท้มากเพราะพื้นที่กั้นดารและแห้งแล้งมาก อยากย้ายถิ่นแต่ไม่สำเร็จ ก็เลยสู้ยิบตา ยธรรมชาติทำให้ท้อ แต่เรามีใจสู้และทำงานไปเรื่อยๆ หาบกล้วยหอม 15 หวีเดินทางไปขายที่ตลาด แล้วซื้อข้าวสารครึ่งถังและหัวหอมกลับมากิน แบกกลับมาถึงบ้าน...”

ในสมัยก่อน สภาพภูมิประเทศมีความกั้นดารมาก ลุงวิรัชและภรรยาประสบกับปัญหาในการทำเกษตรอย่างหนักโดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรน้ำ ทำให้การทำเกษตรเป็นไปอย่างยากลำบากถึงที่สุด ซึ่งในสมัยนั้นลุงวิรัชต้องไปแบกน้ำจากหลังเขามาใช้ในไร่สวน ต้องลงทุน มีทั้งการลงทุนและความอดทน ประสบกับความล้มเหลวสารพัดมาหลายครั้ง ไปทำการเจาะบาดาลลงทุนไปประมาณสามแสนถึงสี่แสนบาท แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เสียทุนฟรี คือ เจาะเสียเงินแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์

สิ่งที่ทำให้สามารถผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากและส่งผลให้ประสบความสำเร็จ คือ

“... ความอดทน จากสายลม แสงแดดและความกันดารของท้องที่ ยุทธปัจจัย สำคัญ คือ คุณธรรม ไม่โกง ไม่ผิดศีล 5 ข้อ ความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร มีความเมตตาต่อเพื่อนร่วมชุมชน แบ่งปัน เป็นที่พึ่งพากับชุมชนได้เต็มที่ ...”

ความอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รวมถึงการได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากภรรยา ซึ่งในอดีตสมัยที่กำลังบุกเบิกการทำเกษตร ลุงวิรัชได้ภรรยาเป็นผู้ช่วยและเป็นแรงสนับสนุนอย่างแข็งขันในทุกเรื่อง ทั้งคู่ได้ต่อสู้และฟันฝ่าอุปสรรคมาด้วยกันจนกระทั่งวันนี้ ประกอบกับความที่ตนเองพยายามเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาตนเองและอาชีพของตนเองอยู่เสมอ

“... ส่วนตัวเป็นคนใฝ่รู้ พยายามทำทุกสิ่งทุกอย่าง เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองไปเรื่อยๆ ...”

ปัจจุบัน ลุงวิรัชมีความพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนมาก มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ไม่เป็นหนี้สิน สมัยก่อนกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์และเริ่มใช้คิน และในที่สุดจึงหมดหนี้ ขณะนั้นกู้เงินเพื่อนำมาลงทุนในการประกอบอาชีพและทำมาหากิน ไม่ได้กู้เพื่อนำเงินไปประพฤติออกนอกทาง พอขายผลผลิตแล้วส่งคินจนสุดท้ายไม่จำเป็นต้องกู้ พอมีเงินเก็บบ้างจึงเริ่มซื้อที่ดินที่เป็นของตนเอง ลุงวิรัชเล่าให้ฟังว่า

“... พอใจมาก อยู่อย่างพอเพียง ไม่เป็นหนี้สิน เมื่อก่อนกู้ ธกส. และเริ่มคินและหมดหนี้ เมื่อก่อนเราก็กู้นะ ไม่ใช่ไม่กู้ แต่เราก็ไม่ได้ออกนอกทาง พอขายผลผลิตแล้ว เราก็กินจนสุดท้ายเราก็ไม่กู้ พอมีเงินก็ซื้อที่ดิน มาหลังๆ นี้ก็ซื้อที่ดินเป็นของตัวเอง ...”

ในอดีต ช่วงหลังจากการทำเกษตรแบบผสมผสานและสามารถคินหนี้ได้หมดแล้ว เริ่มซื้อที่ดินที่อยู่ในระแวกเดียวกันเป็นผืนใหญ่ ตอนที่เริ่มซื้อที่ดิน ราคาไร่ละ 200 บาทในปี พ.ศ. 2514 ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ราคาขึ้นเป็นไร่ละ 600 บาท และปัจจุบันราคาขึ้นเป็นกว่าแสนบาทต่อไร่ ส่วนที่ดินแปลงที่ทำกินในปัจจุบัน ก่อนที่จะแบ่งให้ลูกๆ มีทั้งหมดประมาณ 60 ไร่ แต่ปัจจุบันหลังจากที่ได้จำแนกแจกจ่ายจัดสรรปันส่วนให้ลูกๆ ทุกคนแล้ว คงเหลือไว้ให้กับตนและภรรยาประมาณ 10 ไร่

จากการคลุกคลีอยู่กับการทำสวนมาตั้งแต่เด็ก คุณวีรวัฒน์จึงได้ดำเนินอาชีพตามบิดา ซึ่งในปัจจุบันได้ทำเกษตรมา 30 กว่าปี อีกทั้งยังได้รับแนวความคิดมาจากพระราชดำริของในหลวง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เริ่มต้นทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 หลังพายุเกย์ เดิมมีสวนทุเรียนละสวนยางเท่านั้น ได้รับความเสียหายมาก ทำให้เป็นหนี้เป็นสิน จึงเริ่มปลูกทุเรียน ฝรั่ง กัลย มะละกอ พันธุ์ฮอลแลนด์ ยางพารา บนเนื้อที่ 300 ไร่ โดยปลูกฝรั่งเป็นหลัก 150 ไร่ มีแรงงานตามใจคือ ภาวะหนี้สินหลังพายุเกย์

ปัจจุบัน คุณวีรวัฒน์ทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยปลูกผลไม้ เช่น ทุเรียน กัลย มะละกอ (พันธุ์แขกดำ และพันธุ์ฮอลแลนด์) ยางพารา และฝรั่ง เน้นฝรั่ง คือ ปลูกบนเนื้อที่ประมาณ 150 ไร่ เนื่องจากฝรั่งให้ผลผลิตทุก 15-20 วัน กัลยและมะละกอ สามารถเก็บได้ทุกสัปดาห์ ยางพารากรีดได้ทุกวัน แต่สำหรับในแปลงเกษตรของคุณวีรวัฒน์ขณะนี้ยังไม่สามารถกรีดยางได้เนื่องจากเพิ่งปลูกยางพาราในปีพ.ศ. 2551 ส่วนทุเรียน เก็บเกี่ยวปีละ 1-2 ครั้ง ตามฤดูกาล ประมาณช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม และช่วงเดือนมีนาคมเนื่องจากไม่ได้ฉีดสารเพื่อผลิตทุเรียนนอกฤดูกาล

สำหรับการดูแลสวน คุณวีรวัฒน์กล่าวว่า ส่วนใหญ่ทำการกำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ย รดน้ำต้นไม้ โดยมีคนงานอยู่ประจำและบางครั้งใช้คนงานรับเหมา นอกจากการดูแลสวนแล้ว คุณวีรวัฒน์ยังต้องดูแลและรับผิดชอบเรื่องการตลาดเองทั้งหมด ซึ่งรวมถึงการหาตลาด พูดคุยกับลูกค้า นัดแนะเรื่องการส่งของ การตกลงราคาซึ่งโดยส่วนมากแล้ว จะมีการจัดการดังนี้ คือ ฝรั่ง เก็บผลผลิตและนำไปจำหน่ายที่ศูนย์รับซื้อ ราคาขึ้นลงตามท้องตลาด ยางพารา กรีดยางและทำยางแผ่น นำไปส่งที่ศูนย์รับซื้อยางพารา ส่วนทุเรียน มีพ่อค้าคนกลางหรือบริษัทส่งออกมาเหมาหรือตัดที่สวนโดยตรง สำหรับมะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์และกัลย จ้างคนมาเก็บผลผลิตเป็นรายสัปดาห์และมีคนมารับซื้อที่สวน

รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานของคุณวีรวัฒน์ เน้นการปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น ฝรั่ง ทุเรียน มะละกอ กัลย ยางพารา และพืชผักสวนครัว โดยพยายามจัดการแปลงเกษตรของตนเองให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดการแหล่งน้ำไว้ใช้สอยยามจำเป็นโดยการขุดสระ แต่ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ และเช่นเดียวกับเกษตรกรรายอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษา ในแปลงเกษตรของคุณวีรวัฒน์ไม่มีการทำนา เนื่องจากเหตุผลทางด้านแรงงาน

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

สำหรับหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต คุณวีรวัฒน์กล่าวว่า การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินตามทางสายกลาง ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง ไม่พัวพันไปตาม

คุณวีรวัฒน์มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อาศัยอยู่ที่บ้านสวนในบริเวณประมาณ 300 ไร่ คนเดียว ในวันธรรมดา โดยทำงานอยู่ในสวน มีการจ้างแรงงานในการทำสวนผสมผสาน เนื่องจากครอบครัวของคุณวีรวัฒน์อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ คุณวีรวัฒน์จึงต้องเดินทางไปกลับระหว่างจังหวัดชุมพรและกรุงเทพมหานครในทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ คุณวีรวัฒน์กล่าวถึงชีวิตในปัจจุบันของตนเองว่า

“... มีชีวิตเรียบง่าย ไม่เครียด ตื่นเช้ามาเข้าไปดูสวน ... พอวันหยุดก็เดินทางไปหาครอบครัวที่กรุงเทพฯ ...”

คุณวีรวัฒน์รู้สึกพอใจในวิถีชีวิตของตนเองมาก มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย อาศัยอยู่คนเดียวในบ้านไม้หลังเก่า โดยมีครอบครัว คือ ภรรยาและลูก 3 คน อาศัยอยู่กรุงเทพมหานคร โดยตนเองอาศัยอยู่จังหวัดชุมพรเพื่อทำงานและดูแลสวนในวันธรรมดาและกลับไปอยู่กับครอบครัวในวันหยุด ตื่นเช้ามาออกเดินตรวจแปลงเกษตร ซึ่งเป็นบริเวณที่กว้างมาก สำหรับบริเวณที่สามารถเดินได้ก็เดิน และที่ไกลออกไปต้องขับรถไปตรวจดูแปลงเกษตร นอกเหนือนั้น ก็อาจไปประชุม สัมมนา หรือไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าง เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพหรือชุมชนบ้าง

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

คุณวีรวัฒน์เป็นสมาชิกของชมรมชาวสวนทุเรียน บางครั้งมีการไปบรรยาย ทำการอบรมให้ความรู้กับสมาชิกและแบ่งปันความรู้กับเพื่อนบ้าน มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการปรึกษากันเรื่องราคา เรื่องโรคทุเรียน การผลิตทุเรียนให้มีคุณภาพ และคิดหาวิธีทำให้การลงทุนมีผลตอบแทนระยะยาว หน้าที่หลักๆ ของคุณวีรวัฒน์ในสมาคมชาวสวนทุเรียนก็คือ การร่วมมือกันในเรื่องแนวโน้มเรื่องการตลาด การพัฒนาอาชีพให้ยั่งยืน การส่งข่าวสารและประสานงานกับหน่วยงานรัฐเท่าที่ทำได้

ในอนาคตหากมีโอกาส คุณวีรวัฒน์สนใจที่จะทำงานร่วมกับเยาวชน คุณวีรวัฒน์กล่าวว่า

“... ในอนาคตนะครับ หากมีโอกาส ก็อยากจะทำงานเพื่อเยาวชน เพราะเยาวชนคือพลังของชาติ ...”

คุณวีรวัฒน์มองเห็นความจำเป็นในการพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต จึงมีความตั้งใจและความฝันที่อยากพัฒนาเยาวชนในชุมชนของตน เช่น การปลูกฝัง

ประเด็นที่ 5 การพัฒนาอาชีพ

การเข้าสู่อาชีพ

คุณวีรวัฒน์มาจากครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดชุมพร โดยบิดามารดา มีอาชีพทำสวน ซึ่งเป็นพื้นที่สวนขนาดใหญ่โดยมีพื้นที่ประมาณ 300 กว่าไร่ ซึ่งจัดว่าเป็นแปลงเกษตรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่สำหรับการทำเกษตรโดยสมาชิกในครอบครัว ในวัยเด็ก คุณวีรวัฒน์เคยไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศมาเลเซียในระดับชั้นประถมศึกษา จากนั้นจึงกลับมาศึกษาต่อในประเทศไทยจนจบปริญญาตรี ในช่วงแรกของการประกอบอาชีพ คุณวีรวัฒน์ทำงานบริษัท แต่เนื่องจากความชอบส่วนตัว ประกอบกับความผูกพันอยู่กับการทำสวนที่ตนเองได้รับมาตั้งแต่เกิด จึงทำให้ตัดสินใจกลับมาเป็นเกษตรกรสืบทอดอาชีพของครอบครัว

คุณวีรวัฒน์เป็นบุคคลที่มีอัธยาศัยดี มีบุคลิกภาพที่สุ่ม รอบคอบ มีความละเอียดซึ่งสามารถเห็นได้จากการเก็บสถิติเกี่ยวกับการทำสวนต่างๆ เช่น บัญชีรายรับรายจ่าย ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ใช้ในการผลิตรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ในแปลงเกษตรของตนเอง และมีความเป็นผู้นำ

การพัฒนาอาชีพ

สำหรับการพัฒนาอาชีพของคุณวีรวัฒน์นั้น มีการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพดังนี้

“การพัฒนาอาชีพ เรียนรู้จากการเข้าอบรมสัมมนาหาความรู้ใหม่ๆ เรื่อยๆ อ่านหนังสือและนิตยสาร และนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน ลองผิดลองถูกไปเรื่อยๆ โดยไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่พยายามปรับและประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ๆ ที่ได้มาใช้ในด้านพืชและเทคนิค”

คุณวีรวัฒน์พยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เช่น ทรัพยากรน้ำ ทำการเก็บกักน้ำไว้ใช้ จัดการจุลินทรีย์หรือหญ้าตามความเหมาะสมซึ่งเป็นเรื่องภาวะสิ่งแวดล้อม ปลูกต้นไม้ไว้ใช้ และใช้พื้นที่ในแปลงเกษตรให้เป็นประโยชน์ ส่วนแรงงาน พยายามเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด ใช้คอมพิวเตอร์เก็บข้อมูลผลผลิต และรายรับรายจ่าย ใช้เครื่องจักรตัดหญ้า ใช้เครื่องพ่นจุลินทรีย์ในการปราบโรคพืช ทำปุ๋ยชีวภาพโดยการหมักมะละกอ และทำปลาหมัก พยายามใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เพราะการใช้สารเคมีมีผลกระทบต่อดิน

สำหรับการพัฒนาอาชีพ คุณวีรวัฒน์มีความกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติมโดยการอ่านหนังสือ ตำรา นิตยสาร หรือการเข้ารับการอบรม สัมมนาและเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นอยู่เสมอ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ เรื่องแรงงาน เงินทุน และราคาผลผลิต ซึ่งเป็นไปตามกลไกของตลาด ต้องพยายามลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต ซึ่งในปัจจุบันคุณวีรวัฒน์ได้พยายามแก้ปัญหาไปเรื่อยๆ จึงไม่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก แต่เป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังอย่างมากในการประกอบอาชีพของตนเอง

ปัจจุบันคุณวีรวัฒน์รู้สึกพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองมากเพราะมีชีวิตที่พอเพียง มีความเป็นอิสระในชีวิตประจำวันและทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี คุณวีรวัฒน์กล่าวว่า

“...พอใจมาก เพราะมีชีวิตที่พอเพียง พอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจเพราะไม่เป็นหนี้สิน มีความอิสระ สุขภาพจิตดี ...”

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ตนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งคือ การบริหารงานให้บรรลุผลซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน การวางแผนงานอย่างละเอียด การจดสถิติบันทึกข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิต บัญชีรายรับและรายจ่ายต่างๆ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการบำรุงรักษาต่างๆ ในแปลงเกษตร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทุกปัจจัยเป็นสิ่งที่สำคัญในการประกอบอาชีพและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการทำงาน และการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต รวมทั้งบริหารคนให้มีความสุขกับงาน

กรณีที่ 5 นายสุรัตน์ ไชยวัฒน์

ข้อมูลส่วนบุคคล

คุณสุรัตน์ ไชยวัฒน์ อายุ 42 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 87 หมู่ 12 บ้านบากแดง ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีพี่น้องร่วมมารดา 5 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 1 คน ตนเป็นพี่ชายคนโต อาชีพหลักเดิมคือ รับจ้างกรีดยางและทำสวนมะพร้าว ปัจจุบันทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ ปลูกมังคุด มะพร้าว หมาก ปาล์ม พืชผักสวนครัว และไม่ใช้สอยต่างๆ สำหรับฐานะทางเศรษฐกิจ มีเงินใช้จ่ายเพียงพอ มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน มีระดับความพึงพอใจใน

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

คุณสุรัตน์เริ่มต้นทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยมีแรงบันดาลใจจากความคิดที่ต้องการความยั่งยืนและจากสวนกำนันเครือทเนื่องจากคุณสุรัตน์มักจะไปนั่งเล่นที่สวนกำนันเครือทเป็นประจำเพื่อปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับเรื่องการเกษตรหรือการพัฒนาชุมชนต่างๆ เริ่มแรกคิดที่จะสร้างสวนผสมรวมหรือการปลูกพืชผสมผสาน คือ กินทุกอย่างที่ปลูกและปลูกทุกอย่างที่กิน เพราะต้องการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและใช้ชีวิตที่อยู่ในปรัชญาของในหลวงท่าน จึงนำมาประยุกต์ใช้ แรงบันดาลใจอีกอย่างหนึ่งคือพระดำรัสของพระองค์ท่านที่ได้ฟังจากโทรทัศน์และรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ

ในการทำเกษตรแบบผสมผสาน คุณสุรัตน์ให้ความสำคัญกับการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งตอนนี้เน้นการปลูกต้นไม้ไว้ใช้สอยเพื่อเป็นสวัสดิการธนาคารต้นไม้เพราะสามารถนำต้นไม้มาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์หลายประการ ในอดีตคุณสุรัตน์ปลูกผลไม้ คือ มังคุดเป็นหลักซึ่งปลูกไว้ประมาณ 200 ต้น แต่เนื่องจากมังคุดให้ผลผลิตไม่สม่ำเสมอทำให้ตนอยู่อย่างลำบาก ทำให้เข้าใจว่าหากปลูกพืชเชิงเดี่ยวจะมีรายได้ที่ไม่ค่อยชัดเจนและไม่แน่นอน จึงมีแนวคิดว่าจะมีอะไรหลายๆ อย่างที่สามารถเกิดขึ้นได้จากพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเริ่มลงมือปฏิบัติ เช่น ปลูกพันธุ์ไม้ พืชกินได้ ปลูกมะพร้าว 100 ต้นบนที่ดินทั้งหมด 10 ไร่ มีหมาก 600 ต้น มีทุเรียนและปาล์มไม้ที่ต้น แต่ตอนนี้ได้ปลูกปาล์มเพิ่มอีกประมาณ 30 ต้น การปลูกปาล์มของคุณสุรัตน์เป็นลักษณะปลูกปาล์มแซมพันธุ์ไม้อื่นๆ และตอนนี้ได้ปลูกไม้ยืนต้นจนเต็มพื้นที่แล้ว มีต้นไม้ที่ขึ้นทะเบียนกับธนาคารต้นไม้ประมาณ 3,000 กว่าต้น โดยขนาดของต้นไม้มีหลายรุ่น บางต้นใช้ได้แล้วระยะเวลาการปลูกต้นไม้ขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ บางชนิดใช้เวลาในการปลูกประมาณ 10 ปี บางชนิด 15 ปี หรือ 20 ปี แต่คุณสุรัตน์ไม่ได้ปลูกต้นไม้เพื่อรอคอยว่าจะได้ใช้เมื่อไรเพียงอย่างเดียว แต่มีความตั้งใจอยากปลูกป่า และอยากรักษาธรรมชาติไว้ให้แผ่นดิน นอกจากนั้น ยังได้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ไม่ได้ปลูกเพื่อขาย มีการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในทางค้ำน้ำ ไม่ได้ขุดบ่อและไม่ได้เลี้ยงสัตว์

รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานของคุณสุรัตน์ เน้นการปลูกพืชผสมผสาน ปลูกไม้ยืนต้นไว้ใช้สอย มีการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามจำเป็น งดการใช้สารเคมี แต่ไม่มีการเลี้ยงสัตว์และทำนา การจัดการกิจกรรมการเกษตรของคุณสุรัตน์ในส่วนนี้จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีใหม่ แต่นี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตเพราะคุณสุรัตน์และครอบครัวมีความพอเพียงและสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับเบื้องต้น

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

คุณสุรัตน์มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่แบบพอเพียง อยู่กับสังคมที่มีการเชื่อมโยงกัน ฟังพากันในเรื่องของแนวความคิด อยู่อย่างแบ่งปันและเอื้อเฟื้อต่อกันฉันพี่น้อง วิถีชีวิตประจำวัน คือ ตื่นเช้ามาจะเข้าสวนก่อน ปกติจะตื่นประมาณ 6 โมงเช้า เข้าสวนเดินเที่ยวเล่นประมาณ 2 ชั่วโมง มีความสุขกับการได้เข้าไปเห็นต้นไม้ จากนั้นถ้ามีภารกิจอื่นๆ จึงไปทำตามโปรแกรมที่วางไว้ ในแต่ละวันช่วงกลางวันจะไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้าน เพราะเวลาส่วนใหญ่ของคุณสุรัตน์หมดไปกับการไปประชุมตามที่ต่างๆ ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับงานการเกษตรและพัฒนาชุมชน ภายในหนึ่งเดือน ต้องออกจากบ้านไม่ต่ำกว่า 22 วัน เพราะตนมีส่วนร่วมในสังคมเยอะ ในฐานะที่เป็นผู้นำและเป็นแกนนำในตำบล ส่วนตอนเย็นจะกลับมาทานข้าวที่บ้านกับครอบครัว พักผ่อน รู้สึกมีความสุข ไม่เครียด เหตุผลที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพราะได้ทำในสิ่งที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคม และสิ่งที่ได้รับคือความสุขและการใช้ชีวิตที่มีค่า สิ่งที่คุณสุรัตน์ชอบที่สุดคือเรื่องการอนุรักษ์ป่า มีความสุขมากกับการได้เข้าไปเที่ยวในป่าซึ่งปกติจะเข้าป่าในเขตวังตะกอกซึ่งมีอยู่ 2 แห่งบนพื้นที่ประมาณ 70,000 ไร่ เพื่อไปดูและหาเมล็ดพันธ์ไม้ที่เกือบหายสาบสูญไปมาเพาะชำและขยายพันธ์ เป็นการย้ายป่าจากป่ามาไว้ที่บ้านเพราะเป็นคนที่รักธรรมชาติมาก

คุณสุรัตน์มีความพึงพอใจในชีวิตของตนเองอย่างมาก คุณสุรัตน์กล่าวว่า

“... พอใจกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มากๆ อยู่แบบการมีสังคม เชื่อมโยง ฟังพากันในเรื่องของแนวคิด ... มีความสุข ไม่เครียด ...”

คุณสุรัตน์ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยเน้นในเรื่องของความ พออยู่พอกิน พอเพียง และสามารถผลิตสิ่งที่สามารถใช้ในการชีวิตประจำวันได้ โดยลดการพึ่งพาจากภายนอก ประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การปลูกพืชแบบผสมผสาน

สำหรับการพึ่งพาผู้อื่นส่วนใหญ่จะพึ่งพาในด้านการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ คุณสุรัตน์อยากเป็นเกษตรกรที่สามารถเกษียณอายุได้เร็ว จึงปลูกต้นไม้ไว้เยอะ คุณสุรัตน์ไม่เคยคิดพึ่งพารัฐในการดูแลตนเองในช่วงวัยชรา โดยเขาให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการพึ่งพารัฐว่า

“... จะไม่คิดว่าอายุ 60 เมื่อไร จะคอยแต่เบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท ตอนนี่ตนเองอายุ 42 ปี อีก 18 ปี ต้นไม้โตแล้ว ตนเองจะไม่อยู่เป็นภาระของรัฐบาลหรือเป็นภาระของลูกหลาน ...”

คุณสุรัตน์ยึดหลักความพอเพียงและการพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นทำความดี ไม่พาดพิงไปตามกระแสบริโภคนิยม ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวจากผลกระทบภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

คุณสุรัตน์เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี คุยกับคนได้ทุกระดับแม้แต่กับเยาวชน เป็นคนที่เข้ากับคนได้ง่ายและเข้าถึงได้ง่าย และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาสังคมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมหลายอย่าง เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและเป็นแกนนำในชุมชน เป็นตัวแทนระดับอำเภอและระดับจังหวัด ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2552 ได้มีโอกาสไปเสวนาเรื่องธนาคารต้นไม้กับท่านนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ที่โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลและกำลังได้รับการผลักดันให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ทั่วประเทศดำเนินการเพื่อให้คนปลูกต้นไม้ คุณสุรัตน์เองเป็นผู้จัดการธนาคารต้นไม้ ปัจจุบันมีส่วนร่วมกับเยาวชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องกีฬา

ปัจจุบันคุณสุรัตน์กำลังพัฒนาเรื่องการผลิตไฟฟ้าทางน้ำ เพราะมีความคิดว่าแทนที่จะปล่อยให้น้ำไหลลงสู่ทะเลแล้วก็หมดไป ตนคิดว่าน่าจะสามารถทำอะไรที่เป็นประโยชน์สักอย่างก่อนที่น้ำจะไหลลงสู่ทะเล ซึ่งตอนนี้ได้ทำการสำรวจข้อมูลแล้ว 2 จุด สามารถสร้างไฟฟ้าพลังน้ำได้ มีการจัดการเรื่องของทรัพยากรน้ำ ส่วนในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ ตอนนี้ทุกคนในชุมชนตระหนักในการหยุดการทำลายป่าแล้ว เนื่องจากปัจจุบันมีฐานข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับแผนที่การครอบครองโฉนดซึ่งตอนนี้ได้ประกาศใช้กับผู้ที่อยู่ใกล้ป่าจำนวน 300 กว่าราย ว่าหากใครล่วงล้ำเกินเส้นที่ตั้งให้ให้ถือว่าคนนั้นเป็นผู้บุกรุก รายละเอียดอยู่ด้านหลังโฉนดชุมชน มันเป็นการทำความจริงให้ปรากฏอย่างชัดเจน เป็นการแสดงสิทธิการครอบครองที่ดินของชาวบ้านในชุมชน นั่นคือ ทุกคนที่มีที่ดินที่จับจองก็จะมีหนังสือรับรองคนละ 1 ฉบับ ซึ่งปัจจุบันมีการออกโฉนดเพิ่มให้ชาวบ้าน 3 หมู่ คือ หมู่ 6 หมู่ 12 และ หมู่ 13 ก่อนหน้านี้ก็มีการนำร่องไปแล้ว 3 หมู่ คือหมู่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 10 มีอาณาบริเวณในเขตพื้นที่ของแต่ละแปลงและมีการปลูกไม้บนพื้นที่ทุกแปลง ส่วนแผนชุมชนจะมีการประเมินทุก 5 ปี สำหรับการใช้จ่ายไฟฟ้าพลังน้ำ มีการสำรวจแม่น้ำแต่ละสายในจังหวัดชุมพร สำหรับตำบลวังตะกอมี่แม่น้ำสำคัญอยู่ 2 สาย คือ คลองปริมกับคลองน้กคนดง มีการสำรวจว่าหากจะสร้างไฟฟ้าพลังงานน้ำจะสามารถใช้ได้กี่คน ในช่วงปิดภาคเรียน มีการส่งเสริมให้นักเรียนมาช่วยเก็บข้อมูลเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง นักเรียนจะมีรายได้วันละ 330 บาท การจ่ายค่าแรงจะจ่ายเป็นรายสัปดาห์ โดยจะจ่ายทุกวันศุกร์ ต้องทำงานประมาณ 3 สัปดาห์ จะได้ค่าแรงสัปดาห์ละ 2,310 บาท ทำทั้ง 7 วัน ฉะนั้นนักเรียนจะมีรายได้ทั้งหมด 6,930 บาทในช่วงปิดเทอม สำหรับงบประมาณในการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากผลการสำรวจ คาดว่ามีค่าใช้จ่ายประมาณ 160,000 บาท ต่อการผลิตพลังงานไฟฟ้าสำหรับใช้ได้ 10 หลังคาเรือน เฉลี่ยค่าไฟฟ้าเป็นจำนวนเงินประมาณ

ในส่วนของการส่งเสริมให้มีการนำศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุณสุรัตน์พยายามเป็นส่วนหนึ่งในการรณรงค์ให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนปลูกต้นไม้ไว้ให้มาก เพราะหากทำอย่างนั้นได้ สักวันหนึ่งประเทศไทยอาจสามารถลดการนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศได้ และจะสามารถลดมลภาวะได้เยอะ เรื่องนี้มีความเป็นไปได้เพราะว่า ถ้าหากมองจากอดีตของปู่ย่าตายาย บรรพบุรุษของไทย คนโบราณแทบไม่ใช้เหล็กเลย ส่วนใหญ่ใช้ไม้ทั้งนั้น แต่ที่หันมาใช้เหล็กอาจเป็นเพราะว่าไม้หมดประเทศ

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

การเข้าสู่อาชีพ

คุณสุรัตน์มีอาชีพเดิมคือทำสวนและรับจ้างทั่วไป แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักแหล่งของตนเอง ต่อมาได้รับแนวคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานจากก้านั้นเควิตและจากข้อเสนอเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และมีความเชื่อว่าน่าจะเป็นทางออกสำหรับเกษตรกรในยุคปัจจุบัน จึงนำมาประยุกต์ใช้และเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานเต็มตัว โดยมีสวนก้านั้นเควิตเป็นต้นแบบของการทำเกษตรแบบผสมผสาน

การพัฒนาอาชีพ

คุณสุรัตน์มีการพัฒนาอาชีพโดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรไม้ โดยมีเป้าหมายว่าอีก 10 ปีข้างหน้า ตำบลวังตะกอนน่าจะมีโรงงานแปรรูปไม้และโรงเลื่อยในชุมชนของชุมชนและเพื่อชุมชน เพราะหากสามารถสร้างตรงนั้นได้จะสามารถสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้ ช่วยลดภาวะการว่างงานและการเข้าไปแออัดทำงานในเมือง เพราะการทำงานอยู่ในผืนแผ่นดินบ้านเกิดของตนเองน่าจะมีความสุข สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียงเนื่องจากในชุมชนแต่ละแห่งล้วนมีวัดอุทิศและต้นทุนในการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอหากรู้จักพอ จะสามารถนำมาซึ่งสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์ได้เช่นกัน ดังนั้น ผู้ใหญ่ในชุมชนในวันนี้จึงเป็นกำลังสำคัญในการปลูกฝังและวางแผนการพัฒนาชุมชนให้กับเยาวชนและคนรุ่นหลังต่อไป สำหรับเรื่องทรัพยากรน้ำ คุณสุรัตน์กำลังดำเนินการดังนี้

“ตอนนี้ผมทำในเรื่องของการใช้ไฟฟ้าทางน้ำ เพราะว่าแทนที่จะปล่อยให้ไหลลงสู่ทะเลแล้วก็หมดเลย คิดว่าเราน่าจะทำอะไร น่าจะได้อะไรจากน้ำก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเล ตอนนี่ก็กำลังสำรวจข้อมูล สำรวจแล้ว 2 จุด ที่จะสามารถสร้างไฟฟ้าพลังน้ำได้ นี่คือเรื่องของทรัพยากรน้ำ ส่วนในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ ตอนนี่ก็หยุดแล้ว หยุดแล้ว ทุกๆ คนหยุดการทำลายป่า”

ปัจจุบัน พยายามพัฒนาทักษะส่วนตัวและอาชีพของตนเองโดยพยายามเรียนรู้จากสวน กำนันเครือทและนำมาประยุกต์ใช้ในการที่ดำรงชีวิตประจำวัน มีการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ขยายโอกาสให้แก่ตนเองและสังคม เช่น ขยายโอกาสในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน รวมกลุ่มทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพไว้ขาย การรวมกลุ่มเพาะต้นกล้าไม้ไว้ขาย ปลูกพืชผักสวนครัวและผักป่าเป็นอาชีพอิสระในชุมชนบ้านบากแดง ตำบลวังตะกอก

ส่วนการพัฒนาอาชีพโดยการเชื่อมโยงอาชีพของตนเองกับอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น คุณสุรัตน์มีความฝันในเรื่องของการปลูกต้นไม้เพื่อลดการนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศ และมีโรงงานแปรรูปไม้ในชุมชน ให้ครอบครัวในชุมชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตอยู่อย่างยั่งยืนได้ เพราะทุกวันนี้ ถ้ามองจากมุมมองของเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศแล้ว แทบจะขาดทุนทุกเรื่อง ซึ่งปรากฏการณ์ที่เห็นและเป็นอยู่ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า เราจะทำอย่างไรไม่ให้เกษตรกรขาดทุนตั้งแต่เริ่มต้น ต้องค้นหาวิธีว่าจะอยู่อย่างไรเพื่อไม่ให้ขาดทุน และตอนนี้ได้ค้นพบแล้ว พบว่าการอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคตได้ คือ การทำเศรษฐกิจพอเพียง

ในเรื่องของการสืบทอดอาชีพเกษตรกรแบบผสมผสานของลูกหลานนั้น คุณสุรัตน์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าอยากให้ลูกหลานได้สืบทอดอาชีพนี้เพราะตนมีความเชื่อมั่นในการทำเกษตรกรรมว่าเป็นอาชีพที่ยั่งยืน คุณสุรัตน์กล่าวว่า

“... แนนอนอยู่แล้ว เพราะว่าเป็นหนทางรอดแล้ว คำเรียกว่า เห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์แล้ว ...”

ดังนั้น คุณสุรัตน์จึงมีแนวทางในการแนะแนวอาชีพให้แก่บุตรหลานหรือเยาวชนในท้องถิ่นของตนเองโดยการอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและอาชีพเกษตรกรรมให้กับเยาวชน โดยจัดให้มีการรวมกลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ เพาะเมล็ดพันธุ์ไม้ต่างๆ แล้วเอาไปขายที่ธนาคารต้นไม้ ซึ่งราคาขายทั่วไปจะขายต้นละไม่เกิน 10 บาท สามารถให้เกษตรกรหรือชาวบ้านสามารถบริโภคได้ ไม่เอาเปรียบหรือรังแกกันจนเกินไป นอกจากขายแล้ว ก็มีการแจกและแบ่งปันด้วย สำหรับคุณสุรัตน์เองชอบนำเมล็ดพันธุ์พืชหรือพันธุ์ไม้ไปแจกตามวัด โรงเรียน ที่สาธารณะ หรือตลาดกลางของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร บางครั้ง มีคนแถวนครนายกและเชียงใหม่มาเอาเมล็ดพันธุ์จากคุณสุรัตน์ไปปลูก เช่น ไม้มะฮอกกะนี ไม้จำปาทอง ไม้ตะเคียนทอง หรือไม้ยมหอม ซึ่งไม้ยมหอมเป็นไม้ที่พระเจ้าแผ่นดินเอามาสร้างเรือใบและเป็นไม้ที่ปลูกได้ง่ายและทนแล้งมาก คุณสุรัตน์เชื่อว่ากิจกรรม

คุณสุรัตน์เป็นเกษตรกรแบบผสมผสานที่มีอายุน้อยที่สุดในบรรดากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ คืออายุ 42 ปี คุณสุรัตน์เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ดี มีบุคลิกภาพที่สุ่ม มีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นนักปฏิบัติ

“เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี พูดกับคนได้ทุกระดับ แม้แต่กับเขาวชน เข้ากับคนได้ง่าย เข้าถึงได้ง่ายครับ”

คุณสุรัตน์ได้พัฒนาอาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพของตนเองรวมทั้งชุมชนของตนเองอยู่เสมอ โดยการกระทำทุกอย่างจะคำนึงถึงส่วนรวมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม คุณสุรัตน์เป็นคนหนุ่มไฟแรงที่มีวิสัยทัศน์ในการสร้างอาชีพให้กับชุมชนโดยการคิดพัฒนา การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากทรัพยากรน้ำมาใช้ในชุมชน มีความอดทนและไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

อุปสรรคที่พบในตอนแรกสำหรับคุณสุรัตน์ คือ ความยากจนและความไม่มั่นคง ไม่สามารถขายผลผลิตได้ ไม่ว่าจะปาล์มหรืออะไรก็ตาม ทำให้เกิดความยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต คุณสุรัตน์เล่าว่า สมัยนั้น มีการประท้วงและมีคนไปปิดถนนกัน คือคนเหล่านั้นยังไม่พบหนทางรอดของตัวเอง จึงต้องทำแบบนั้น แต่ตอนนี้คิดว่า เกษตรกรไม่จำเป็นต้องทำแบบนั้นแล้วเพราะวันนี้เกษตรกรสามารถมีหนทางออกหลายๆ ทาง และน่าจะเป็นทางที่ดีที่จะทำ ให้สังคมอยู่อย่างมีความสุขได้ โดยไม่ต้องไปวุ่นวายในเรื่องของการผลิตเพื่อความร่ำรวย ไม่ต้องไปหวังว่าทำเรื่องนั้นหรือเรื่องนี้แล้วจะได้รวย เพราะความคิดแบบนั้นจะนำมาซึ่งความทุกข์ ทำให้ทุกข์อย่างไม่รู้จักจบสิ้น แต่ควรคิดว่า ทำอย่างไรให้เราอยู่ได้แบบพอมี พอกิน พอเพียง

ในช่วงเวลาที่รู้สึกท้อแท้ คุณสุรัตน์มีวิธีทำให้ตัวเองกลับมาดีมีภาวะที่พร้อมจะสู้โดยคิดว่า คิดให้ไกล ไปให้ถึง ประกอบกับที่ตนเองเป็นคนมีความฝัน มีความอดทน จึงผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากและหลุดจากวงจรมาได้

คุณสุรัตน์กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในอาชีพและการดำเนินชีวิต คือ ความอดทน ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ รวมทั้งกำลังใจจากภรรยาและครอบครัว ส่วนอุปสรรคหรือปัญหาที่พบในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินวิถีชีวิตในปัจจุบันอาจเป็นเรื่องภัยธรรมชาติ แต่ไม่คิดว่าเป็นอุปสรรค เพราะไม่ค่อยมีอะไรร้ายแรง

ปัจจุบัน คุณสุรัตน์มีความพึงพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง เพราะมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต คุณสุรัตน์เล่าให้ฟังว่าเมื่อปีที่แล้วคือ ปีพ.ศ. 2551 มีรายได้เกือบสามหมื่นบาทจากปาล์มเพียง 30 ตันเนื่องจากปาล์มราคาดี จากการทำเกษตรแบบผสมผสาน ช่วยให้มีรายได้จากหลายๆ ทางในระยะเวลาที่ต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น มะพร้าว เก็บเดือนละครั้ง ปาล์มน้ำมันเก็บ 20 วันต่อครั้ง อย่างน้อยจะมีรายได้ประมาณ 1,500 บาทต่อเดือนสำหรับปาล์ม จากประสบการณ์ เคยมีรายได้ประมาณ 8,000 กว่าบาทจากปาล์มแค่ 30 ตัน หากเก็บปีละครั้ง ถ้าจะขายหมากอ่อนก็เก็บครึ่งเดือนต่อครั้ง หมุนเวียนไป ส่วนหนึ่งก็เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่าย เป็นเงินพอค่าตอบแทนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

สิ่งที่คุณสุรัตน์ยังต้องซื้อ คือ ข้าวสารเพราะไม่ได้ปลูกข้าว ส่วนพืชผักสวนครัวนั้น ไม่มี ความจำเป็นต้องซื้อเพราะปลูกกินเอง และมีการผลิตน้ำมันไว้บริโภคเอง ยกเว้นน้ำมันรถยนต์ที่ยังต้องซื้อ ดังนั้นในชีวิตประจำวัน ถ้าหากไม่มีเงินก็ยังสามารถหาอาหารเพื่อยังชีพได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งต่างจากสังคมเมืองที่ต้องพึ่งพาเงินในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมาก อีกทั้งตนเองและครอบครัวไม่มีหนี้สินอะไร จึงรู้สึกพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองมาก ถึงแม้ว่าไม่ได้ร่ำรวยอะไรแต่ก็มีรายได้ตลอด มีรายได้ทุก 20 วัน ทุกเดือน และทุกปี ทำให้พออยู่ พอกิน และพอเพียง

“ตอนนั้นก็ซื้อข้าว ผักก็ปลูกกินเอง น้ำมันก็ใช้น้ำมันผลิตเอง หากไม่มีเงินก็อยู่ได้ เพราะว่าดีกว่าคนเมือง เพราะคนเมืองต้องซื้อทุกอย่าง คนที่เป็นเกษตรกรหรือคนที่อยู่ในชนบทเนี่ย วันๆ ถ้าไม่ใช้ตั้งก็อยู่ได้มีย อยู่ได้ เพราะว่าผักเลี้ยงก็มีอะไรต่อมิอะไรในสวนก็มีเยอะ หากินได้”

คุณสุรัตน์มีการดำเนินวิถีชีวิตกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ มีความพอเพียงในระดับครอบครัว และระดับชุมชน มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งจะเป็นอีกแรงหนึ่งในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรว่ามีพฤติกรรมการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาคือศึกษาความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะและเป็นแนวทางในการแนะแนวอาชีพ พัฒนาอาชีพ และดำเนินชีวิตให้แก่เยาวชนไทย ชุมชนเกษตรกร ใกล้เคียง หรือชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมให้มีชีวิตที่มีประสิทธิภาพและมีความสุขอย่างยั่งยืน เหมาะสมกับสภาวะสังคมไทยในปัจจุบัน โดยศึกษาจากเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรจำนวน 5 คน ที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ คือ เป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานและได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างของจังหวัดชุมพร และมีความสมัครใจในการเป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และนำเสนอผลการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงบริบทของวิถีการดำเนินชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรอย่างชัดเจนและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยนำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรและมากน้อยเพียงใด พบว่า

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน

การเกษตรแบบผสมผสานสามารถทำได้หลายรูปแบบ หลายแนวคิด และไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับการนำแนวคิดไปประยุกต์และปฏิบัติตามบริบทของบุคคลและสังคม การออกแบบรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล อาจมาจากความล้มเหลวในอดีต จึงนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับปรุงและทำให้เกิดรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานของตนเอง

สำหรับก้านันเควิท ได้พัฒนารูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานอย่างครบวงจร โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในอดีต ประกอบกับการได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นที่ 27 ไร่ มีการจัดกิจกรรมการเกษตรแบบผสมผสานให้มีความเกื้อหนุนกันโดยอาศัยธรรมชาติเป็นตัวขับเคลื่อน มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน เลี้ยงสัตว์ ทำนา ขุดบ่อน้ำไว้ใช้สอยและเลี้ยงปลาในบ่อ ทำฝายกั้นน้ำเพื่อบริหารการไหลของน้ำได้ตามความต้องการ และจัดสรรพื้นที่ไว้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีปลูกไม้ยืนต้นต่าง ๆ เต็มพื้นที่และขึ้นทะเบียนกับธนาคารต้นไม้ มีการจัดรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานอย่างครบวงจรและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทุกประการ

ส่วนลุงนิล ได้พัฒนารูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานจากความล้มเหลวในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและการได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง สำหรับพื้นที่ 17 ไร่ ลุงนิลเน้นการปลูกพืชแบบผสมผสานและการเลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อเลี้ยงปลาและกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร และจัดสรรพื้นที่บางส่วนไว้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ไม่มีการทำนาเนื่องจากขาดแคลนแรงงานและขนาดของพื้นที่การเกษตรไม่เอื้ออำนวย ไม่ใช้ปุ๋ยหรือสารเคมีใดๆ ในแปลงเกษตร มีการจัดรูปแบบการเกษตรที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงยกเว้นในเรื่องการจัดสรรพื้นที่สำหรับทำนา ซึ่งตามหลักของทฤษฎีใหม่ เกษตรกรควรจัดสรรพื้นที่ในการทำนาประมาณร้อยละ 30 อย่างไรก็ตาม ลุงนิลสามารถจัดกิจกรรมการเกษตรของตนเองให้มีการเกื้อหนุนกันและสอดคล้องกันตามธรรมชาติ

สำหรับลุงวิรัช รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้รับการพัฒนามาจากประสบการณ์ความยากลำบากในอดีต จากความกดดันของพื้นที่การเกษตร ทำให้เกิดแนวคิดในการปลูกทุกอย่างที่สามารถกินได้และสามารถปลูกได้บนผืนดินของตนเอง ประกอบกับช่วงหลังคือประมาณปี พ.ศ. 2542 ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรของตนเอง

รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแบบผสมผสานผู้ให้ข้อมูลไม่เพียงมีหลักการสอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือ มีการจัดกิจกรรมในการเกษตรแบบผสมผสานที่เกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ แต่ยังคงสอดคล้องกับระบบเกษตรอื่นๆ ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น ระบบวนเกษตรที่เน้นการปลูกป่า จะเห็นได้ว่าเกษตรกรแบบผสมผสานทุกรายมีการปลูกไม้ยืนต้นไว้ในแปลงเกษตรของตนเองและได้ขึ้นทะเบียนต้นไม้กับธนาคารต้นไม้ พุทธเกษตรที่เน้นการเกษตรแบบผสมผสานและสอดคล้องกับหลักของพุทธศาสนานั้นคือ การรวมธาตุต่างๆ และการคิดดี ทำดี ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรอินทรีย์ที่งดการใช้สารเคมี คำนี้ถึงความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกษตรกรรมธรรมชาติที่เน้นการผลิตโดยอาศัยพลังจากธรรมชาติ ซึ่งระบบการเกษตรเหล่านี้มีการปฏิบัติที่ส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และมีเป้าหมายในการพัฒนาที่สอดคล้องกัน นั่นคือ เป้าหมายการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง และเน้นหลักของความยั่งยืน

นอกเหนือจากนั้น ยังพบว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่เพียงเป็นอาชีพที่ประกอบในการหาเลี้ยงชีพแต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และเป็นหนทางแห่งการพัฒนาตนเองไปสู่ความสมบูรณ์ของการเป็นมนุษย์ ซึ่งแนวความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเกษตรกรรมธรรมชาติของ พุทฺโธกะ (พุทฺโธกะ. 2551: 138) ซึ่งกล่าวว่า “เป้าหมายสูงสุดของเกษตรกรรมไม่ใช่การเพาะปลูกพืชผล แต่คือการบ่มเพาะความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์” และสอดคล้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยาของ อับราฮัม มาสโลว์ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2548: 99 – 106) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจขั้นสูงสุดของมนุษย์คือเป้าหมายสู่ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self –Actualization) มาสโลว์กล่าวว่า แรงจูงใจขั้นสูงสุดนี้ คือแรงจูงใจเพื่อตระหนักรู้ความสามารถของตนและประพฤติปฏิบัติตนตามความสามารถและสุดความสามารถ โดยเฟื่องฟูประโยชน์ของบุคคลอื่นและของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ มาสโลว์เชื่อว่า คนทุกคนมีความมุ่งหมายในชีวิต เพื่อจะบรรลุถึงความสมปรารถนาในระดับนี้ทั้งนั้น เพื่อจะเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ (Self-actualized person) และคนทุกคนสามารถพัฒนาเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ได้และบุคคลเหล่านี้ก็เป็นบุคคลสามัญเยี่ยงเราท่าน ไม่ใช่เทพเจ้า แต่การที่คนจะได้บรรลุถึงความสมปรารถนาในระดับนี้ ก็ต้องได้สมประสงค์ของความต้องการในลำดับขั้นต่างๆ ทั้ง 4 ลำดับเบื้องต้นก่อน นั่นคือ ลำดับที่ 1 ความต้องการทางสรีรวิทยา (Psychological needs) ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการเป็นเจ้าของ

ประเด็นที่ 2 หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต

เนื่องจากแต่ละบุคคลมีการเติบโตมาจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ในชีวิตที่แตกต่างกัน จึงอาจทำให้เกิดหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับบริบทของตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับพบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัด ชุมพรผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ มีหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน เช่น กำนันเควีที่มีแนวทางในการลดการพึ่งพาทายนอก เน้นการพึ่งพาตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ รู้จักการแบ่งปัน มีความพอเพียง ลุงนิลเน้นหลักความพอเพียงและการพึ่งตนเอง ลุงวิรัชเน้นหลัก ความพอเพียงและหลักศาสนาในการดำเนินชีวิต คุณวีรวัฒน์เน้นหลักความพอเพียงและ การพึ่งตนเอง และคุณสุรัตน์เน้นหลักความพอเพียงและลดการพึ่งพาทายนอก

ในความแตกต่างของบริบทเกษตรกรแบบผสมผสานแต่ละคน ยังมีความคล้ายคลึงกัน มีหลักการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างกันนั่นคือ ความพอเพียง และมีเป้าหมายในชีวิตคือความสุขทาง กายและใจ สิ่งที่ทำให้เกษตรกรแบบผสมผสานทุกรายมีเป้าหมายเดียวกันคือการดำเนินวิถีชีวิตตาม หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการประพฤติปฏิบัติตนสอดคล้องตามหลักของศาสนา

เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรมีการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับบุคคล คือ มีการดำเนินชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความ เป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ตามฐานะและตามอัตภาพ ไม่พัวพันไปตามกระแสของวัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือกระแสโลกาภิวัตน์ มีอิสระและเสรีภาพ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งใด ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิบัติตาม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายของ สมพร เทพสิทธิ (สมพร เทพสิทธิ. 2549: 31 – 32) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่ เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญคือไม่หลงไหลไป ตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสระภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด มีความสามารถในการพึ่งตนเองทั้ง 5 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงในความหมาย ของ สุขเมธ ตันติเวชกุล (2543: 2) ในระดับครอบครัว คือ การพอมีพอกิน ไม่ฝืดเคืองและไม่ฟุ่มเฟือย และในระดับชุมชน คือการเป็นส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ เช่น มีส่วน ร่วมในการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สหกรณ์การออมทรัพย์ โครงการธนาคารต้นไม้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของตน สอดคล้อง กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (คณะอนุกรรมการ

นอกจากนั้น ยังดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว ไม่กระทบกระเทือนไปกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสติ สอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่ง ที่บอกว่า “ความรู้จักพอ ก่อสุขทุกเวลา” (ว. วชรเมธี. 2552 : 21) และปฏิบัติตนสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้ คือ มีความรอบรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีความรอบคอบ และระมัดระวังในการใช้ชีวิต โดยไม่ไปเกี่ยวข้องกับสุรา ยาเสพติด หรืออบายมุขต่างๆ ส่วนการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเงื่อนไขคุณธรรม คือ ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีประวัติการทุจริตหรือคอร์รัปชัน มีสติปัญญา มีความขยันและความอดทนในการประกอบอาชีพ และมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งที่ตนมีกับผู้อื่น มีจิตสำนึกที่ดี มีการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งความสงบสุขของบุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กังสตาล อยู่เย็น (2544: 221) ที่ทำการศึกษาลดวัตชุมชนบ้านเปร็ดใน ภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลังจากการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิตให้ดำเนินรอยตามแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

การดำเนินชีวิตของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร นอกจากจะสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังสอดคล้องและกลมกลืนกับวิถีธรรมชาติ คือ ประยุกต์ใช้พลังจากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมธรรมชาติของฟูกุโอะกะ (ฟูกุโอะกะ. 2551: 7) ที่กล่าวว่า “ธรรมชาตินั้นยิ่งใหญ่กว่าสารเคมีและประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ ทั้งปวง การค้นพบความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ มิเพียงแต่จะมีความหมายต่อเกษตรกรรม หากยังมีความหมายต่ออารยธรรมมนุษย์อย่างสำคัญ” นั่นคือหากเกษตรกรสามารถเข้าใจความอุดมสมบูรณ์และพลังของธรรมชาติ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพของตนเองและชุมชนของตนเองได้ เช่นเดียวกับก้านันเควิทท์ที่ใช้หลักของธรรมชาติ คือ โดยธรรมชาติแล้ว อาหารของวัวคือหญ้า แต่หญ้าคือวัชพืชในแปลงเกษตรของเกษตรกร ดังนั้น ก้านันเควิทท์จึงให้อาหารวัวโดยการปล่อยวัวให้ไปกินหญ้าในสวนปาล์ม เป็นการให้อาหารวัวและเป็นการตัดหญ้ารักษาสภาพแวดล้อมของสวนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยไปในตัว เช่นเดียวกับคุณสุรัตน์ที่มี

เกษตรกรแบบผสมผสานทุกคนยึดหลักการปฏิบัติตามวิถีทางธรรมชาติ ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความพึงพอใจในชีวิตและมีความสุขอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงทางสังคม

จากความสำเร็จในการประกอบอาชีพของตนเอง ไม่ได้ทำให้เกษตรกรแบบผสมผสานผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้หยุดความสำเร็จไว้ที่ตนเองเท่านั้น แต่ยังได้ขยายผลความสำเร็จไปสู่ผู้อื่น เช่น เยาวชน เพื่อนเกษตรกรคนอื่นๆ หรือบุคคลอื่นๆ ในชุมชนและในสังคม โดยวิธีการของแต่ละคนอาจแตกต่างกันออกไป เช่น กำนันเครือทและลุงนิลได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยแปลงเกษตรของตนเองเป็นสถานที่ในการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาศึกษาได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็นการจัดระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสำหรับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนหรือผู้อื่น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมของแบนดูรา ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมต่างๆ เป็นผลร่วมระหว่างกระบวนการทางปัญญาของบุคคลและสิ่งแวดล้อม ทั้งพฤติกรรม (B) บุคคล (P) และสิ่งแวดล้อม (E) เป็นปัจจัย 3 ประการที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ แม่แบบในรูปพฤติกรรม (Behavioral Model) ผลกรรมจากพฤติกรรมของแม่แบบ (Consequences of Modeled Behavior) และกระบวนการทางปัญญาของผู้เรียน (Learner's Cognitive Process) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีอิทธิพลกับการเรียนรู้ของบุคคล

สำหรับลุงวิรัช คุณวีรวัฒน์ และคุณสุรัตน์ได้ทำการขยายผลความสำเร็จของตนเองไปสู่สังคมโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม การเป็นวิทยากรให้ความรู้กับผู้อื่น และการส่งเสริมและพัฒนาสังคมของตนเองในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มกันในชุมชน เพื่อตั้งสหกรณ์การเกษตรหรือสหกรณ์การออมทรัพย์ มุ่งเน้นการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นต้น

การนำความรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวของตนเอง และแนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ได้เผชิญกับตนเอง มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาและถ่ายทอดสู่ผู้อื่นหรือสู่ชุมชนเพื่อจะได้ไม่เกิดความผิดพลาดเช่นเดียวกัน เป็นตัวอย่างการขยายผลความสำเร็จของตนเองสู่

การที่บุคคลมีความพอเพียงในหัวใจ มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในระดับเบื้องต้น ช่วยให้บุคคลนั้นๆ มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความคิดอยากเชื่อมโยงคุณงามความดีในจิตใจของตนไปสู่สังคม เช่นเดียวกับเกษตรกรแบบผสมผสานมีจิตสำนึกในการสร้างและพัฒนาชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็งและนำไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson) ที่กล่าวว่า ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์จะแบ่งพัฒนาการทางจิตสังคมออกเป็นขั้นๆ มีทั้งหมด 8 ขั้น ซึ่งในแต่ละขั้นจะมีปมขัดแย้งซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ (Crisis) ที่แต่ละบุคคลจะต้องประสบและวิกฤตขัดแย้งในแต่ละขั้นหรือแต่ละช่วงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญมากเนื่องจากบุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกอย่างไรอย่างหนึ่งจากความรู้สึก 2 อย่างที่ตรงข้ามกัน คือ ความรู้สึกขั้วบวก (Positive Polarity) และความรู้สึกขั้วลบ (Negative Polarity) เช่น การเป็นหลักให้ผู้อื่น – ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Generativity VS. Stagnation) ซึ่งเป็นพัฒนาการทางจิตสังคมขั้นที่ 7 สำหรับประเด็นการเชื่อมโยงทางสังคมของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรนี้ มีแนวโน้มที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสันในขั้นที่ 7 ซึ่งอธิบายว่าเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นประมาณช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง คือ ช่วงอายุระหว่าง 35 – 65 ปี และเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้มีอายุระหว่าง 42 – 62 ปี และอยู่ในช่วงของปมขัดแย้งในด้านการเป็นหลักให้ผู้อื่น – ความรู้สึกโดดเดี่ยว จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานได้พัฒนาตนเองมาจากด้านความรู้สึกขั้วบวก นั่นคือ การเป็นหลักให้ผู้อื่นซึ่งสามารถเห็นได้จากการเชื่อมโยงความสำเร็จของตนเองออกไปสู่ผู้อื่นหรือชุมชน และหาแนวทางที่จะทำประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังต่อไป (ประสาธ อิศรปริดา. 2549: 77 – 83)

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาอาชีพ

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สิ่งหนึ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการใช้ชีวิตในด้านอื่นๆ คือ การประกอบอาชีพ เนื่องจากการประกอบอาชีพเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิตและเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพได้อย่างต่อเนื่องและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจและประสบความสำเร็จในอาชีพได้

การเข้าสู่อาชีพและการพัฒนาอาชีพของแต่ละบุคคลอาจมีความคล้ายหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละบุคคล จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การเข้าสู่อาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานได้รับอิทธิพลมาจากครอบครัว อาชีพของบิดามารดา ค่านิยม และบุคลิกภาพของตัวเกษตรกร เช่น กำนันเควิท ลุงนิล ลุงวิรัช คุณวีรวัฒน์ และคุณสุรัตน์ ต่างก็มีการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมเนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากครอบครัวและสภาพแวดล้อม โดยที่ลุงนิล ลุงวิรัช และคุณสุรัตน์นั้นได้เริ่มต้นการประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรตั้งแต่เข้าสู่อาชีพ แต่กำนันเควิทเคยมีอาชีพรับจ้างมาก่อน แต่ในที่สุดก็ได้กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเนื่องจากเป็นอาชีพที่ตนเองมีความสนใจและความถนัด มีค่านิยมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกร ส่วนคุณวีรวัฒน์เคยทำงานในบริษัทหลังจากที่ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่แล้วก็ได้มีการเปลี่ยนอาชีพของตนเองมาเป็นเกษตรกร ดำเนินรอยตามอาชีพของบิดาและสอดคล้องกับความสนใจส่วนตัว

จะเห็นได้ว่า การเข้าสู่อาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน มีพื้นฐานมาจากครอบครัวและบริบทของการเติบโตมาในสภาพที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติและการทำงานเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการเลือกอาชีพตามทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (อรอนงค์ ธัญญะวัน. 2539: 35 – 38; อ้างอิงจาก Williamson. 1973) ที่กล่าวว่า การที่บุคคลเลือกอาชีพ อาจได้รับอิทธิพลมาจากครอบครัวหรืออาชีพของพ่อแม่ แต่ในบางกรณี เช่น กำนันเควิทซึ่งเดิมประกอบอาชีพรับจ้างแล้วเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกร เหตุผลเนื่องมาจากการค้นพบความชอบและความถนัดของตนเอง ประกอบกับการที่มีวิถีชีวิตในวัยเด็กที่คุ้นเคยกับอาชีพเกษตรกรรมเป็นทุนเดิม และกรณีของคุณวีรวัฒน์ที่เคยทำงานในบริษัทและในที่สุด ตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรเนื่องจากดำเนินอาชีพตามรอยบิดาผู้ซึ่งเป็นเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกินซ์เบิร์ก (Ginzberg. 1951: 47-57) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกจะต้องมีการประนีประนอมระหว่างความสนใจ ความสามารถค่านิยม และความเป็นจริงของสภาพแวดล้อม และการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพในระหว่างช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตก็ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาอาชีพของบราวน์ (Brown; Brooks; & Associates. 1991: 392 – 394) ที่กล่าวว่า การเลือกอาชีพหรือเปลี่ยนอาชีพของบุคคลอาจเกิดขึ้นในช่วงวัยกลางคนหรืออาจเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยต่างๆ เช่น ครอบครัว กับงาน หรือค่านิยม และสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของกินซ์เบิร์ก (Ginzberg. 1951 : 47-57) ที่ได้ระบุถึงการเลือกอาชีพว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจที่เป็นลำดับติดต่อกันไปของ

เกษตรกรแบบผสมผสานมีบุคลิกภาพสุขุม มีความรอบคอบ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความเป็นผู้นำ เป็นนักปฏิบัติและเป็นนักคิด มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีแนวโน้มบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice) (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2529: 77-82 ; อ้างอิงจาก Holland. 1973) ที่กล่าวว่า บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า บุคลิกภาพบางประการของเกษตรกรแบบผสมผสานมีแนวโน้มที่สอดคล้องกับลักษณะของบุคลิกภาพและสภาพแวดล้อมทางอาชีพของบุคคลตามที่ฮอลแลนด์ได้แบ่งเป็น 6 ประเภท โดยบุคลิกภาพของเกษตรกร คือ บุคคลที่ชอบเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Realistic Type) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานยังมีแนวโน้มของบุคลิกภาพแบบนักคิด (Intellectual Type) และบุคลิกภาพที่ชอบสังคมกับบุคคลอื่น (Social Type) ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับซูเปอร์ (Tolbert. 1974: 31 – 37; citing Super. 1957) ที่กล่าวว่า บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ บุคคลหนึ่งจะมีความเหมาะสมสำหรับหลายอาชีพได้ และอาชีพหนึ่งก็อาจจะเหมาะสมกับคนหลายประเภท ความสนใจในอาชีพ ความสามารถ สภาพแวดล้อมของชีวิตและการทำงานตลอดจนความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและประสบการณ์

การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานล้วนได้รับอิทธิพลหรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง เช่น กำนันเควิท ลุงนิล และคุณสุรัตน์เคยประสบกับความล้มเหลวจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว จึงมีแนวคิดในการพัฒนาอาชีพของตนเองเป็นการเกษตรแบบผสมผสาน ลุงวิรัชได้พัฒนาอาชีพจากประสบการณ์ความจน ความยากลำบากและความกัณดารของพื้นดินที่ตนเองอาศัยทำกินในอดีต และคุณวิวัฒน์เคยได้รับประสบการณ์ความล้มเหลวและภาวะหนี้สินจากพายุเกย์ในช่วงปี พ.ศ. 2532 ทำให้เกิดแนวคิดในการทำเกษตรแบบผสมผสานซึ่งสามารถลดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตได้

จากการศึกษา ยังพบอีกว่า เกษตรกรแบบผสมผสานมีความพึงพอใจในอาชีพของตนเอง มีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพของตนอยู่เสมอ มีความต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไปโดยไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนอาชีพปัจจุบันไปสู่อาชีพอื่น เนื่องจากพบว่าตนเองมีความสุขและความพอใจจากอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการด้านอาชีพของฮอปพ็อค (Hoppock: 1976) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจในอาชีพขึ้นอยู่กับว่าอาชีพนั้นสนองความต้องการของบุคคลได้มากน้อยเพียงใด และความพึงพอใจในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่งานนั้นสนองความต้องการของบุคคลได้ในปัจจุบัน หรือมีแนวโน้มที่จะสนองตอบความต้องการของบุคคลในอนาคต

หากบุคคลได้รับการแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพ จะสามารถเลือกอาชีพได้สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนเอง ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ นำมาซึ่งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ อรอนงค์ ธีญะวัน

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานมีการพัฒนาอาชีพของตนเองสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากมีการประกอบอาชีพโดยยึดหลักความพอเพียง มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรอบคอบและมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ เดินอยู่บนทางสายกลาง ทำให้สามารถลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ มีภูมิคุ้มกันในตัวเองและไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกมากนัก ถึงแม้ว่าจะใช้ชีวิตอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ก็ตาม ทำให้มั่นใจว่า การได้รับข้อเสน�훈่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้เกษตรกรแบบผสมผสานนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาอาชีพของตนเองได้ และเศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอื่นๆ ในสังคมได้

ประเด็นที่ 5 อุปสรรคและความสำเร็จ

การที่เกษตรกรแบบผสมผสานแต่ละคนสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ดังเช่นทุกวันนี้ ต่างก็ผ่านอุปสรรคและความยากลำบากในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพในอดีตทั้งนั้น ยกตัวอย่างเช่น กำนันเควิท เคยมีอาชีพรับจ้าง มีฐานะยากจน พบว่าชีวิตต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกหลายอย่าง ลุงนิลเคยประสบความล้มเหลวจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและอาศัยการใช้สารเคมีในการทำเกษตร เป็นเหตุให้มีหนี้สินมากมายจนไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้ได้ เกิดความเครียดอย่างหนักและคิดจบชีวิตตนเองหนีปัญหาด้วยการฆ่าตัวตาย ลุงวิรัชเคยประสบกับปัญหาความกันดารของสภาพแผ่นดินที่ตนอาศัยอยู่ ความจนและความอดอยากจนคิดอยากย้ายถิ่นฐานแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากไม่มีเงินและไม่มีที่ทำกิน คิดจะย้ายถิ่นฐานแต่ไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน คุณวิวัฒน์เป็นคนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี มีที่ดินกว่า 300 ไร่ซึ่งเป็นที่ดินที่มีจำนวนมากที่สุดในบรรดาเกษตรกรแบบผสมผสานผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ ก็ยังประสบกับปัญหา

จากความยากลำบากในชีวิตที่ทุกคนต่างได้ประสบมา ทำให้เกิดแนวความคิดที่ต้องการเอาชนะอุปสรรคของตนเอง โดยที่เกษตรกรแบบผสมผสานแต่ละคนต่างมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ทุกคนมีเหมือนกัน คือ ความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และนำพาชีวิตของตนเองไปสู่ความสำเร็จได้อย่างสวยงาม เช่น กำนันเควีทเกิดแนวความคิดที่ต้องการลดการพึ่งพาจากภายนอกและเน้นการพึ่งพาตนเอง กำนันเควีทมีความอดทนและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก แต่อาศัยความจนและความขัดสนเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจในการพลิกผันชีวิตตนเองมาสู่ความสำเร็จ โดยอาศัยหลักการพึ่งพาธรรมชาติและความพอเพียง ส่วนลุงนิล หลังจากที่ได้ยินพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ก็เกิดประกายแห่งความหวังขึ้นมาในใจ มีสติในการตระหนักรู้ถึงความยากลำบากของครอบครัวตนเองหากตนเองมีอันเป็นไป จึงสามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส มีความอดทน ความเพียร และมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพของตนเองให้ดีที่สุดโดยยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทำให้พบกับความสำเร็จและความสุขในวันนี้ สำหรับลุงวิรัชก็เช่นกัน ด้วยความอดทน ความเพียร ความใฝ่รู้และการไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ทำให้ลุงวิรัชสามารถกัดฟันสู้ชีวิตจนกระทั่งสามารถมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรอย่างบริบูรณ์ และได้พบความสำเร็จและความสุขในชีวิต เช่นเดียวกับคุณวีรวัฒน์ที่ไม่ได้หยุดชีวิตของตนเองไว้ที่ความยากลำบากหรือหนี้สินเท่านั้น แต่ได้พยายามทำทุกวิถีทางในการกลับมาใช้ชีวิตที่ปลอดภัยและสามารถมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงเช่นทุกวันนี้ และสำหรับคุณสุรัตน์ซึ่งเป็นเกษตรกรแบบผสมผสานผู้ซึ่งมีอายุน้อยที่สุดในจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาคั้งนี้ ก็ไม่ได้ย่อท้อต่อความจน แต่มีความอดทนและมีความฝัน ประกอบกับการได้เห็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีในการทำเกษตรแบบผสมผสาน จึงสามารถเริ่มต้นประกอบอาชีพที่ทำให้ตนเองสามารถพึ่งตนเองได้และมีความสุขเช่นทุกวันนี้

ความสำเร็จของเกษตรกรแบบผสมผสานที่ได้รับในวันนี้เป็นผลมาจากการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นการทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกษตรกรแต่ละคนได้ประสบอาจมีความเหมือนหรือต่างกันไปตามบริบทของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบคือ ปัญหาจากภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพมาศ พระทอง (2536: 137 - 146) ที่ได้ทำการศึกษการพัฒนาชนบทในรูปของเกษตรผสมผสานซึ่งเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและงานของมหาอู๋ สุนทรชัย และพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการทำเกษตรแบบผสมผสานคือ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและสภาพฝนแล้ง แสดงให้เห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติยังเป็นปัญหาหลักอย่างหนึ่งของเกษตรกรทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น สิ่งที่เกษตรกรสามารถทำได้คือ การเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาต่าง ๆ จากธรรมชาติที่อาจประสบในการทำเกษตร ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของเกษตรกรแบบผสมผสานคือ ปัญหาจากการทำการเกษตรแบบสวนกระแสสังคมหรือกระแสหลักใน

ปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญที่ส่งเสริมให้เกษตรกรแบบผสมผสานเหล่านี้ได้รับความสำเร็จในชีวิต คือ ประการที่หนึ่ง ครอบครัว ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาว่า เกษตรกรแบบผสมผสานทุกคนมีภรรยาที่เป็นทั้งแม่บ้านและเกษตรกร เป็นคู่ชีวิตที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาตั้งแต่เริ่มแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน สร้างครอบครัวร่วมกัน และฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ มาร่วมกันจนกระทั่งได้พบกับความสำเร็จในวันนี้ แสดงให้เห็นว่าการที่คู่สมรมีค่านิยมและแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่คล้ายกัน ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตได้เนื่องจากการมีค่านิยมและแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกัน ช่วยให้คู่สมรมีความเข้าใจกันและให้กำลังใจกันเหนียวแน่นยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ หรือเหนียวแน่นทุกซอกทุกมุม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพมาศ พระทอง (2536: 137 – 146) ที่พบว่า การตัดสินใจในการเข้าสู่อาชีพและความสำเร็จของมหาอยู่ สุนทรชัย ส่วนหนึ่งมีผลมาจากภรรยาของมหาอยู่ สุนทรชัย เพราะภรรยามีแนวความคิดคล้ายกันและให้การสนับสนุนสามิตลอดมา และประการที่สอง คือ สังคม การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากสังคม เป็นผลทำให้เกษตรกรแบบผสมผสานมีแรงจูงใจในการพัฒนาอาชีพของตนเองและพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง มีความอดทนและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน (ประสาท อิศรปริดา, 2549: 77 – 83) ที่กล่าวว่า พัฒนาการของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ในกระบวนการทางสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่หรือเกี่ยวข้อง และได้แบ่งพัฒนาการด้านจิตสังคมไว้ 8 ขั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่กำลังอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 7 คือขั้นการเป็นหลักให้ผู้อื่น การเป็นผู้ให้ – ความเจือยชา (Generativity VS. Stagnation) เกษตรกรแบบผสมผสานสามารถเป็นหลักให้ผู้อื่น ซึ่งความสำเร็จในขั้นนี้จะนำพวกเขาไปสู่พัฒนาการทางจิตสังคมในขั้นที่ 8 ต่อไป นั่นคือ ความรู้สึกสมบูรณ์และสมหวังในชีวิต – ความรู้สึกสิ้นหวัง (Ego Integrity VS. Despair)

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรมีวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากน้อยแตกต่างกันไป

นอกจากนี้ ยังพบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีสากล เช่น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธของ อี เอฟ ชูเมกเกอร์ (E. F. Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน และของพระธรรมปิฎก (ประยุต ปยุตโต) พระเถระ ที่ได้รับการยกย่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และยังเป็นปรัชญาที่มีหลายสถานะ กล่าวคือ เป็นทั้งแนวคิดการพัฒนาสังคม สามารถประยุกต์ใช้ในระบอบนโยบายการพัฒนาประเทศและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีลธรรม ด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง และด้วยเงื่อนไขความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างแบ่งปันและไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามารถประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตประจำวันของคนทุกระดับและการประกอบอาชีพในทุกสาขา อาชีพได้ รวมถึงเด็กและเยาวชน

หากบุคคลในสังคมเรียนรู้ที่จะยึดแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองอย่างสอดคล้อง จะช่วยให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

ลดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพ กล่าวคือ ไม่ว่าบุคคลจะกระทำสิ่งใดหรือประกอบอาชีพใดก็ตาม จะไม่ประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเนื่องจากมีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่จะเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก หากเกิดความผิดพลาดก็จะไม่ทำให้บุคคลต้องประสบกับสภาวะล้มละลาย แต่จะช่วยให้บุคคลสามารถลุกขึ้นมาได้

ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งความรู้และศาสตร์ที่กว้างขวางและลึกซึ้ง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การช่วยให้สังคมไทยและประชาชนทุกคนดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ พอเพียงทั้งในด้านความเจริญและทันสมัยอย่างสมดุลในยุคโลกาภิวัตน์ และความเจริญงอกงามภายในจิตใจของความเป็นมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่นและได้ข้อมูลที่ชัดเจนและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกผ่อนคลายและมีความสบายใจในการตอบคำถามในการสัมภาษณ์และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียด

2. เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ควรคำนึงถึงเวลาและจำนวนครั้งที่ใช้ในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลว่าเพียงพอหรือไม่ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงานวิจัยของตนเองเพื่อสามารถเก็บข้อมูลได้เพียงพอและสามารถตรวจสอบความถูกต้องและแม่นยำกับผู้ให้ข้อมูลได้โดยละเอียด

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพด้านอื่นๆ ในสังคม เช่น ภาคอุตสาหกรรม หรือภาคธุรกิจ

2. ควรศึกษามุคบุคคลที่มีพื้นฐานอาชีพที่แตกต่าง เช่น บุคคลที่เคยใช้ชีวิตอยู่ในสังคมมีสถานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาที่ดี และมีจุดพลิกผันให้มาใช้ชีวิตแบบเกษตรกร ว่ามีปัจจัยหรือองค์ประกอบใดในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิถีชีวิตของตนเอง

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรกรรมตามพื้นที่โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เช่น ในพื้นที่ที่ไม่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ขาดแคลนแหล่งน้ำ ดินเปรี้ยว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สมิตีร์ถ. (2549). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรในคลองบางกรวย นนทบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2445 – 2511*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). *การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี. ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2528). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- . (2542). *พออยู่ พอกิน (เศรษฐกิจพอเพียง)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- . (2551). “ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรแยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2551”. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2552, จาก http://www.dopa.go.th/stat/y_stat51.html
- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2541). *โครงการอันเนื่องด้วยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของการพัฒนาชุมชน*. จัดพิมพ์โดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กองบรรณาธิการมติชน. (2550). *10 มหัตถุรย์พลังงานทดแทน ภูมิปัญญาโลกอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- กฤตัญญู เฟิงชัย. (2549). *การศึกษาวิถีชีวิตของเกย์*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กังสดาล อยู่เย็น. (2544). *พลวัตชุมชนบ้านเป็ดใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กัลป์ยานี พบครุฑ. (2549). *ชุดข้อมูลด้านอาชีพสำหรับนักเรียนในการเลือกเรียนแผนการเรียน ศิลป์-คำนวณ*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- เขมิกา ยามะรัต. (2527). *ความพึงพอใจในชีวิตคนชรา : กรณีศึกษาข้าราชการบำนาญ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2547). *นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2519). *คำบรรยายเรื่องทฤษฎีการเลือกอาชีพ*. ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2521ก). *การแนะแนวเบื้องต้น*. ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2521ข). *บริการสนเทศ*. ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คำพ่อสอน. (2552). *ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ.
- โครงการเกษตรก้าวหน้า ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). (2545). *เส้นทางสู่ความเป็นเกษตร
ก้าวหน้า*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- จารุพันธ์ สมบูรณ์สิทธิ์. (2535). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร กิจกรรมในการ
ดำเนินชีวิตประจำวัน กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ วท.ม.
(พยาบาลสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา อินทรทัศน. (2541). *ผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลด้านอาชีพตามทฤษฎี
พัฒนาการทางอาชีพของทีเดอแมนและโอฮาราที่มีต่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ
ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เขาพนม จังหวัดกระบี่*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่; และรุ่งเรือง สุขากิริมย์. (2550). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะ
และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.
- ฉัตรรัฐ องคสิงห์. (2545). *กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชาวนา*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด.
(พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ชะเอิ้น พิตาลวัชรินทร์. (2549). *การสร้างแบบวัดลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบอาชีพ
การท่องเที่ยวและการโรงแรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

- ชาติรี แซ่บ่าง. (2551). *เต่าและการฝึกปลิงภายในแบบเต่า*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- ชาย โปธิสิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูพินิจ เกษมณี. (2545). *การบูรณาการการรู้วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตของชนต่างวัฒนธรรม/ชนกลุ่มน้อยกับการศึกษา*. งานวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ณัฐจิภา เจยาคม. (2551). *พฤติกรรมการทำงานของพนักงานดีเด่นในโรงงานอุตสาหกรรม : กรณีศึกษา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงพร รัตนอมรชัย. (2535). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ภาวะสุขภาพและการรับรู้ การควบคุมสุขภาพกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พยาบาลสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร มณีศรีขำ. (2545). *การสร้างความเป็นอื่นให้กับเกย์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ทิพย์นภา ทอหุณ. (2545). *ความสามารถทางกลไก สัดส่วนร่างกาย และวิถีชีวิตของนักเรียนชาวไทยภูเขาอายุ 9-12 ปี ในจังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิพวัลย์ ขาวสำอางค์. (2535). *แบบแผนชีวิตของผู้สูงอายุที่มารับบริการตรวจรักษาในแผนกตรวจโรคผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลรามาริบัติ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชนภัทร์ สุทธิ. (2550). *การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธวัชชัย พีชผล. (2549). *รักในหลวงต้องทำเพื่อในหลวง*. กรุงเทพฯ : Read & Share.
- นพมาศ พระทอง. (2536). *การพัฒนาชนบทในรูปของเกษตรแบบผสมผสาน : กรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและงานของมหาอู่สุนทรชัย เกษตรกรตัวอย่างแห่งจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2528). *พัฒนาการทางอาชีพ*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิตย ทัศนียม. (2533, เมษายน – มิถุนายน). ประเด็นศึกษาการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชน.

วารสารคณะพยาบาลศาสตร์. (3) : 22-23.

ประสาธ อิศรปรีดา. (2549). สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา. มหาสารคาม: โครงการตำรา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประเวศ วะสี. (2538). การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

----- . (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.

พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

----- . (2551). จุดเปลี่ยนประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ.

ปริญานุษ พิบูลสรารุช. (2549). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง:ระเบียบวาระการประชุม

คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง วันที่ 3 พฤษภาคม 2549.

สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2552, จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org>

ปัตมา ชาญญา. (2548). วิธีชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพของนิสิตระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาโท วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2529). เอกสารการสอนทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพฯ :

ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร

พจนันท์ กองมาก; โสวัตรี ณ กลาง; และ วิพัทธ์ จินตนา. (2550, กรกฎาคม - ธันวาคม).

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการยอมรับรูปแบบกิจกรรมของเกษตรกรในนิคมเศรษฐกิจ

พอเพียง อำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

(33) : 2.

พนม ลิมอารีย์. (2530). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. มหาสารคาม : ภาควิชาแนะแนวและ

จิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

พรรณพิเชฐ แห่งหน. (2552, 9 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พชรพรรณ ยาโน ที่บ้านถ้ำสิงห์.

พรหมธิดา แสนคำเครือ. (2528). การแนะแนวเบื้องต้น. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

เพชร เพชรสวัสดิ์. (2549). วัยรุ่นไทยกับเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารสังคมพัฒนา. 34(2): 32.

พุกโกกะ, มาซาโนบุ. (2551). ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว. แปลโดย รสนา โตสิตระกูล.

พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ภัทวิภา แยมศรี. (2549). โครงการพัฒนาการเลือกอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ภัทรพร อภิชิต. (2551). วิธีสีเขียว ผู้ผลิต ตลาด และผู้บริโภค : ชุดวิถีชีวิตใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

- ภัทรลดา ชัยยัง. (2549). *ชุดข้อมูลด้านอาชีพสำหรับนักเรียนในการเลือกเรียนแผนการเรียน ศิลป์-สังคม*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มธุรส ชมดวง. (2546). *การศึกษาวิถีชีวิตของหญิงที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มยุรี เสือคำราม. (2546). *การเปรียบเทียบประสิทธิภาพและระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระหว่างเกษตรกรกรรมแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรกรกรรมกระแสหลัก*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มานี ผลอนันต์. (2541). *ผลของการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือก อาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2548, กรกฎาคม). *การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2551, จาก <http://www.chaipat.or.th.thm>
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. (2552). *วนเกษตร*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2552, จาก http://www.sathai.org/knowledge/05_sa.patern.htm#agro
- รัชณี ฝนทองมงคล. (2538). *การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุราชการ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.
- รียา ศิริมังคลาภรณ์. (2543). *การศึกษาวิถีชีวิตผู้สูงอายุที่มีปัญหาการปรับตัวในสถาน สงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โรเบิร์ต อี. ซิลเวอร์แมน. (2547). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2548). *การศึกษารายกรณี*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ลิขิต กาญจนภรณ์. (2547). *สุขภาพจิต*. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2552). *แค่ปล่อยก็ลอยตัว*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์.
- วชิรญา บัวศรี. (2519). *การบรรยายเรื่องอาชีพศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและ จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วรรณภา ประยุกต์วงศ์; และ ปารีณา ประยุกต์วงศ์. (2550). *คู่มือการพัฒนาจิตอาสาพนักงานในองค์กรธุรกิจ สู่ความสุขในการทำงาน*. กรุงเทพฯ : เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- วรรณวิมล ภิญญโสภณสิทธิ์. (2547). *การศึกษาและพัฒนาการใช้ชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วราพรรณ วงศ์สารคาม. (2548). *การศึกษาวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดคดีข่มขืนกระทำชำเรา*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วันวิสาข์ ตันตระกูล. (2545). *การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2552). *จังหวัดชุมพร*. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2552, จาก <http://th.wikipedia.org>
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2539ก). *เกษตรกรรมทางเลือก ความหมาย ความเป็นมา และเทคนิควิธี*. กรุงเทพฯ : เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก.
- . (2539ข). *รู้จักชีวิต จึ้งรู้จักเกษตรกรรม : พุทธเกษตรกรรมของ "ฉลุย แก้วคง"*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ศิริพร แก้วมัน. (2552, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พัชรพรรณ ยาโน ที่บ้านถ้ำสิงห์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2548). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ศศิพร ปาณิกบุตร. (2544). *ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริรัตน์ ทองใหญ่ ณ อยุธยา. (2548). *แบบวัดลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นวิศวกรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551ก). *การเกษตร เกษตรวิถีธรรม วิถีไทย*. กรุงเทพฯ : เซน ปรีณัตติง.
- . (2551ข). *สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย : เข้าถึงธรรมชาติ โลกสะอาด*. กรุงเทพฯ : เซน ปรีณัตติง.

- สกล พรหมสิน. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับ
คุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงส์เจริญ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันวิชาการเพื่อการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพชุมชน. (2552?). การประชุมวิชาการเครือข่าย
สุขภาพชุมชน ครั้งที่ 2 หัวข้อ ความพอเพียงสู่สุขภาพชุมชน. นนทบุรี : สถาบันวิชาการ
เพื่อการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพชุมชน.
- สมชาย ทองหมู่. (2541). การศึกษาการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขต
บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2549). การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหา
ความยากจนและการทุจริต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : กองทุนอริยมรรค.
สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สมสุข ชนบัตร. (2547). รูปแบบการใช้ชีวิตของผู้ติดเชื้อเอดส์. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). เพื่อความสุข. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ; และ ประสาน อิงคนันท์. ฆาตกรรมเกษตรเชิงเดี่ยว : รายการแผ่นดิน
ไทย. //(2550). //(วีดิทัศน์). //กรุงเทพฯ: ทีวีบูรพา.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2551). การเรียนรู้ร่วมกันแบบมีเข็มมุ่งสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท ฟาอภัย จำกัด.
- สุภาพรณ โคนจรจรัส. (2528). การศึกษาเฉพาะกรณีและการให้คำปรึกษา. กรุงเทพฯ :
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543, มีนาคม – เมษายน). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียง
ตามแนวพระราชดำริ. วารสารข้าราชการ. 45 (2) : 1-6.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2549). ประมวลกฎหมายและแนวทางปฏิรูปที่ดิน
เพื่อเกษตรกรรม. เอกสารเผยแพร่ฉบับที่ 353.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 8. (2551). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดชุมพร : จากศูนย์
สารสนเทศการเกษตร. Online : สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2552, จาก
<http://www2.oae.go.th>
- เสาวนีย์ มีมุทา. (2551, 2 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พิชรพรรณ ยาโน ที่บริษัทวรรรัตน์
เฟรชฟู้ด จำกัด.
- ห้องเรียนวิชาการระบบเกษตรผสมผสาน. (2550, สิงหาคม). การเกษตรแบบผสมผสาน.
สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2551, จาก
<http://www.sct.ksc.rmuli.ac.th/Agriculture/index.html>

- องอาจ นัยวัฒน์. (2546). *เอกสารประกอบคำสอนการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการวิจัยและการวัดผล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนุสรณ์ อุณโณ. (2546). *ขบวนการเกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทย*. นนทบุรี : ฝ่ายสนับสนุนและประสานงานวิจัย มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย).
- อภิชัย พันธเสน. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์.
- อภิชัย พันธเสน; และคนอื่นๆ. (2550). *สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อภิชาติ การิกาญจน์. (2542). *มิติทางสังคมและการเมืองว่าด้วยคุณธรรมของความเป็นพลเมือง : กรณีศึกษาประชาชนของเขตลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรสุดา เจริญรัต. (2543). *การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรอนงค์ ธัญญะวัน. (2539). *การแนะแนวอาชีพ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กำแพงเพชร : ภาควิชาจิตวิทยา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.
- อุดมพร อมรรวม. (2549). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- Bandura, B. (1984). Life-style and Health : Some Remarks on Different Viewpoints. *Social Science Medicine*. 19 : 341-347.
- Brown, D.; Brooks, L. ; & Associates. (1991). *Career Choice and Development*. 2nd ed. San Francisco : Jossey-Bass Inc.
- Brown, Karen G. (1990, October). The Development of Student Expectations of a Career in Science, Mathematics, or Engineering : An Analysis of differences by gender and related contextual variables. *Dissertation Abstracts International*. 54 : 1237-A.
- Crites, J.O. (1971). *Vocational Psychology*. New York : McGraw-Hill Co.
- Doane Marketing Research. (1998, May). In the Public Eye : Farmer Lifestyle. *American Vegetable Grower*. 46 (5) : 44-45. USA : Meister Publishing Company. Retrieved September 7, 2009, from <http://www.proquest.umi.com>
- Ebener, R. (2008, July). *The servant parish : A case study of servant leadership and organizational citizenship behavior in high-performing Catholic parishes*. DAI-A 68 (03) : AAT3255453. Retrieved July 20, 2008, from <http://www.proquest.umi.com>

- Gard, G. ; & Larsson, A. (2008, July). Focus on motivation in the work rehabilitation planning process : A qualitative study from the employer's perspective. *Journal of occupational rehabilitation*. 13(3) : 159. Retrieved July 20, 2008, from <http://www.proquest.umi.com>
- Ginzberg, E. (1979). *Good Jobs, Bad Jobs, No Jobs*. MA : Harvard University Press.
- Ginzberg, E.; Axelred; & Hermer, J.L. (1951). *Occupational Choice*. New York : Columbia University Press.
- . (1966). *The Development of Human Resources*. New York : Mc Graw-Hill.
- Hafen, B.Q. (1981). *How to Live Longer*. Newjersey : Prentice-Hall.
- Herr; Edwin, L. ; & Cramer, S. H. (1979). *Career Guidance Through the Life Span (Systematic Approaches)*. Boston : Little, Brown & Company.
- Hoppock, R. (1976). *Occupational Information*. 3rd ed. New York : Mc Graw-Hill.
- Kulbock, P.P.; Earls, F.J.; & Montgomery, A.C. (1988). *Life Style and Patterns of Health and Social Behavior in High-risk Adolescents*. ANS.
- Lent, R. W. and others. (1991). Mathematics Self-Efficacy : Sources and Relation to Science – Based Career Choice. *Journal of Counseling Psychology*. (CD-Rom). 38(4) : 424-430.
- Orem, D.E. (1985). *Nursing : Concept of Practice*. 3rd ed. New York : Mc-Graw-Hill.
- O'Brien, M.J. (1976). *The Care of the Aged*. (copy right). Saint Louis : The C.V. Mosby Company.
- Pender, N.J. (1982). *Health Promotion in Nursing Practice*. Norewalk : Appleton-Century crofts.
- Schultz, C.M.S. (1984). Lifestyle Assessment : A Tool for Practice. *Nursing Clinics of North America*. 19 : 271-281 ; June, 1984.
- Singer, J.E. (1982). The Need to Measure Life Style. *International Review of Applied Psychology*. 31 : 303-315 ; 1982.
- Super, D. E. (1974). *The Psychology of Career*. New York : Harper and Row.
- Tiedeman, D. V., O'Hara, R. P. (1963). *Career Development : Choice and Adjustment*. New York : College Entrance Board.
- Tolbert, E.L. (1974). *Counseling for Career Development*. Boston : Houston Mifflin.
- Webster, J.A. (1985). The Wellness Model Feeling Good about You. *AORN Journal*. 41 : 177-178 ; April, 1985.
- WHO. Health Education Unit. (1986). Lifestyle and Health. *Social Science and Medicine*. Vol. 22 No. 2 :117-124.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวคำถามการสัมภาษณ์

แนวคำถามการสัมภาษณ์สารนิพนธ์เรื่อง
วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสาน
ในจังหวัดชุมพร

1. ท่านได้รับแนวคิดการทำเกษตรแบบผสมผสานจากที่ไหน อย่างไร
2. ท่านเริ่มต้นทำการเกษตรแบบผสมผสานตั้งแต่เมื่อไร และอะไรเป็นแรงบันดาลใจในการเริ่มทำเกษตรแบบผสมผสาน
3. ท่านทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างไรบ้าง
4. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไร และท่านนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพของท่านอย่างไรบ้าง
5. ท่านมีวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพในด้านที่พึงพาตนเองทางด้านต่างๆ ดังนี้ อย่างไร
  - 5.1 ด้านจิตใจ
    - 5.1.1 ท่านคิดว่า ปัจจุบันท่านสบายใจในการดำรงชีวิตหรือไม่ และในชีวิตประจำวันท่านพึ่งพาผู้อื่นมากน้อยเพียงใด
    - 5.1.2 ท่านเคยรู้สึกท้อแท้ในการดำรงชีวิตหรือไม่ หากเคย ท่านทำอย่างไรเพื่อให้ตนเองกลับมามีสภาพจิตใจที่พร้อมจะต่อสู้ชีวิตต่อไป
    - 5.1.3 ท่านมีการพัฒนาทักษะเฉพาะตัวและอาชีพของท่านอย่างไร
  - 5.2 ด้านสังคม
    - 5.2.1 ท่านมองตนเองในด้านการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างไร
    - 5.2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาสังคมของท่านอย่างไรบ้าง
    - 5.2.3 ท่านมีการพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้มีความสุขอย่างไร
  - 5.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
    - 5.3.1 ท่านใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์อย่างไรบ้าง
    - 5.3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการนำความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างไร
ท่านมีการพัฒนาอาชีพโดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
  - 5.4 ด้านเทคโนโลยี
    - 5.4.1 ท่านคิดว่าเทคโนโลยี มีความสำคัญในการประกอบอาชีพของท่านมากน้อยเพียงใด
    - 5.4.1 ท่านมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของท่านอย่างไร
    - 5.4.2 ท่านมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสังคมของท่านอย่างไร

5.4.3 ท่านใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของท่านอย่างไรบ้าง

5.5 ด้านเศรษฐกิจ

- 5.5.1 ท่านต้องเสียเงินเพื่อซื้ออาหารในชีวิตประจำวันหรือไม่ อย่างไร
  - 5.5.2 หากไม่มีเงิน ท่านคิดว่าท่านจะสามารถหาอาหารเพื่อยังชีพได้อย่างไร
  - 5.5.3 ปัจจุบัน การใช้จ่ายของท่านเป็นไปในทิศทางใด และส่วนใหญ่ใช้จ่ายไปกับอะไร
  - 5.5.4 ท่านมีภาวะหนี้สินหรือไม่ หากมี หนี้สินเหล่านั้นเกิดจากการกู้มาเพื่อจุดประสงค์ใด และปัจจุบันท่านรู้สึกพอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจของท่านมากน้อยเพียงใด
  - 5.5.5 ท่านมีการพัฒนาอาชีพโดยการเชื่อมโยงอาชีพของท่านกับอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหรือไม่ อย่างไร
- 6 ท่านรู้สึกพึงพอใจกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มากน้อยเพียงใด
  - 7 ท่านคิดว่า อะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในอาชีพและการดำเนินชีวิตของท่าน
  - 8 ท่านคิดว่า อะไรคืออุปสรรคในอาชีพและการดำเนินชีวิตของท่าน
  - 9 ท่านต้องการให้บุตรหลานของท่านสืบทอดอาชีพเกษตรกรแบบผสมผสานเหมือนท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 10 ท่านมีแนวทางในการแนะแนวอาชีพให้แก่บุตรหลานหรือเยาวชนในท้องถิ่นของท่านอย่างไรบ้าง

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

ที่ ศธ 0519.12/๘๗๗๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณประวิทย์ ภูมิระวี

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ยาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ยาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/8775

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณสมบูรณ์ ศรีสุบัติ

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ยาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ยาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/8 77 6

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณวิรัช กำเนิดโทน

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/๘๗๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณวีรวัฒน์ จีรวงศ์

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/ ๘๖๖ ๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณสุรัตน์ ไชยวัฒน์

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒน์กุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/8770

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/4 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณพวงมา ชูเนม

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/๘๖๖๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/4 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณสามารถ ชูดวง

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศษ 0519.12/8778

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน นางแฉงมณี ชูดวง

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ยาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ครม.มจ.จิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ยาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวิฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/ 8 ๗ ๗ ๒

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณสมยศ ผุคมี

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ที่ ศธ 0519.12/๕๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณไสว แสงสว่าง

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ยาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเห็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวพัชรพรรณ ยาโน ได้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

ภาคผนวก ค

หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ 0519.12/11171

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 ธันวาคม 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา วงษ์อินทร์

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ขาโน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์ข้มฉวีรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพัชรพรรณ ขาโน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-8191-635

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5730

ที่ ศธ 0519.12/1113๐

วันที่ ๑๖ ธันวาคม 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวพัชรพรรณ ชานัน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร” โดยมี อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์เวรณี กรีทอง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีจำ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพัชรพรรณ ชานัน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ทศพร มณีศรีจำ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวพัชรพรรณ ยาโน
วันเดือนปีเกิด	25 กันยายน พ.ศ. 2516
สถานที่เกิด	อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	26/531 หมู่ 10 หมู่บ้านวรังกุล คลอง 3 ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ 12150
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	พนักงานบริษัท (ธุรการ/บัญชี)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทวรรรัตน์ เฟรชฟรุต จำกัด (ส่งออกผลไม้สด) อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2532	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสันติวิทยา จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2535	เกรด 12 (มัธยมศึกษาปีที่ 6) จากโรงเรียนนานาชาติเอกมัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2539	Bachelor of Business Administration (Management) จาก Southeast Asia Union College, SINGAPORE จาก Walla Walla College, U.S.A.
พ.ศ. 2552	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ